

6¹⁹⁶⁰

planinski vestnik

POŠTNA PLAČANA V GOTOVINI

planinski vestnik 6 1960

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE | LETNIK XVI | JUNIJ

VSEBINA:

OB 60-LETNICI PLANINSKEGA DRUSTVA KRANJ Franjo Klojčnik	243
SREČA V GORAH Dr. Marjan Ogrizek	245
PREPROSTI VZPONI Dr. Cene Malovrh	248
PLANINE IN GOZDOVI MED NOB Franc Konobelj-Slovenko	252
KAKO SMO GRADILI BIVAK POD VRHOM KOCNE Viktor Kosec	258
IN NEKAJ LET POZNEJE . . . . . Jaka Vehovec	261
PANORAMA KOKRSKIH GRINTAVCEV Dr. Cene Malovrh	263
GORSKÉ ŽIVALI POZIMI Dr. A. Polenc	267
NASTOP GRS V GARMISCHU Ciril Praček	269
MLADI PIŠEJO	271
DRUŠTVENE NOVICE	272
IZ OBČNIH ZBOROV	275
IZ PLANINSKE LITERATURE	279
ALPINISTIČNE NOVICE	280
RAZGLLED PO SVETU	281
NASLOVNA STRAN:	

Zadnji Prisojnik - Foto Jaka Čop

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza - urejuje ga uredniški odbor / Revija izhaja dvanaajstkrat na leto - po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likovarska ulica 3, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 600.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 150.- (naročnina za inozemstvo din 800.-) / Tekoči račun revije pri Komunalni banki 600-701-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

Kombinat konzervne
industrije

»DELAMARIS«

v Izoli,

proizvaja za Vas:

svetovno znane ribje konzerve,
paradižnikovo mezgo
in marmelade,
splošno cenjeno

ARGO

J U H O

PLANINCI!

To so izdelki, ki jih Vi vedno
potrebujete. Pri nakupu
pa zahtevajte le kvalitetno blago,
zahtevajte izdelke kombinata

»DELAMARIS«

iz izole

Janko Majdič

prvi načelnik SPD, podružnice Kranj (1899-1906)

V šestdesetih letih je PD Kranj od začetnih pionirjev planinstva dalje pa vse do danes oblikovala vrsto naprednih, narodno zavednih in plemenitih tovarišev. Tudi narodno osvobodilna vojna nam je to dokazala, saj smo v vrstah partizanskih čet in odredov srečali mnogo planincev. Torej je ljubezen do gora in njenih lepot nerazdružljiva od ljubezni do svoje domovine.

V novih delovnih pogojih, v novi, socialistični družbeni ureditvi pa lahko planinska organizacija še poveča svojo aktivnost ne glede na spremembe, ki jih vnaša nova doba in tehnika. Lepote naših gora, pa če se omejim samo na bližnjo okolico — na Kamniške planine in Karavanke, morajo v novem, hitrem in ponavadi utrudljivem tempu življenja nuditi našemu delovnemu človeku počitek, razvedrilo in zdravje. Zlasti pa naj to velja za našo mladino, ki spričo novih okoliščin, v katerih živi, najde vse manj priložnosti za lepo, športno, plemenito in koristno življenje v gorah.

Ob jubileju PD Kranj čestitam z edino željo, da bi tudi v bodoče organizirano širilo krog svojih plemenitih pristašev, zlasti pa mladih ljudi.

Franc Puhar, predsednik ObLO Kranj

(Ta številka je posvečena 60-letnici PD Kranj. Praznovali smo jo lansko leto. Številka se je žal zakasnila zaradi tehničnih razlogov. Op. ur.)

**Andrej Rojc,
zadnji predsednik
kranjske podružnice SPD
pred okupacijo**

Letos je preteklo 60 let, odkar se je ustanovilo Planinsko društvo Kranj oziroma kranjska podružnica Slovenskega planinskega društva. Ni čudno, če je bil ravno Kranj med prvimi slovenskimi kraji, kjer se je še v senci avstro-ogrške tiranije razvila organizirana planinska dejavnost. Čudovito planinsko okolje in svobomiselnje težnje klenega gorenjskega ljudstva so nujno izzvale tako rešitev. Z geslom »Slovenski svet Slovincem!« so šli pionirji gorenjskega planinstva na pot žilave borbe za osnovne narodnostne pravice in za odpiranje prelepega planinskega sveta najširšim množicam.

Od tedaj je torej poteklo že šestdeset let. To je celo za človeka že lepa starostna doba, kaj šele za društvo. Mnogi pomembni dogodki in spremembe so pretresale njegov obstoj in delovanje. Razdivjali sta se dve svetovni vojni. Razpadlo je avstro-ogrsko cesarstvo. Rodila se je in propadla kraljevina Jugoslavija. Odpihnila jo je ljudska revolucija, ki je do temeljev porušila izkoriščevalski družbeni red in ga zamenjala s socialističnim.

Hkrati z družbenimi razmerami pa se je v tej dobi bistveno spremenil tudi Kranj. Sava in Kokra sicer še tečeta po nekdanjih koritih in trije cerkveni zvoniki se še odražajo na značilni silhueti starega mesta. Toda ob njih so zrastle pod nebo številni tovarniški dimniki in mnoge nove zgradbe. Kranj že dolgo ni več idilično obrtniško in trgovsko mestece, kot je bil še pred nekaj desetletji. Danes je pomembno industrijsko središče, katerega življenjski utrip uravnavajo potrebe in cilji več kot deset tisoč industrijskih delavcev.

Z vsemi temi gospodarskimi in družbenimi spremembami pa je bila nerazdružljivo povezana tudi usoda kranjskega planinskega društva. Menjale so se okoliščine njegovega delovanja in nosilci njegove aktivnosti. Potem ko si je v narodno-osvobodilni borbi slovenski narod sam izbojeval svojo narodno in

socialno osvoboditev, je nekdanje pionirsko geslo »Slovenski svet Slovincem!« nujno zamenjalo geslo »Planinski svet delovnim ljudem!«. To je zdaj delovni program Planinskega društva Kranj, ki ga po svojih možnostih marljivo uresničuje. Res, tudi v sedanjih razmerah ne manjka različnih težav in vse želje delovnih planincev še dolgo ne bodo v celoti izpolnjene. Toda kar je bilo v Kranju v pičlih petnajstih letih napravljeno za napredek planinstva, daje dovolj izpodbud in lepih perspektiv za delo kranjskega planinskega društva tudi v bodočnosti. Samo izkoristiti je treba vse večje potrebe in gmotne možnosti ljudi za oddih v planinah in vse večjo pripravljenost za sodelovanje pri naših skupnih naporih.

VINKO HAFNER, predsednik OLO Kranj

Ob 60-letnici Planinskega društva Kranj

Bilo je ob zatonu prejšnjega stoletja, ko je zaživela kranjska podružnica Slovenskega planinskega društva.

Porodila se je v časih, ko se je v našem gorskem svetu bil narodnostni boj proti prisvajanju našega alpskega sveta, proti ponemčevanju in gospodarskemu zaslužjevanju gorskega prebivalstva. Bilo je takrat, ko je narodna zavest širila planinsko misel po naši domovini, da so nastajala nova društva in z njimi rastle planinske postojanke — braniki in trdnjave proti germanizaciji. Takratna društva so dobila značaj narodno-obrambni organizacij in so tako postala za našo narodno zgodovino tudi politično važna in pomembna.

Ustanovitelji podružnice, od katerih jih še nekaj živi, so usmerili svojo dejavnost v Storžič in na Karavanke. Zanimivo je, da so že na ustanovnem zboru govorili o potrebi gradnje planinske kočice na Bašeljškem sedlu pod Storžičem. In prav po šestdesetih letih — v našem jubilejnim letu — smo uresničili željo in zamisel naših prednikov, ko smo odprli novo postojanko Dom Kokrskega odreda na Kališču.

Že ob prvem jubileju, deseti obletnici, je društvo slavilo svoj prvi večji uspeh, ko je na ponosnem Stolu izročilo slovenskim planincem Prešernovo kočico, posvečeno velikomu slovenskemu poetu. Takrat so zapisali: »Mi — podružnica v Kranju — smo ponosni na ta pomnik, da ga kot čuvarji Tvojega groba smemo postaviti nad zibelko Tvojega rojstva, na tiste vzvišene, ne vsakemu umrjočemu pristopne sončne višave, od koder si zajemal ne le svoj pesniški intelekt, marveč tudi, kar moramo posebej prebiti, svojo nad vsak dvom vzvišeno domovinsko ljubezen, ki bodi uk in postava vsakemu Slovincu, vsaki Slovenki!«

Kmalu po prvi svetovni vojni je naše društvo uvrstilo v seznam planinskih kočic novo postojanko, ko je pod Stolom od bivšega nemškega Alpenvereina prevzeto kočico preimenovalo v Valvazorjevo kočico. Ta je že v letu 1941 dajala prvo zavetje našim gorenjskim partizanom.

Valvazorjevi kočici je sledila še ureditev priljubljenega gostišča na Šmarjetni gori nad Kranjem.

Zadnja vojna, ki je pustošila in uničevala po slovenski zemlji, ni prizanesla niti planinskim kočicam. Vse tri postojanke našega društva so postale plen nezadržnih plamenov.

To vojno obdobje je za nekoliko let prekinilo delovanje planinskih društev — ne pa tudi njenega članstva, ki se je v svoji ljubezni do gora in domovine v velikem številu odzvalo klicu Partije in odšlo v borbo proti okupatorju in za novo družbeno ureditev. Mnogi so za vedno ostali v svojem gorskem svetu.

Tem smo dolžni, da še bolj vzljubimo naš gorski svet, njihova nema izročila pa nam morajo biti neprenehno vodilo pri našem delu in vzgoji mladega planinskega rodu.

V juniju 1946 smo s tri sto člani obnovili delovanje našega društva. Prevezli smo demolirani Dom na Krvavcu in popolnoma prazno Češko kočo. Skupnost nam je pomagala preko vseh težav, pričeli smo z ustanavljanjem odsekov in z najširšo planinsko dejavnostjo, tako da je število članstva kmalu zraslo preko tri tisoč, nato nekoliko padlo, danes pa šteje društvo okrog dva tisoč članov s preko 40% mladine.

V vseh povojnih letih je bila najmočnejša gospodarska dejavnost — zlasti gradbena, ki do danes še ni ponehala. Obnovi in opremljanju Krvavca in Češke koče je sledila razširitev Doma na Krvavcu, obnovitev gostišča na Šmarjetni gori, gradnja daljnovoda na Krvavec, Koče ob žičnici, Dom na Kališču in velika adaptacija in dozidava Doma na Krvavcu, ki je še v teku. S ponosom lahko pripomnimo, da so naši člani pri navedenih delih opravili preko trideset tisoč udarniških ur.

Pri vsej svoji obširni gradbeni in gospodarski dejavnosti pa društvo ni zanemarjalo tudi ostalih planinskih nalog, predvsem vključevanje mladine v mladinski, alpinistični in jamarski odsek. V času ponovnega vzpona našega društva se je zlasti uveljavila mladina s svojimi pohodi in množičnimi izleti, alpinisti s številnimi prvenstvenimi vzponi in ponovitvami v domačih in tujih gorah, globinski alpinisti-jamarji pa so odkrivali in raziskovali številne jame na Gorenjskem.

Dela in uspehov šestih decenijev ni mogoče prikazati v kratkem sestavku, zato je navedena le bežna slika uspehov in dela, ki je bilo tiho in skromno, polno planinske požrtvovalnosti in idealizma. Navzlic tem lastnostim planincev pa vseh doseženih povojnih uspehov brez podpore in pomoči ljudske oblasti ne bi bilo.

Uspeli smo naše društvo razširiti med najširše plasti delovnih ljudi iz mesta in podeželja; vedno več pridobivamo članstva med šolsko, delavsko, vajensko in podeželsko mladino. Zavedamo se, da je planinstvo postalo močan vzgojni činitelj, zato bomo v bodoče skrbeli za še popolnejšo idejno vzgojo našega članstva in vanj vključili še več novih članov iz delovnih kolektivov in številnih tovarn, da bo naše planinstvo v resnici postalo množično, da bo služilo delovnim ljudem.

FRANJO KLOJČNIK, predsednik PD Kranj

Sreča v gorah

DR. MARJAN OGRIZEK

Ker je bila v člankih dr. Antona Peterlina »Zamujeni vlaki« (Planinski Vestnik 1959, št. 1) in Toneta Svetine »Z zamujenim vlakom na rob« (Planinski Vestnik 1959, št. 6) obravnavana »kranjska pravovernost«, se mi zdi, da ne bo odveč, če posvetimo v tej številki Planinskega Vestnika ob 60-letnici kranjskega planinskega društva nekaj misli tudi temu vprašanju. To tem bolj, ker sta oba članka posebno aktualna za kranjsko planinsko društvo zaradi žičnice na Krvavec, ki se v obeh člankih omenja zaradi pozitivnih in negativnih pojavov ob njej.

V obeh člankih je osnovno vprašanje vsekakor vprašanje, kako naj človek našega časa dobi stik z goro: ali poč v potu svojega obraza in v skromni planinski bajti ali pa udobno z motornim vozilom ter žičnico in v luksuznem gorskem hotelu.

Do pravega odgovora na to vprašanje bo po mojem mnenju najlaže moč priti, če vzamemo za izhodišče neko drugo vprašanje, namreč, čemu sploh hodimo v gore, kaj v gorah iščemo in kaj sploh v gorah lahko najdemo. Od cilja namreč zavisi pot, od smotra način borbe zanj. Na to drugo vprašanje pa je kaj lahek odgovor, saj so nam že premnogi domači in tuji planinski pisatelji skušali razložiti smisel planinstva in pri tem osvetlili najrazličnejše motive planincev za njihovo planinsko udejstvovanje ter opisali najrazličnejše pojave v gorah, ki dolince vedno znova pritegujejo. Vsa pestrost teh razprav pa nam po mojem mnenju pri vsej različnosti pogledov v svojem jedru odkriva kot enoten skupen najgloblji razlog: **i s k a n j e s r e č e**. Iskanje sreče je rodilo planinstvo samo in iskanje sreče privablja v vrste planincev vedno nove pristaje.

Sreča je tajinstven in zagoneten duševni pojav. To seveda ne v pomenu, ki ga ima ta beseda n. pr. pri srečolovu. Ta pomen so stari Grki označili z izrazom »eutyhija«, temveč v pomenu druge grške besede »eudajmonija«, to je občutja sreče. V tem pomenu torej je sreča poseben duševni pojav, ki ga lahko doživimo ob popolni zadovoljitvi svojih potreb in želja. Znano je, da so potrebe in želje gibalo vsega našega ravnanja in nehanja, ker ustvarjajo v nas neke napetosti, katerih se nujno in neprestano skušamo znebiti. Kje so izvori potreb samih in kakšnih vrst so potrebe, ki jih je brez števila in so tudi medsebojno dostikrat nepregledno prepletene, je zavito še v precejšnjo temo podzavestnega. Vsekakor pa pomenijo naša dejanja prizadevanje po odpravljanju omenjenih napetosti. Duševno razpoloženje nekako neprestano dialektično niha med potrebami in njihovimi zadovoljitvami ter je v nas kot nekakšna tehtnica, na katere enem vzvodu je skledica užitek, na drugem pa skledica bolečin. Ti dve skodelici sta v normalnem vsakdanjem življenju v nekem čeprav ne mirnem ravnotežju tako, da nihanja sicer registriramo, vendar pa jih ne občutimo kot nekaj vznemirljivega. Pač pa razni zunanji vplivi to relativno ravnotežje lahko izredno močno porušijo ter se ob takih priložnostih in samo ob njih pokaže, kako silno obsežen register čustev obsega človeška duševnost, od neslutnih naslad pa do strahotnega trpljenja.

Vsakdanji toni duševnosti navadnega zemljana so vsekakor le tisti nekje blizu sredine, medtem ko visoki toni ene skrajnosti in nizki druge le redko

zadonijo. Taka vsakdanja normalna čustvena melodija pa postaja enolična ter pri njej sploh otopevamo, da je niti več ne čujemo. Pojavlja se torej tudi tu značilna zakonitost, da sicer stremimo po umirjenju nasprotij, da pa je lepota le v nihanju, nekako tako kot je pri vodi najlepši njen tek preko zaprek v dolino, kamor stremi, da bi se umirila, ki pa postane v mirni kotanji kaj lahko smrdljiva mlakuža. — Občutje sreče se torej lahko pojavi ob zadovoljitvi potrebe, ki je povzročila neko prej omenjeno neprijetno napetost, in to zlasti tedaj, kadar človek doseže zadovoljitev z ustrežno lastno dejavnostjo. Jasno je pri tem že takoj, da so občutja sreče nujno različna zaradi različnosti potreb in intenzivnosti napetosti, ki jih te povzročajo, in da zavisijo ne na zadnjem mestu tudi od človekovega aktivnega udejstvovanja.

Gledano s te plati je planinstvo samo eno od sredstev za razgibanje našega duševnega doživljanja, pri čemer pa je treba poudariti, da v gorah lahko dosežemo tako vzvalovanje najrazličnejših čustev, kakršnega nam zlepa ne more nuditi kako drugo udejstvovanje. Mislim, da mi ni treba izgubljati besed o dejstvu, da gore objektivno lahko nudijo človeku najsvojevrstnejše pestre užitke ter bogatijo njegovo duševnost, saj je bilo o tem že mnogo napisanega in vsebuje zlasti tudi uvodoma omenjeni članek Toneta Svetine o tem globoke misli, razen tega pa to dokazuje tudi okolnost, da je vedno več ljudi, ki potem, ko so take užitke enkrat okusili, teh ne bi hoteli več pogrešati. V gorah resnično lahko zadoni na poseben način vsa razsežna skala človeških čustev — od preprostih užitkov, ki nam jih posredujejo čutila, pa do najglobljih pretresov ob zavestnem izpostavljanju smrtni nevarnosti, kar nam pač dosti prepričljivo odkrivajo izpovedi dr. Klementa Juga, dr. Henrika Tume, dr. Julija Kugyja in nešteti drugih alpinistov. Primeri teh nadalje dokazujejo, da pozitivna čustvena doživetja v gorah lahko uspešno preženo ali vsaj izdatno ublažijo še tako težke duševne depresije zaradi porazov in razočaranj na drugih življenjskih popriščih. Tako n. pr. dr. Tuma v svoji knjigi »Pomen in razvoj alpinizma« piše: »V vsakem težkem položaju svojega življenja sem hitel v gore in tam premagal vsako telesno in duševno bol. To so bile meni od tedaj gore! Bile so mi življenje, ne pasivno uživanje, ne zabava, iskanje življenja v trdem naporu!« (stran 246). Vsak pa lahko najde v gorah tudi harmonijo s tonsko lestvico svoje duševne ubranosti ter zato pač iščejo eni romantična travnata pobočja, drugi pa razdrapano skalnate robé in prepade itd. . . o čemer je mnogo tehtnega napisal n. pr. dr. O. E. Meyer v knjigi »Das Erlebnis des Hochgebirges«. Vsekakor je torej bogastvo gora, ki ga razsipajo med svoje revne obiskovalce, neizčrpno.

Kdor seveda hoče gorska doživetja užiti, mora priti z gorskim svetom v stik in to ne samo zunanje, temveč mora biti tudi za sprejemanje teh užitkov sposoben. Če namreč govorimo o planinstvu, mislimo dejansko na tri faktorje: gorski svet kot tak, dejanskega človeka v njem in povezavo obeh v človekovem duševnem odražanju. Da gre res za to troje, po mojem mnenju na primer zelo jasno odkrivajo misli Cesarea Maestrija, kot nam jih je posredoval Planinski Vestnik 1959, št. 3 na straneh 134–135. To dejstvo pa, ko se ga zavemo, lahko najdemo potrjeno tudi pri vseh drugih planinskih pisateljih. Mislim, da lahko opustim razglabljanje o prvem faktorju, gorah, čeprav ni dvoma, da bi se dalo marsikaj reči o vlogi takih ali drugačnih višin, o okolnosti, ali gre za domače gore ali tuje, za markirane ali deviške smeri itd. Bolj važno se mi v tem članku zdi podčrtati dejstvo, da spadajo k planinstvu nujno vsakovrstni telesni napor, ker je v teh bistveni pogoj za pravo zadovoljstvo v gorah in da spada sem tudi duševni kontakt z gorskim svetom. Telesni napor pri kakršnemkoli udejstvovanju v gorah namreč po eni strani porušijo pasivno telesno udobje, ki ga nudi

brezdelje in objektivna lenost, da je potem toliko prijetnejša zadovoljitev zbu-
jenih potreb v čisto drugačnem, v vsakem pogledu bolj svežem okolju, po drugi
strani pa pomenijo aktivno dejavnost za zadovoljitev želje, torej potrebe po
estetskem uživanju razgledov in drugih lepot gora pa tudi še lahko raznovrst-
nem drugem uživanju. Vendar pa sreča tudi v gorah ni nekakšna avtomatična,
mehanična posledica zadovoljitve potreb, ki smo jih pri vzpenjanju na gore zbu-
dili ali jih z vzpenjanjem nanje skušamo doseči, temveč je duševni pojav, ki
zahteva še posebno duševno pripravljenost. Človek mora v gorah znati biti zado-
voljen, mora biti sposoben, biti srečen. Zato je potrebno, da se človek v gorah po
eni strani sprosti od vsakovrstnih napetosti civilizacije in po drugi strani usmeri
svojo pozornost v preprosto, a zato nič manj skrivnostno dejstvo, da je eno
z vso obdajajočo ga naravo, da je pravzaprav le majceno kolesce sredi nepre-
glednega kolesja nešteti drugih in drugačnih življenj, k čemur izdatno poma-
gajo tudi gore same s tisto svojstveno atmosfero, ki mogočno vpliva na dušev-
nost. Ob tej perspektivi se marsikak nerešljiv problem doline razblini kot senca
v nič ali pa vsaj postavi na pravo, drugotno mesto v človekovi usodi. Menim,
da zato za doživetje sreče v gorah način prihajanja na gore nikakor ni brez
pomena, in se v celoti strinjam z ustreznimi izvajanji Toneta Svetine v nje-
govem članku »Z zamujenim vlakom na rob«. Prepričan sem celo, da se mora
s tem izvajanjem strinjati tudi sam dr. Anton Peterlin, kajti iz njegovega v
uvodu navedenega članka je razvidno, da ima tudi on za seboj trdo šolo vživ-
ljanja v gore »v potu svojega obraza«, brez katere pač tudi njemu gore ne bi
pomenile tega, kar mu očitno pomenijo. Stvar je torej v tem, da še ni vsak
planinec, kdor je na gorah, ter ima gotovo prav Tone Svetina, da »tehnika
odpira gore« ž a l t u d i (vstavil M. O.) »tistim, ki v gore ne spadajo«, vendar
pa po drugi strani ne moremo odrekati kvalitet pravih planincev v s e m , ki
prihajajo v gore z avtomobili in žičnicami ter se tu zadržujejo v hotelih. Odlo-
čilnega pomena je le planinski duh, katerega pa si je treba privzgojiti. Za
doživljanje gora ima sicer vsakdo podlago, saj je v vsakem zdravem človeku
še specifični posluš za naravo, toda ta posluš je treba očistiti, izoblikovati in
izostriti. Človek šele sčasoma odkrije, da gore niso samo veličastni kupi mrtvega
skalovja, temveč da so svojevrsten čaroben živ svet; samo človeku, ki hodi v
gore s pravo — sit venia verbo! — »pobožnostjo«, se nekoč nenadoma zazdi, kot
da je tudi tu stopil skozi tajinstvena vrata, preko »oslovskega mostu«, kakor
to doživetje nazorno označuje dr. Milan Vidmar. Do teh vrat in skozi nje se
mi pa zdi najkrajša pot po na videz dolgih pešačenjih in »nesmiselnih štam-
farijah«, medtem ko obratno po mojem globokem prepričanju hrup motorjev in
drugih tehničnih naprav pravo bistvo lepote gora nepredirno zagrinja. Pot do
teh vrat namreč ni izven človeka, temveč v njem samem in mora zato zunanje
potovanje biti hkrati odstranjevanje notranjih pregraj med človekom in duhov-
nim obličjem gora. Pri tem zunanjem potovanju iz dolin na gore namreč človek
tudi notranje nekako potuje od svojega prevažnega majhnega jaza do spoznanja
pravih veličin in vrednosti življenja in se spotoma tudi očiščuje in otreša nega-
tivnih navlak izumetničene pretirane brezdušne civilizacije. Človeku se na
poteh na gore odkrivajo kot izpod starega prahu sveže lepote preprostega, na-
ravnega življenja, ob tem pa postaja zopet duševno zdrav in uravnovešen ter
ob vseh osekah samozavesten. Na tem področju čuvanja in krepitev duševnega
zdravja je po mojem mnenju planinstvo pri nas težko če sploh nadomestljivo.
Naj pri tem opozorim samo kot na dopolnilo točnih ugotovitev Toneta Svetine
še na vrstice o mislih Alfreda Jenneweina o doživetju gora v rubriki »Razgled
po svetu« v Planinskem Vestniku 1958, št. 8.

Tako razmišljanje pa nas končno pripelje do sklepa, da se sreča v gorah najde še vedno le tam, kjer še vedno raste Kugyjeva »Scabiosa Trenta«, to je daleč od hrupa, — globoko v nas samih. »Bodrih kranjskih turistov« zato prav nič ne iztirja štajersko planinsko »krivoverstvo« in »kranjske pravovernosti« prav nič ne pretresa žičnica na Krvavec, kot to po njegovem članku sodeč misli dr. Anton Peterlin, kajti vemo, da mora biti pot v gore v bistvu le pot ob gorah vase in v sebi kvišku. Vodstvu kranjskega planinskega društva pa ob 60-letnici samo želimo, da se tega zaveda in mlade planince tako vzgaja. Prepričan sem, da se more planinska organizacija tudi tako pozitivno vključiti v splošno naše družbeno prizadevanje za izgradnjo socializma. Najvišji cilj socializma je, kot ugotavlja program ZKJ, človekova osebna sreča, za katero pa je vsekakor potrebno dvoje, namreč poleg zunanjih materialnih sredstev za zadovoljitev potreb tudi še sposobnost, biti srečen. Ravno zaradi tega ne samo izgrajujemo, izpopolnjujemo in bogatimo produkcijska sredstva, temveč moramo tudi vsestransko oblikovati socialističnega človeka, da ne bo samo sestavni del produktivnih sil, temveč tudi zadovoljen in srečen človek. Socialistični človek pa mora znati biti srečen samo, če vidi, da so srečni tudi drugi, če vidi, da njegova sreča drugih ne onesrečuje, če torej ne stremi za tem, da bi zadovoljitev svojih potreb in želja dosegel z izkoriščanjem in na račun drugih, temveč hoče to doseči le z lastnim delom. In cna od šol za take nove ljudi naj bodo tudi gore.

Preprosti vzponi

DR. CENE MALOVRH

Alpinist, kronist in pisatelj B. R. me je nehote opomnil, da bi bilo treba o stvareh še nekaj reči. Dregnil je s tem, ker omenja Kranjčane izpred vojne, ki da so v zahodnem delu Grintavcev začeli s plezalskim osvajanjem vrhov, a je njihova delavnost kmalu zamrla. S temle sestavkom bi rad pokazal na zmotnost sodbe, ki pa je, moram priznati, ni kriv, B. R., ampak Kranjčani sami, ker smo največkrat po opravljenem delu v gorah s prstom na ustih godli sami vase in razpredali bajke o čaru osebnih doživljanj v strmoglavni pustinji skalovja in zametenih grebenskih rezi.

Ravno šest dni je minilo, odkar so se bili v Španiji topovi reakcije namerili na mlado republiko. Bil je to z žarko avgustovo vedrino odet navadni dan sredi vznemirjenega in vznemirljivega časa. S Cirilom sva tistikrat dvakrat prekorčila mejo gori na Savinjskem sedlu, kjer se klin Belske Kočne globoko zajeda v Grintavce.

Prekoračenje meje na Savinjskem sedlu ni bilo nič posebnega. Onega dne pa je bilo drugače. Na belih marmornih ploščah obeh mejnikov, tistega, ki je stražil ob izstopu iz kraljevine, in onega, ki je napovedal, da zapuščate ozemlje republike, je bilo zapisano nekaj, kar se bržčas ni skladalo z namerami ljudi, ki so spomenike postavili na mrtvo stražo pod Križem. »Proč z mejami! Naj živi svetovna socialistična republika!« Tako je namreč bilo, črno na belem in v tujem jeziku zapisano tamkaj ter vzpodbujalo vse prehajače k razmišljanju o zanesljivosti takrat veljavnih politično-moralnih doktrin.

Dobrih pet sto metrov za tem tveganim dokumentom trdnosti v zaledju, h kateri sicer stremi vsakdo, ki se podaja v neznano, sva se utaborila. Vrh ostro odrezanega skoka, ki ga pot na Okrešelj obide v strmih ključih, sva poiskala travnati ronek, z dveh strani obdan z rušjem, na tretji pa ga zapira skala, katere zgornji del je prekucnjen v rahel napušč. Pod napuščem sva uredila ognjišče. Četrto stran je tvorilo zračno verandno okno, na široko odpirajoče se v Okrešelj in proti zidovju savinjskih Grintavcev. Skozenj je zaplapolala belina šotorskega platna, ki je zmagoslavno naznanjala preprostost ter iskrenost svojih dveh gospodarjev. Nisva namreč imela kakih pretiranih namer. Želela sva se samo seznaniti z nekaj plezalnimi smermi v savinjskih Grintavcih, o katerih sva čula zgolj spoštljiva mnenja.

Ozračje je segregevala nenavadno trdoživa sončnost. Po zatonu je seveda nočnik kmalu pospravil zaloge toplote izpod frfotajočega doma tako, da sta hlad in vegasto dno travnatega ležišča že pred prvo zoro opravila poseb budilke in naju jadrno pognala po poti proti Turskemu žlebu. Po stari hribovski šegi izza njega dni sva domačijo prepustila varstvu ljubega poštenja in še bolj jalovosti pohlepa, čigar nosilec bi si drznil vtakniti svoj nos v najino zalogo koruznega brašna, suhih hrušk in krljev. Ne, zastran imetja si nisva belila glav!

Navezala sva se in vstopila v raz severovzhodnega stebra Štajerske Rinke. Na sredi poti naju je dohitelo sonce in prav tam nama je pritegnila pozornost severna stena te gore. Daleč navznoter je pomaknjena, ker sta bila led in sneg surovo izklesala konto globoko v živoskalni gorski trup. Zaradi mokrote, sence in odurnosti je počrnela skala v tem mračnem zakotju. Tu in tam režijo rjavi sledovi svežih odlomov, brazgotine na mrkem obličju. Z raza, kopajočega se v jutranjem soncu, slika severne stene Štajerske Rinke zares ni vabljiva.

Tam, kjer se severni steber konča pod vršno glavo gore, sva zavila na desno preko gladkih visečih ploščadi. Ne da bi se prav zavedala čemu, sva še od zgoraj začela obkroževati mračno divjino, ki je vela izza roba previsne strmali. Nič se ni ganilo, niti v steni niti v naju.

Upehana in trudna pa brez odgovora sva molče obsedela. Spodaj, daleč pod nama je nad skalnim skokom sredi svetlečega se zelenja plapolala bela zastava najine domačije. Da bi jo dosegla, sva se brez mnogo besedi vzpela preko glave na vrhunec gore in potem krenila skozi Turski žleb pa po meleh in med šopi ruševja do najinega bivališča, kjer sva našla vse v redu tako, kot sva pustila.

Dan se je že nagibal in začela sva pripravljati večerjo. Nebo se ni skalilo. Sredi opravil naju je zmotila govorica skupine turistov, ki se je globoko pod nama vzpenjala po poti na Savinjsko sedlo. Nočnik še ni vznemirjal ozračja. Družba je ozrla naju in najino gnezdo nad seboj. Čula sva glasove njihove zavzetosti in nisva preslišala zvenečega izraza entuziazma ženskega člana skupine: »Kao orlovil!« Tej slovesni zvočni dekoraciji se je najin volčji tek pri žgancih imenitno prilegal.

Naslednji dan sva se vzlic zgodnji budnosti kasno odpravila. Dopoldne sva pretaknila od znožja do vrha vse severno skalovje Male Rinke. Pol ure nama je preostalo. Čas sva pregnala z odmetavanjem okrchkov v izredno krušljivi vzhodni steni Križa.

Izčrpanost naju je končno zmagala. V jutru četrtega dne, ki je svetlo in zlato prisijalo izza Krofičke, Ojstrice in Škarij sva pospravila, se vrnila nazaj čez Avstrijo na kranjsko stran in se potem spustila doli v Ravensko Kočno.

Pri karavli v dnu naju je pričakal čuvar meje. Brez alarmantne službene nepetosti, kajti začul naju je že od daleč.

Pojav dveh tenkih ljudi z zagorelima obličjema, s katerih bi mimo košate dobrovoljnosti lahko sijalo tudi nekaj jedke prišpičenosti, lastne prekucuhom vseh vrst, je bil v tistih vznemirljivih dneh nevaren. Še prav posebno nedoločni pa sta bili vsebini njunih nahrbtnikov. Kot bi mignil, sta bili iztreseni in razodeti sredi sončne trate pred karavlo. Ko sem tako motril na tleh tisto zmes nekaj kosov perila, sajaste posode, brašna in siromaščine ter sledil čuvarjevimi kretnjam, ki je tipal po razcefranih vrečevinastih podplatih najinih plezalnikov, mi ni prišlo kaj pametnejšega na um kot želja, da bi vprašal tega človeka, če so topovi v Španiji med tem že razbili kodekse človečanskih pravic.

Potem sva s Cirilom nadaljevala pot in omenil sem mu, da mi je žal, ker psujem človeka, ki zagotovo ni kaj prida na boljšem, kot sva midva, in pa da se je vredno ozreti. S kolovoza sva se zazrla v razporek med temnimi smrekovimi vrhači, kjer se je prikazovalo čudovito ožarjeno ostenje nad Žrcalom.

Leto za tem, ko sva bila s Cirilom v stenah in grebenih Okrešlja, sem se sredi popoldne truden, a dobre volje naslonil na ograjo odprtega hodnika Češke koč. Vstopil nisem, ker znotraj nisem imel kaj iskati. Na ograji je slonel že nekdo drugi in to je dalo priložnost za kratek, a pomenljiv dvogovor. Na vprašanje, odkod prihajam, sem sonaslanjalcu povedal, da s severnega stebra Skute. Sam? Da!

Govoril je hrvatsko, bil je srednjih let in strumno se je zravnal češ, kako zaboga je mogoča tolikšna lahkomišelnost, da se nekdo sam podaja na plezalne ture. Vprašal me je, če sem jurist, in ko sem zanikal, se je razhudil pa me začel razmotrivati od nog do glave, za kar je porabil veliko časa in še več nerazumevanja. Moja zatrdila in dokazovanja so bila namreč ko bob ob steno. Ni mi preostalo drugega, kot da sem se poslovil, krenil proti Makeku, spotoma podoživljal opravljeni vzpon ter skušal razsoditi o svoji krivdi.

Noga Skutinega severnega stebra moli daleč naprej v zgajeno vés melišč, snežišč in ledišč nad Vodinami. Zanimiva je predvsem po tem, da daje vsakomur, ki želi s te strani doseči vrhunec gore, več opravka kot ves ostali del stebra. Sleherni gib, s katerim sem iskal oprimek ali oporo tam spodaj, sem opravil z zvrhano mero previdnosti, kajti zračnost se je naglo večala in mi vsiljevala trajno sveže zaloge poguma. Položaj med nebom in zemljo zagotovo ni šaljiv, še tem manj, če stojišča nadomeščajo prstne opore ter je človeku nos poln rezkega vonja po razhlajeni apniški skali in se med vsemi živimi bitji na svetu zanj ne zmeni drugo kot kak smešno čivkajoči kaver, ki preplašen ali radoveden v burnem letu zamenja eno oprezovališče z drugim. Bil sem prvokrat sam v steni in priznati sem si moral, da mi je bilo to, v zbranost in osredotočenje usmerjajoče početje od sile všeč. To so pa seveda stvari, katere je težko dopovedovati in še težje posredovati ven območja osebnih duhovne sredine, da o argumentih, logiki, dokazovanju in podobnih pripomočkih iz umstvenega arzenala objektivnega sveta sploh ne govorimo.

Tisto, kar je sledilo potem, ko sem se bil otresel znožne zračnosti ter krenil dalje po steburu, je bila prijetna plezalna telovadba z razgledovanjem na obe strani. Proti kotli ledenika sem od časa do časa zalučal tudi kamen, da se je šumno nasršil in zapel, preden je zadel na trdo površino ledniškega srenca.

Poslej, to je po dvogovoru ob ograji Češke koč, sem se prepričal o jalovosti razjasnjevanja in dokazovanja, pa sem na poti proti Makeku in še v naslednjih dnevih ter letih dognal, da mi »iz lastne kože ven« ne bo moči. Zato sem se vsako leto vsaj enkrat sam povrnil k znožju severnega pročelja kokrskih Grintavcev. Označnega leta celo drugič. Že v stebru Skute sem bil namreč sklenil, da se bom čim prej povzpел po severnem stebru Štruce, ki je z enakim raztezajem in podobnim ustrojem videti nekakšen dvojnik prvega. Naklep sem izvršil že po nekaj tednih in gredoč skoval novega, na katerega izvedbo sem čakal leto dni.

*

Usoda mi je naklonila triindvajseto leto, mati pa pridala mimo popotnice še srčno ljubeznivo voščilo sreče, kateremu sta drugovali nikoli izrečeni ali kako drugače vidno izraženi skrb in bojazen. Priznam, da je konec slednjih dvoje občutij tičalo tudi v meni vse, dokler nisem obstal pod zahodnim stolpom Štruce in zamenjal čevlje s plezalniki. Izbrana smer je držala tik ob ostri črni zajedi, ki loči Štruco od Dolgega hrbta in se zliva v grapo, katere nadaljevanje niže spodaj je mogočna golt Žrela. Klinasta grmada je prava stolpasta tvorba zlasti v svojem srednjem delu. Na kaj bom naletel tamkaj in kako se bom izmotal, če bo tako nanoslo, nisem vedel. Zato tudi nisem mogel ostati ravnodušen. Toda ujet med stene, svojeglavni načrt in očitke vesti se nisem pustil zbegati.

V zgornjem delu mokre zajede je zlovešče tičala gosta megla in tistikrat sem se prvič v življenju zavedel, da sta premagovanje bojazni in poguma dve s premim sorazmerjem povezani vrednosti. Že ob prvih preprijemih in prestopih so se razblinili vsi ugovori, očitavanja ter strahovi, da jim je še megla bila komaj za petami, medtem ko je jasna poletna sinjina obarvala gore in nebo.

Obstal sem šele visoko zgoraj na skalnem nosu, ki je bil udobno razgledišče. S pogledom sem pretaknil vsak kotiček prostorne globeli med Pristovškim Storžičem, Babami in Kočno. Niso mi tudi ostale prikrite posebnosti v zgradbi bližnje stene Dolgega hrbta, in za spomin sem vklesal inicialke dveh osebnih imen v skalo.

Malo pred izstopom sem se znašel v amfiteatru z drobljivim skalovjem in silno sončno pripeko. Prav tedaj sta na nasprotni strani dva moža prihitela po poti s Skute. Ker ju je motil ropot sta obstala, zvedavo prisluhnila pa brž zopet izginila za robom, ne da bi se prepričala, kakšna sorta divjačine si daje opraviti s pospravljanjem kamenitega drobiža pod vrhom Štruce.

*

Tistikrat sem bil zasnoval načrt za vzpon v skrajnem vzhodnem delu ostenja Dolgega hrbta. Razmere tamkaj, kot sem jih bil preveril iz stolpa Štruce, me niso kaj prida prepričevale o uspehu in ko sva z Benom enkrat v tistih letih poizkusila s plezanjem, se nisva vrnila nikoli več. Tako je nastal torzo gorniškega dejanja, ki ga je čas brez oklevanja pahnil čez rob tvornosti v pozabo.

*

Pod rdečo zaplato sem se zgrbil in tipaje skušal dokriti nad seboj razčlembo, ki bi pomenila dober oprijemek in oporo. Nisem imel sreče. V tako nenavadnem in za plezalca »na lastno pest« hkrati zagatnem položaju sredi skalovja se zlepa nisem znašel. In to v zahodnem stebru Dolgega hrbta, ki je v

vsem spodnjem delu plezalsko enostaven prav zaradi izredno čvrste, od plazovine zglajene ter obeljene apniške skale. Obtičal sem pod vršnimi skladi s trhlo in nezanesljivo skalo.

Moral sem nekajkrat vzvratno prestopiti in preprijeti, da sem dosegel udobnejši položaj, s katerega mi je bilo lažje presojati, kako bi najbolje ukanil zapreko v podobi strmo nagnjene ploskve, še vse sveže rdeče, ker je nemara še prav pred kratkim z nje zdričnil skalni blok. Moral je biti to ocdn tistih nestvorov iz divjine gorskih ostenij, ki nagloma opravijo svojo grozečo in grmečo življenjsko pot, včasih tudi kruto, boleče. Že nekaj let zaporedoma sem v tistem koledarskem času srečaval na poti k Češki koči družbo, ki se je vračala z nasprotni strani. Oskrbnica mi je pravila, da hodijo ti ljudje vsako leto na Ravni in počastijo spomin ene izmed žrtev skalne razvaline z grintavškega ostenja.

Ni bilo drugega prehoda kot po ploščadi, ki mi je strmo in preteče režala nasproti. Zato sem se odločil in se z znatnim delom telesa potegnil nanjo ter tako zavzel labilni položaj, ki je nekoč pripadal skalnemu bloku, le s tem razločkom, da sem z vso razpoložljivo močjo pri trenju obeh teles spremenil smer gibanja: namesto strmoglavno nizdol, je šlo tokrat počasi, a vendarle navzgor. Tako sem dosegel polico, polno rdečerjavega gruščja in zemlje. Bil sem v višini Mlinarskega sedla. Naprej nisem hitel, kajti do cilja ni bilo daleč in vojna je že bila na obzorju.

Planine in gozdovi med NOB

FRANC KONOBE LJ-SLOVENKO

Da bi lahko dobili pravo sliko pomena naših gozdov in planin med narodno-osvobodilno fronto, moramo nujno seči z nekaj besedami tudi v preteklost. Že od davnih dni je težil človek v naravo in čimveč je bil na prostem, tem bolj se je čutil sproščnega, zadovoljnega in srečnega. Posebne želje pa je gojil do naših planin, k njim se je zatekal, kadar je iskal utehe po težkem in trudapolnem delu. V planinah je videl svojega prijatelja in zaščitnika posebno še v času turških vpadov. Na vseh vrhovih so zagoreli kresovi in ljudstvo se je umikalo v utrjena gradišča, v skrite skalnate dupline, največkrat pa v gozdove in planine.

Ljubezen do planin se je ohranila do današnjih dni. Že v prvi svetovni vojni zasledimo v gozdovih na obronkih planin posamezne vojne obveznike. Nekateri slovenski vojaki — ubežniki, poznani pod »zelenim kadrom«, so našli svoje prebivališče prav v gozdovih in planinah.

In leta 1918 je nastala Jugoslavija. Zavezniki, ki so odločali o obliki in vlogi nove države, so pri določanju meja le malo upoštevali narodnostne pravice in želje Slovencev. Sad takega nerazumevanja so bile meje novo nastale države. Tako smo Slovenci dobili na Karavankah državno mejo z Avstrijo, na zapadu pa so Italijanom dolelili vso Primorsko, tako da je skoro po vseh naših Julijcih potekala državna meja z Italijo.

Za naš sestavek so posebno pomembne Karavanke, nič manj pa tudi niso važni okoliški hribi. Pomembno vlogo bomo morali odmeriti tudi Jelovici.

Z nastankom stare Jugoslavije se za našega človeka razmere niso bistveno zboljšale. Z delno pridobitvijo nacionalnih pravic pa še niso bili rešeni socialni problemi gorenjskih delavcev in kmetov. Vse to je kmalu uvidel naš delovni človek. Iskal je raznih rešitev in oblik, kako bi zboljšal to stanje, toda le pre-mnogokrat je naletel na gluha ušesa tistih, od katerih je bilo izboljšanje odvisno.

Tako je naš delovni človek začutil še večjo potrebo po prirodi in po naših planinah. Na raznih izletih v planine je izmenjeval svoje misli, izražal svoje želje in koval tudi svoje načrte.

Komunistična partija — organizacija, ki je zrastle iz potreb in želja delovnega človeka, je kmalu dojela pomen teh njegovih hotenj. V svobodni naravi, daleč od tovarn, mest in naselij, se je koval značaj novega človeka, delavca — revolucionarja. Iz skromnega proletarca je postajal borec za nove ideje.

V tem času že zasledimo skrivna pota komunistov preko Karavank v sosednjo Avstrijo. V inozemstvu je bil nekaj časa namreč Centralni komite. S povezovanjem jugoslovanske partijske organizacije s komunističnimi partijami preko naših meja so se pokazale tudi potrebe po sestajanju in prenosu ilegalne literature. Vse to je bilo možno le v največji konspiraciji.

Ob nekem takem prehodu se je septembra 1922. leta smrtno ponesrečil pod Orličami med Zelenico in Stolom sekretar Centralnega komiteja SKOJ-a Dragoljub Milanovič. V spomin na ta dogodek je bila leta 1959 v Završnici odkrita spominska plošča.

V poletnih mesecih leta 1928 je bil vzpostavljen ilegalni kanal na avstrijsko-jugoslovanski meji za prenašanje partijskega gradiva, ki se je tiskal zunaj Jugoslavije. Po isti poti so odhajali in prihajali preko meje partijski funkcionarji in posebni kurirji. Tak prehod je bil preko Tržiča, Begunjsčice in Zelenice, preko Tržiča, Korošice in Babe, preko Dolge njive, čez Kladvo in Škrbino. Javke za sprejemanje teh kurirjev pa so bile v Podljubelju na Gorenjskem, Bistrici, Svečah in Selah na Koroškem.

Iz teh nekaj podatkov lahko ugotovimo, kolikšnega pomena so bile planine že za to dobo.

5. maja leta 1936 je bila pod Vodiško planino na Jelovici partijska konferenca za kranjsko okrožje. Tako so se navidezni planinci zbirali pod okriljem košatih jelovških smrek, včasih pa tudi v gmajnah in planjavah pod Storžičem in Krvavcem.

Julija meseca 1938. leta je bil partijski posvet pod Joštom. Istega meseca je bilo v gozdu pri Senčurju ilegalno zborovanje delavcev, ki ga je organiziral Okrajni komite KPS Kranj. Tega zborovanja se je udeležilo preko 100 ljudi — komunistov in simpatizerjev z vse Gorenjske. Zborovanje je imelo videz gozdne veselice, čeprav so nastopili tudi posamezni govorniki, ki so govorili o borbi proti fašizmu in umazani politiki stare Jugoslavije ter o podpori španski republikanski vojski. Med drugimi sta bila navzoča iz Kranja tudi Stane Toplak in Marija Ravtar.

Partija je izkoristila vse možne oblike sestajanja svojih članov in simpatizerjev. Posebno vlogo je odigrala Svoboda. Ta je prirejala razne izlete v naravo in planine, posebno znani pa so izleti ob delavskem prazniku prvem maju. Mnogi člani Partije in simpatizerji ter drugi sodelavci pa so bili člani planinskega društva.

Vedno bliže so bili oblaki grozčee vojne, fašizem je širil svoje kremplje na Balkan. Komunisti so se sestajali vedno pogosteje.

Nastopila je vojna. Jugoslovanska vojska je kapitulirala v nekaj dneh in Gorenjsko je zasedel nemški okupator. Zamrlo je vsako kulturno življenje in

nič več ni bilo slovenskih šol, slovenskih knjig, slovenskih napisov in ne slovenske pesmi. Prešerno vriskanje planincev in turistov po naših planinah je prenehalo.

Po napadu Nemcev na Sovjetsko Zvezo je okupator pričel tudi pri nas z aretacijami in selitvami. Partija je pozivala vse komuniste v ilegalo.

V teh dneh se je pojavil nov naziv »gošar«. Prvi gorenjski partizani so bili dolgo časa znani pod tem imenom, ker so se umaknili najprej v bližnje gozdove ali po gorenjsko »goše«.

3. julija 1941. leta je bil sestanek nekaterih članov vojno-revolucionarnih komitejev pri Starem gradu nad Smlednikom. Sestanek je vodil narodni heroj Lojze Kebe-Štefan. Navzoči so bili še Anton Nartnik, Franc Vodopivec, Polde Stražišar, Ivan Bertoncelj in še nekaj tovarišev. Tovariš Kebe je dal nalogo, da je potrebno pospešeno zbirati orožje in municijo. Obrazložil je tudi načela Osvobodilne fronte.

5. julija istega leta je prišel iz Ljubljane tovariš Stane Žagar z nalogo, da se takoj organizira narodnoosvobodilna vojska na Gorenjskem. Na Mohorju so ga pričakali člani revolucionarnega komiteja iz okrožja Jesenice Polde Stražišar in Ivan Bertoncelj, iz okrožja Kranj pa Anton Nartnik in Jože Janežič.

17. julija je bila sklicana konferenca predstavnikov vojno revolucionarnih in partijskih komitejev iz Gorenjske pod Malim Gregorjevcem na Jelovici. Navzoči so bili Stane Žagar, Lojze Kebe, Tomo Brejc, Franc Vodopivec, Jože Gregorič, Ivan Bertoncelj, Polde Stražišar, Franc Potočnik, Matija Verdnik, Jože Ažman, Štefe iz Senčurja Anton Nartnik, Ivan Križnar, Alojz Justin in Jože Resman. Tu je bil sprejet sklep, da se vsi ilegalci povežejo v čete in da prično z ljudsko vstajo.

26. julija istega leta je bila pri vasi Ceglunca blizu Naklega ustanovljena I. kranjska četa. Komandir čete je bil Franc Mrak, komisar pa Stanc Toplak. Četa je takoj krenila na Veliko poljano, kjer se je sestala s Tržiško četo.

4. avgusta istega leta je bil pod severno steno Storžiča pri lovski koči iz Kranjske in Tržiške čete formiran Kranjsko-tržiški ali Storžički bataljon. Bataljon je ob formiranju štel 63 borcev. Komandant bataljona je bil Jože Pcsjak, komisar pa Jože Janežič.

S temi dokumentarnimi podatki sem skušal oživiti širino prvih priprav in organizacije, iz katere se je pozneje razvila široka narodnoosvobodilna borba. Iz teh skromnih in kratkih podatkov je razvidno, kako je bilo vse delo Partije in NOB povezano z našimi gozdovi, hribi in planinami. Sestavek bi bil preobširen, če bi hotel nanizati vse značilne datume in kraje iz nadaljnje borbe. Tudi partizanskih edinic je bilo vedno več. Vedno nove čete in bataljoni so se leta 1942 združili v Gorenjski odred in Kokrski odred, leta 1943 je bila ustanovljena Prešernova brigada, poleg navedenih pa je bilo še vrsta raznih partizanskih skupin. Tako so se v zadnjih dveh letih posebno pomnožile razne kurirske karavle, terenske stanice, formirane so bile razne VOS grupe, obveščevalne točke, gospodarske komisije itd. V naših planinah, najčešče pa v gozdovih ob vznožju Karavank, je nastajalo posebne vrste življenje.

To je potekalo v posebnih okoliščinah. Partizani so se morali odreči vsemu ugodju in ne samo temu, celo običajnim življenjskim potrebam. Novodošli partizan se je moral najprej sprijazniti s tem, da je z vstopom v partizane postal za okupatorja brezpraven človek. Že tako ni okupator priznaval Slovenecem skoraj nikakih osnovnih človeških pravic, s tem korakom pa je postal naš človek manj zaščiten kakor žival. Medtem ko je pri živali še imel nekaj obzira in spoštoval nekatere zakone, ki veljajo v lovstvu, je na partizana sprožil strel,

čim ga je zagledal. Čeprav so bili partizani prava vojska, je okupator ni kot tako priznaval in jih običajno nazival »bandite«. Najteže je bilo za partizanske ranjence. Ako so padli v roke sovražniku, so bili že vnaprej obsojeni na smrt.

Partizani so se dobro zavedali posledic, vendar so kljub temu bile partizanske vrste vsak dan večje.

Vedno več je bilo akcij na sovražnika, na njegove postojanke, na komunikacije in sovražnik je uvidel, da tu ne bo nikdar gospodar. Večer za večerom so prihajali partizani s hribov v doline. Planine so bile skoraj v celoti partizansko ozemlje, v nočnem času pa tudi doline.

Marsikdo, ki tega ni doživljal, si danes skoraj težko predstavlja, kako je mogla vsa ta partizanska vojska živeti v takih nemogočih pogojih. Ni bilo ne kasarn, ki so za današnjo vojsko nujne, ni bilo ne skladišč za hrano, ne skladišč za orožje, ne prevoznih sredstev, ne poštnih zvez, ne telefonov in ne radijskih oddajnikov in sprejemnikov. Pozneje so imele sicer nekatere brigade in divizije na razpolago telefonske zveze in radijske oddajnike, vendar pa so bile mnogokrat take okoliščine, da je tudi to odpovedalo.

In tu je bilo nekaj, kar je vse zapreke premagalo. Partizanska iznajdljivost, trdna volja in vera v pravični boj sta vodila partizana, da je vse te ovire sprti premagoval.

Da pa je to lahko uspelo, so mu pri tem veliko pomagale naše gore, planine in gozdovi. Tu je potekalo posebno življenje, sovražniku nevidno in dostikrat tudi nerazumljivo.

Ko smo v letu 1941 odhajali v partizane, smo še malo pomišljali, da bi se na zimo umaknili nekam proti jugu v bolj primerne kraje. Toda že ob prvem snegu, ki je zapadel v gorenjskih hribih že v mesecu oktobru, smo od tega odstopili.

V letnem in jesenskem času pa je bilo življenje še kar prijetno. Pripravili smo si ležišča iz smrekovih vej, pokrivali smo taborišča s smrekovim lubjem, plahtami ali rjuhami ali podobnim. Nekateri so si poiskali tudi skalnate previse, ki so bili zelo primerni za prenočevanje. Iz suhega bukovega listja se je dalo pripraviti prav imenitno ležišče. Tako smo se nekako znašli in si pomagali, kakor smo vedeli in znali.

Taborišče je moralo biti tudi v bližini vode. Iskali smo kraje, ki niso bili preveč vidni v dolino. Bočne strani proti dolini nismo radi izkoriščali. Ako je bilo le možno, smo iskali pobočja na zadnji strani hribov. Posebno nevaren je bil ogenj oziroma dim. Ni znal vsak tako kuriti, da se ne bi kadilo. In ta dim nas je včasih tudi izdal. Po deževnem vremenu, ko je bil zrak čist, je bil tak steber dima pravi kažipot v naše taborišče. Nemci so svoje vohune še posebej opozarjali na to. To nam je prizadejalo nemalo skrbi. Temu problemu smo morali posvetiti zelo veliko pozornost. Iskali smo samo suha in bukova drva. Najboljša so bila tista, ki so bila že malo preperela, ker je skorja oziroma lubje že odpadlo. Ako ni šlo samo, smo ob večerih imeli vsi delo s tem, da smo majili drva. Taka drva niso dajala nikakega dima. Najbolj nevarna so bila sveža oziroma posekana drva. Paziti smo morali, da jih ni močil dež in smo jih zato skrbno pokrivali.

Pri hrani nismo smeli biti preveč izbirčni. Navaditi smo se morali bolj na enolončnice, največkrat pa smo morali biti zadovoljni s čisto govejo juho, kosom mesa in kosom kruha. Najlažja je bila še preskrba z mesom. Živine je bilo v planini dosti, vendar pa smo gledali na to, da smo jo plačevali, včasih pa tudi dajali posebne bone Osvobodilne fronte. Včasih smo pri izdajalcih napravili rekvizicije t. j. nasilno zaplembo. Krompir, moko, sladkor in sol ter druge

potrebščine so nam pripravljali naši aktivisti v dolini, manjkalo nam je le zelenjave. Zbrano hrano so nam pripravljali na dogovorjena skrita mesta. Najlaže je bilo hrano preskrbeti tam, kjer so imeli delo tudi ljudje. Posebno primerno je bilo to v poletju ob košnji, ob spravljanju sena, nabiranju gob, malin, včasih pa so nam pomagali tudi drvarji. Pogostokrat pa smo se ustavljali pri naših pastirjih in majercah. Le malo primerov je bilo, da so nam ti ljudje odklonili pomoč, še manj pa, da bi nas izdali Nemcem.

To so Nemci tudi kmalu ugotovili in so hoteli preprečiti odgon živine v planine. Toda ker je manjkalo krme, se to ni dalo izpeljati. Bili so tudi primeri, da so Nemci dali nalog kmetom, da gredo po živino v planine. Takrat smo običajno stopili v funkcijo in preprečili tak odgon.

Prav tako smo kmalu ugotovili, da nam bo okupator napravil ogromno materialno škodo v naših gozdovih. Prepovedali smo vsako sekanje lesa za prodajo in dovolili le sekanje drv in najnujnejšega lesa za razna domača popravila.

Nekaj manj dela so imeli v tem času naši lovci. Ker je bil ta šport v času stare Jugoslavije privilegij bolje situiranih obrtnikov, tovarnarjev in podobnih magnatov, je lov skoro zamrl. Tisti lovski čuvaji, kar jih je še ostalo, so morali postati naši, ker v nasprotnem primeru jim nismo več dovolili v gozdove in planine. Večina lovskih čuvajev je ogromno koristilo partizanom, saj so le-ti najboljše poznali razna skrivna pota, skrite kraje, studence, pa tudi ljudi, ki bi nam bili lahko nevarni. Nemci so včasih pošiljali za nami vohune, preoblečene v turiste, gozdarje, nabiralce gob, malin, zdravilnih zelišč itd. Posluževali so se vseh možnosti, da bi ugotovili naša taborišča.

Da smo preprečili odkritje naših taborišč, smo postali v našem življenju v gozdovih izredno oprezní. Do naših taborišč ni smelo biti nikakih poti. Edinica, ki je šla v pohod, je običajno določila borcu na začetju nalogo, da je za nami pometal z vejo in tako zabil sled. Predstavljal je rep v pravem smislu. Neko-liko teže je bilo to pozimi, sneg je bil za partizane izreden problem, toda z iznadljivostjo smo tudi ta problem rešili. Pri tem so nam pomagali vozniki — kmetje, ki so ob prvem snegu napravili poti. Običajno smo iz take poti napravili skriven izhod v gozd. Zato smo se posluževali raznih skladovnic lesa ob poti. Taka skladovnica drv ali hlodov je bila običajno naš vhod na našo stezo. Ker je bila zadnja stran skladovnice nevidna, se tudi ni videla steza, ki je držala od tu v taborišče. Včasih smo hodili po potokih. Naša pot je v tem primeru začinjala ob križanju poti s potokom. Seveda je morala pot peljati še naprej do kakega senika ali do kakšnega požaganega drevesa ali pa do skladovnice drv, od koder je kmet odvažal drva. Nekatere poti so držale tudi do samotnih kmetij ali pa do senikov.

Nastala je še ena težava. Naši pohodi so se vršili večinoma ponoči. Toda vsake svetilke in baterije bi nas lahko izdale, tako smo bili primorani hoditi le v temi. Oči so se nam počasi privajale in znali smo hoditi ponoči tako kot podnevi. Včasih smo pri hojah uporabljali tudi palice in postali tako spretni kot slepi ljudje, ki običajno pri hoji prav tako uporabljajo palice. Ako so bile noči temne in je bila nevarnost, da bi se edinica razbila ali raztrgala, smo prišli na nahrbtnike bele krpe. Te bele oznake so bile kot markacije današnjim planincem.

Včasih pa smo si pomagali tudi s trhlím lesom, ki se je ponoči svetil. Tega so se posebno rade posluževale patrole, ki so kontrolirale stražarska mesta. Tako je vedel stražar, kdo prihaja. Včasih pa smo postavili kose tega trhlega

lesa tudi ob poti do stražarskega mesta tako, da je bila to markacija — do stražarja.

Posluževali smo se tudi prevar. Navadno je bilo to pozimi ob snegu. Velikokrat so prišli Nemci po naši poti v kakšen kotel ali dolino, od koder ni bilo več poti naprej. Take slepe poti smo jim pripravljali, da smo se jim še pravčasno umaknili. Seveda smo morali iz tega slepega odcepa hoditi zadenski. Običajna praksa je bila, da je vsa četa, pa čeprav je štela tudi 100 mož, hodila po eni in isti stopinji, tako da sovražnik ni nikdar vedel, koliko ljudi je hodilo po tej poti. Tako smo napravili videz, da je hodilo tu le nekaj oseb, ki pa so bili lahko tudi domačini. Take sledi smo običajno tudi še malo pometli, tako da je kazalo, kot da je stara že nekaj dni.

V Karavankah je bila naša praksa, da smo se v nevarnih dneh umaknili v dolino in nekaj kilometrov dalje zopet krenili v breg. Tako smo največkrat popolnoma zmešali sled Nemcem. Bili so primeri, da so nas Nemci iskali po več dni v kakem hribu, prehodili v strelcih vse grmovje, metali bombe v skrite kraje, spuščali posebno urjene pse, mi pa smo se čez noč umaknili v sosednji hrib in od tam opazovali nemško zasledovanje. Seveda pa so bili tudi primeri, da smo bili iznenadeni, toda ker smo bili vedno oblečeni in obuti, smo se lahko hitro razbili in umaknili vsak v svojo smer, tako da je bilo zasledovanje nemogoče. Dobili smo se na zbornih mestih; ta smo imeli vedno določena. Pri umiku nas je pred streli ščitilo tudi drevje in grmovje. Bili pa so najčeseči primeri, da smo si pripravili taborišča tik pod grebeni hribov, da smo tako ob napadu lahko napravili umik na eno ali drugo stran.

Nekoliko težja je bila Jelovica. Obsežna in kotlasta ni bila najbolj primerna za sprejemanje odprte borbe in patrole so morale biti tu zelo oprezne, da nas ni sovražnik presenetil.

Na splošno pa lahko ugotovimo, da se je naš partizan zelo malo in zelo nerad zadrževal v hišah, senikih in raznih oglarskih in pastirskih kočah. Tudi v planinske postojanke smo neradi zahajali. Imeli smo namreč primere, da je edinica, ki se je zatekla v kočjo vsa izmučena in mokra, v njej ostala za vedno. Umik iz teh koč je bil z našim orožjem le težko izvedljiv. Nenadni izpadi pa so terjali običajno velike žrtve, kajti vrata in okna so bila pod udarom sovražnega ognja, tako da je bil vsak izpad obsojen že vnaprej na neuspeh. Zelo neradi smo se posluževali raznih zemljank, podzemskih bunkerjev in podobnih votlin. To je bilo nujno zlo naših tehnik. Te so se običajno morale posluževati takih prostorov. Delo v tehnikah je bilo običajno združeno z ropotom, saj je že navadni pisalni stroj, ki je bil nujen pripomoček tehniki, ustvarjal velik ropot. Če je sovražnik takšen bunker odkril, je bil umik iz njega običajno neizvedljiv.

Zelo zanimivo poglavje je prenos partizanske pošte po naših kurirjih. Gorenjska je bila vsa prepredena s kurirskimi zvezami. Po obronkih hribov, planinah, preko cest, železnic in voda je držala pot kurirjev. Iz Primorske je peljala preko Jelovice, Pokljuke na Mežakljo in nato preko Save v Karavanke. Po karavanški strani je peljala kurirska steza od Kranjske gore mimo Storžiča do Kamnika in v Logarsko dolino. Posebne težave so imeli tudi kurirji, ki so vzdrževali zvezo od Begunj mimo Storžiča v Logarsko dolino. Domobranske postojanke, ki jih je bilo precejšnje število v okolici Kranja, so pošiljale svoje patrole v stalne zasede. Ker je bilo kurirsko stezo malo teže skriti, so kurirje mnogokrat čakale nemške ali domobranske zasede. Po teh kurirskih stezah je šlo poleg kurirjev tudi mnogo mobilizirancev in raznih partizanov-funkcionarjev. In ker je gestapo pošiljal v partizane svoje vohune, je nekajkrat uspelo Nemcem

ugotoviti, kje tečejo kurirske poti. Takrat so morali partizani — kurirji menjati pot in se umakniti z njo nekaj sto metrov više ali niže. Da sovražnik ne bi odkril njihovih karavil, je bila praksa taka, da kurirji niso vodili ljudi, ki so jih imeli prepeljati, v svoje karavle, temveč so jih puščali na posebej določenih javkah. Na njih so običajno tudi predajali pošto kurirju iz druge karavle. Tudi kurirji niso smeli vedeti za bivališča sosednjih kurirjev.

Vsak tak »potnik« je moral imeti posebno legitimacijo, da je lahko potoval po kurirski stezi.

Veliko pomoč so nudile partizanskim edinicam razne obveščevalne točke in VOS grupe, ki so ugotavljale izdajalce in tudi z njimi obračunavale.

Tako sem nanizal nekaj oblik in načinov partizanskega življenja, ki je bilo popolnoma drugačno od običajnega življenja v dolini in tudi drugačno od življenja redne vojske. Da je uspelo vsa štiri leta vztrajati v teh pogojih, je nedvomno zasluga velike zavesti naših partizanov, ki so se dobro zavedali pomena narodnoosvobodilne borbe. Gotovo pa je, da so gorenjskim partizanom nudile veliko pomoč prav naše planine in gozdovi. Pri tem pa ne smem pozabiti ljudi iz hribovskih vasi.

Mislím, da sem opisal vsaj del življenja, ki smo ga doživljali gorenjski partizani in ki je najožje povezano z našimi gorami in planinami. Partizani se še danes radi spominjajo borbe, poti in življenja v hribih in še vedno radi obiščejo kraje, ki so jim nudili zaščito v najtežjih dneh naše zgodovine.

Kako smo gradili bivak pod vrhom Kočne

VIKTOR KOSEC

Dolgo je že tega in začetek zgodbe sega že v pozno jesen leta 1949. Bil je to čas, ko je bilo hudo moderno, da je vsaka tovarna in po možnosti tudi ustanova imela vsaj pol ducata društev. Ob takem razporeženju se je rodilo Planinsko društvo ISKRA.

Še dobro se spomnim, da smo se zbrali v montaži, kjer sem se takrat ubadal s števci. Tone je princsel še tople novice s posveta na Planinski zvezi Slovenije, ki je pozdravila našo namero, da ustanovimo lastno društvo. Zato smo na tem sestanku izbrali iniciativni odbor in takoj tudi določili okvirni program. V zapisniku tega sestanka med drugim piše: »Sklenili smo tudi, da naj bi bodoči gospodarski odsek zgradil bivak za 10 oseb. Postavili bi ga nekje v ostenju Kočne.«

Načrte za bivak je izdelal pokojni Cveto Šubic. Za postavitev smo imeli dve varianti: jugozahodni in jugovzhodni greben Kočne. Kasneje smo se odločili za jugozahodni greben, ker je pristopnejši, kar je bilo posebno važno za prenos materiala. Mimo tega je bila ta varianta tudi zato ugodnejša, ker so takoj pod bivakom smučišča v srednjem Dolcu.

Že v januarju 1950 smo poslali v potrditev načrte Planinski zvezi Slovenije; istočasno pa smo jo tudi »požicali« za finačno pomoč; dobili smo jo šele leta 1951, in sicer 15 000 dinarjev. Tako smo bili postavljeni pred neprijetno dejstvo, da moramo finančna sredstva ustvariti sami. Kmalu smo našli rešitev. Naši

industriji obutve je pritrjevanje profiliranih gumijevih podplatov na gojzerje delalo velike preglavice. Profesor Avčin je takrat prinesel iz Švice vzorec specialnega žeblička za te podplate, mimo tega pa nam je dal še vzorec plezalne sponke iz durala. Odločili smo se, da pričnemo čimprej s proizvodnjo obeh artiklov. Naši orodjarji so nam izdelali orodje za vlivanje sponk ter štanco in krivilno pripravo za žebličke. S sponkami nismo uspeli. Baje orodje ni bilo dobro izdelano in so zato vse sponke imele kaverne, to pa je močno zmanjševalo njihovo trdnost. Več sreče smo imeli z orodjem za žebličke in tudi z naročniki nismo imeli težav. Tovarna čevljev »Alpina« Žiri je odkupila vso našo proizvodnjo. Pri štancanju in krivljenju žebeljev se je navdušenost članov novo ustanovljenega društva hitro podela. Kljub temu smo do konca leta izdelali cca. 500 000 žebličkov. Uspeh bi bil lahko precej večji, če bi ne bilo orodje stalno v popravilu. Sicer pa je šlo brez nesreč, če odštejem nekaj popraskanih prstov. Hribernikov Janez je medtem delal ogrodje bivaka. Na Plesni, kjer smo izbrali prostor za postavitve bivaka, smo splanirali zemljišče in skopali temelje. To pa je bilo tudi približno vse, kar smo storili v prvem letu.

Ob zaključku leta smo precej pobiti pregledovali dosežene rezultate, ki so bili zelo majhni, če si jih primerjal z načrti. Vendar smo bili trdno odločeni, da leta 1951 bivak postavimo.

Z izdelavo žebličkov smo nadaljevali, saj nam je bil to edini vir dohodkov. Žirovci so se sicer naveličali naših žebeljev, toda srečno smo našli novo žrtev — Industrijo obutve v Ljubljani.

V mizarski delavnici je Hribernikov Janez nadaljeval z deli. Kot vajenci smo mu pomagali člani alpinističnega odseka — največkrat Črt, ki ga je Janez najbolj »obrajtal«.

Sneg se je umaknil z našega gradilišča v Kočni. Odpravili smo se, da dokončno uredimo stavbišče in postavimo betonske temelje. Tovarniški kamion nam je pripeljal material in orodje do Suhadolnikove žage v Kokri. Prenos od tu do Suhadolnikove kmetije nam ni delal težav. Nosačev nas je bilo precej, pot pa je bila kratka in zložna. Večina je potem odšla domov, šest pa nas je prenočilo pri Suhadolniku. V naslednjih dneh smo prenašali cement, pločevinaste sode za vodo, deske za opaž in ogrodje na gradilišče nad Dolcami. Nosili smo po dvakrat na dan, zvečer pa smo se utrujeni pretegovali po klopeh prostorne Suhadolnikove izbe. Suhadolnikov oče nas je prenašal z neverjetno potrpežljivostjo vse poletje in še naslednje leto. Pri njem smo imeli skladišče materiala, tu smo kuhali žgance in makarone, spali in vedrili, če nas je preganjal dež. Ko smo prenesli material, smo pričnjali z betoniranjem. Pesek smo pripravili že prejšnje poletje, vodo pa smo nosili izpod snežišča, ki je bilo oddaljeno kakšnih 300 metrov od našega gradilišča. Po končanem delu smo se utrujeni vendar zadovoljni vrnili v Kranj.

Doma smo kakšen teden kasneje delali načrt za prenos ostalega materiala; skoraj da smo obupali. Izračunali smo, da bomo morali prenesti približno 250 bremen. Vse to pa naj bi se po takratnih znakih razdelilo na 6 do 8 ljudi. Toda nepričakovano smo dobili pomoč — kaj vse ne opravijo zveze — 60 vojakov kranjskega garnizona nam je prišlo na pomoč. Skupno nas je bilo tisto nedeljo približno 80. Prenašali smo deske, žlindrino volno in podoben material po pobožjih Kočne — škoda le, da niso vsi prišli na cilj. Da bi se preveč materiala med potjo ne porazgubilo, smo se kvalificirani nosači porazdelili vzdolž vse kolone. Bil sem v zaščitnici in bodril tiste, ki jim je že v prvi tretjini poti sko-

čilo srce v hlače ali pa zmanjkalo sape. Zadnji smo opravili komaj polovico poti, ko so se prvi že vračali. In tako je mladi Vojvodinec, ki še nikdar v svojem življenju ni bil v taki strmini, ves nestrpen vprašal bosanskega tovariša, ki se je nasmejan že vračal: »Ej, družkane, koliko ima još do cilja?« Ta mu je nagajivo odgovoril: »Još jedan sat i »oho-ho«. Ali pamti, »oho-ho« je dulji nego jedan sat.«

Ko je fant to slišal, se je kar sesedel. Sicer pa je bila pot res naporna, posebno strmi travnati plaz, dolg približno 1000 metrov, ki ga v sredini prekinja skalnata stena. Steno smo sicer obšli, vendar smo imeli na tem mestu z bolj ravninsko razpoloženimi nosači še posebne težave.

Popoldne smo se zbrali pred Suhadolnikovo hišo. Naša kuharica nam je postregla z enolončnico, ki smo jo s slastjo pospravili. Večina je odšla domov, 7 ali 8 pa nas je ostalo. V Suhadolnikovi šupi nas je čakala še cela grmada desk in žlindre volne. Skoraj ves teden smo se še zaganjali po pobočjih Kočne. Posebno trmasta sta bila pri nošnji Zajčev in Rozmanov Janez. Ob koncu tedna je bilo leseno ogrodje z opažem postavljeno. Manjkala je še pločevinasta prevleka in notranja oprema. Svoje dopuste smo skoraj porabili, zato smo pločevino za streho in še nekaj drugega materiala prenesli do bivaka ob nedeljah, delno pa tudi med tednom po opravljeni službi. V začetku leta takega napora ne bi zmogli, takrat smo pa bili po tolikih nošnjah prav dobro utrjeni.

Naloge, ki smo si jo zadali v začetku leta — dokončna postavitve bivaka — tudi v tem letu nismo opravili, vendar smo se končnemu cilju zelo približali. Za naslednje leto nas je čakal samo še prenos notranje opreme, rezervoarja in strelovoda.

Leto 1952 smo nastopili precej zaskrbljeni. Morali smo kupiti še marsikaj za notranjo opremo bivaka, naša blagajna pa je bila prazna. Tudi takrat smo kmalu našli ustrezno rešitev. Za tovarno »Induplati« Jarše smo izdelali kino-ojačevalnik iz starega materiala, ki smo ga odkupili v tovarni. Levji delež je pri tem delu opravil Zajčev Janez, pomagala pa sva mu še midva z Rozmanom. Naša blagajna si je pri tem krepko opomogla. Manjkajočo opremo smo nabavili in jo postopoma prenašali v Kočno.

Neko soboto v avgustu se nas je pri prenosu materiala zbralo spet nekaj več, novince sta bila Herman in Milan. Pri Suhadolniku smo se otovorili s še preostalo robo (štedilnik, pogradi, klopi, rezervoar za vodo in podobno), vsak po svojih močeh in prizadevnosti. Ostali sta le dve šamotni opeki, ki ju ni nihče maral. Ko si je Herman iskal okrog poda primerno palico za oporo, je hudomušni Milan, ki je bil vedno pripravljen, da jo komu zagode, potisnil v Hermanov ogromni nahrbtnik tisti dve opeki, sam pa si je optal rezervoar za vodo in še nekaj drobnega materiala. Med potjo se je jezil sam nad seboj, ker mu je rezervoar delal takšne težave pri hoji. Ko smo prišli do bivaka, je Milan slovesno pozval Hermana, da naj pogleda v nahrbtnik, če ni v njem tista opeka, ki je ostala pri Suhadolniku. Herman se je samo malo namuzal in potegnil opeko iz Milanovega rezervoarja. Vsi smo se prisrčno nasmejali, tudi Milan, čeprav je bil njegov nasmeh v začetku bolj kisel.

Spet je prišla jesen in z njo deževje, vendar nas to ni motilo, naš bivak je bil pod streho in dokončno opremljen. Dušan ga je še slikal in ugotovil nadmorsko višino — 1952 m.

In nekaj let pozneje...

JAKA VEHOVEC

V lepem zgodnjejesenskem jutru smo po ozkem kolovozu, ki se je vil po sočnih pašnikih, stopali navkreber. Bili smo trije. Tone s širokim nahrbtnikom, ki mu je upogibal hrbet, Toni, mlad, vitek fant s prožnim korakom in jaz s fotoaparatom. Okovani čevlji so enakomerno udarjali ob kamenje. Sem pa tja je kdo zajel sapo in se spoštljivo ozrl v strme grebene. Skoro navpično so se dvigali pod belo kopreno, ki je počasi prepredala modrino neba.

»Poglej, tamle, na tistem grebenu je bivak...!«

»O, sto zlomkov...!«

Visoko nad zadnjimi obronki gozda je bila na skalnatem robu mala usedlina. Ostro oko je komaj razločilo to mesto, kjer naj bi bilo naše taborišče št. 1. Bilo je še daleč, visoko nekje v meglicah in skalah, kamor so držale samo steze ovac in gamsov, ki so prihajali na strme, med skalami razmetane travnate zaplate na pašo. Bil je čudovit pogled na mrko, od sonca ožarjeno obličje Kočne, ki je vabila človeško srce in ga hkrati navdajala s spoštovanjem do svoje veličastne lepote.

Stopili smo k Suhadolniku na čašo kislega mleka. Vprašali smo gospodarja, kaj misli o vremenu. Ozrl se je v megle in strokovnjaško pripomnil:

»No ja, že precej časa drži in če bo posreči, še ne bo hudega...«

Torej naprej! S položnih pašnikov smo stopili v macesnov gozd. Pot je postala kmalu bolj strma, korak je zastajal in potne kaplje so si začele utirati pot po naših razgretih licih. Naramnice so se začele zajedati v ramena. Sonce, ki je bilo že visoko, pa je neusmiljeno žgalo v strmo stezo.

Tone je med potjo pripovedoval, kako so gradili bivak. Da, »kapo dol« pred vsemi tistimi, ki so kdajkoli hodili po tej poti in poleg svojega nahrbtnika nosili še 20–30 kg. Gre jim priznanje, ki ga bo od srca rad dal vsakdo, ki je iz čisto amaterskih pobud že lezel v to strmino.

Gozd se je po enourni hoji končal v strmim plazju, ob krajeh poraščnem z visoko travo. Nekako v sredini ga prečka skalnat skok, kjer naj bi bilo po Tonetovih besedah konec vseh težav. »Naprej bomo hodili kot po rožicah,« je zatrjeval. Zagnali smo se v breg, se lovili med travo in kleli nad spodrsljaji. Končno smo na prvem skalnatem robu uzrli planike. Snežno beli cvetovi so se lahko zibali v prijetnem vetru, ki je hladil naše razgrete obraze. Torej tu naj bi bil konec vseh naporov. Pot do lahke hoje nam je zapirala nevisoka stena, po kateri smo malo potelovadili in se nato oddahnili v mehki travi na vrhu.

Pogled od tu je bil res čudovit. Iz doline Kokre, ki je bila že globoko pod nami, so se vzdigovale megle, se vzpenjale v visokih stebrih ob strmih pobočjih in se drobile v ostenju. Zapihal je hladen veter, ki nam je veleva na pot. Za spomin na konec težav je škrcnil tudi moj fotoaparatus. Toda spomin bi ne bil spomin, če bi se vse tako zgodilo, kot smo pričakovali. »Hoja po rožicah« je po nekaj metrih prešla v strm plaz, ki se je vzpenjal prav do pod sten. O narava! In Tone? Po vseh štirih je rinil v strmino, da nam je sapa pohajala. Čez nekaj časa nam je pokazal drugo mesto, kjer nam bo narava podarila svoj čudežni smehlaj, v travnati zaplati, prek katere se je vila res pravcata steza. Še nekaj sapa in stali smo pod steno. Tokrat je bil Tone mož beseda. Položna steza nas je ob cvetočih planikah pripeljala v bivak v trenutku, ko je nekje

blizu treščilo. Dosegle so nas samo prve, debele kaplje, kajti ploha nas je našla že pod pločevinasto streho. Zakurili smo v štedilniku in sestavili jedilnik. Tone je imel poleg izredne kondicije tudi veliko smisla za kuhanje. Prijetna toplota nam je kmalu zlezla v kolena in resnici na ljubo naj priznam, da sem se najbolje počutil sede. Zunaj pa je z nezadržano srditostjo besnela nevihta!

Po izdatnem in še posebej povedano, okusnem kosilu, ki smo ga s slastjo pojedli, smo opravili še vsa obvezna gospodinjska dela. Tudi tu je bil Tone strokovnjak. Kmalu se je od zahoda začelo svetlikati. Megle so se razpršile in zjasnilo se je. Sinja svetloba je zjasnila tudi naše razpoloženje, ki je zrastle v odločitev, da nemudoma naskočimo vrh.

»Kar po bližnjici,« je odločil Tone. Toni si je vprtal vrv, »za vsak primer« in po strmem plazu smo jo nemudoma ubrali naravnost proti vrhu. Med potjo, ki smo jo večinoma prehodili po vseh štirih (naj žive amaterji), je nekajkrat prišel tudi foto do veljave. Silno počasi smo prodirali navzgor po grušču, ki se je valil pod nogami, dokler se nismo oklenili skal, kjer je noga dobila trdnejšo oporo.

»Gamsi!« Hitro smo naravnali glave v nakazano smer. Bilo jih je šest, prav sredi stene. Poskakovali so po skalnatem nagibu, dokler jih ni splašilo padajoče kamenje.

»No, če gamsi lahko pridejo tod čez, se bomo pa še mi prerinili!« Toni je bil optimist. Po skalovju smo se vzpenjali brez težav. S Tonijem sva krenila na levo, kamor so izginili gamsi, a Tone desno. Kmalu naju je poklical.

»Tu bo prehod!« je zaklical. Vzpenjal se je po precej strmi gladki plošči. Po nekaj metrih je obtičal. Z rokami je otipaval gladko skalo, toda oprimka ni bilo nikjer. Krepko se je pridušil. Po starosti sem bil drugi na vrsti. Precej lažji prehod je obetala ozka razpoka, ki je navpično delila steno. Sprva je šlo vse po sreči, toda kmalu mi je trebušasta skala zaprla pot. Sto zlomkov, moj alpinistični amaterizem še ni dosegel takšne kvalitete, da bi se spravil tod čez. Toda dobil sem podporo v Tonetovih navodilih, ki je na trebuhu ležeč spremljal celoten potek operacije. Pomaknil sem se navzven in se razkoračil. Tedaj sem spoznal, kako srečni so ljudje, ki imajo dolge noge. Končno sem se le potegnil čez rob. Usedel sem se za skalo in nategnil vrv, kajti po kaminu je že telovadil Tone. Sledil je Toni, ki je do naju prilezel brez težav. Kmalu smo stopili na greben in od tod na vrh.

Sonce je že zahajalo in metalo rdečkasto svetlobo na navpično steno, ki se je z vrha spuščala skoro navpično v praznino. Po dolinah je že legal mrak. Nad Koroško je divjala nevihta. Tudi proti vrhu je veter neprestano gnal megle, ki so nam začele zastirati pogled na čudoviti svet pod nami. Pričelo nas je zebsti, kajti veter je bil strupeno mrzel. Tudi neurje nam je s koroške strani grozilo, da nas bo ta večer še enkrat napralo.

Hitro smo se spustili po markirani poti proti peščnemu plazu, po katerem smo se kar speljali. Prve kaplje so nas neusmiljeno priganjale. Ploha nas je ujela tik pred bivakom. Urno smo se vzpeli v breg in smuknili pod prijetni pločevinasti krov. Veter se je neusmiljeno zaganjal v stene in nam podil po glavi ugibanja o trdnosti pločevinastega zavetja, ki je ob takem viharju, vsaj zdelo se nam je tako, vsak trenutek utegnili zgrmeti v prepad. Tone je sicer zatrjeval, da je bivak skoraj gotovo preživel še vse kaj hujšega, toda sunki vetra so le krepili njegovo prepričanje, da bi bivak le bilo treba privezati.

»Toda če je kljuboval že toliko let, bo vzdržal še nocojšnjo noč.« Nekaj pomirjevalnega je bilo v Tonetovih besedah in z vso slastjo smo se posvetili okusni večerji.

Z vetrom smo tudi mi utonili v sen.

Izza Kalškega grebena je vstajalo jutro, čisto kot rosa. Ozračje je bilo mirno, le globoko iz doline je prihajal odmev prebujajočega se življenja. Sončni žarki so jeli otipavati vrhove Grintavca in Kočne, ko smo se spustili v Dolce in se povzpeli v zapadno ostenje Grintavca.

Bivak, to skromno, a prijetno zavetišče sredi čudovito lepega sveta je ostal pod nami. Kdorkoli pride v njegovo okolico, spozna, da je tu svet, ki s svojo lepoto pritegne sleherno človeško srce.

Panorama kokrskih Grintavcev

DR. CENE MALOVRH

V Jekarici je gospodarila huda ura. Težka sopara pomešana z vonjem po trohnečem listju se je sproti meglila. Zemlja ni goltala več in dežnica se je odcejala vsepovsodi, tako da je šum vode v grapi kmalu preglasil štropot težkih kapelj po bukovju. Tam za Šijo je vsekala strela in po vražjem kotlu, v katerem se je kuhalo neurje, se je zakotalil grom, se odbijal od sten, zahropel in se z muko prevalil onkraj Laneža.

Sredi dne se je zmračilo. Zatem je neusmiljeno pljusnilo. Glas in jek sta se zlila v bučanje grmečega vrtinca.

Na znožju mrtve mravljinčje gomile so se odvratno belile hrbtenične in bedrne kosti neznanega vretenčarja. Tukaj se je življenje potuhnilo, potem ko je opravilo svoj posel in se zgrozilo v bojazni za lastni obstanek.

Trušč je počasi mineval. Človek, ki je ždel pod jelko se je dvignil. V gručnatem jarku je zaropotalo kamenje. Izpod skalnatga napušča se je pognal vkreber gošar, gams-samotar. Njune poti so se križale. Srečala sta se s pogledi in za hip boljščala drug v drugega. Nato sta krenila vsak po svoje. Prvi po stezi med živordečim slečom, drugi po plazju.

Sivo nebo se je razpenjalo, kmalu se bo začelo trgati.

*

Vrh Laneža je obsijalo sonce. Tisto žarko poletno sonce, ki po nevihti razjasni obzorje ter razkriva barvne nianse in konturne podrobnosti pejzaža. To je čas, ko se človeku ne mudi nikamor več. V košati razgledni okvir se mu kopiči obilica majhnih reči, ki se v čarobni igri svetlobe in sence odmikajo nekam na mejo med resničnostjo in bajko. Toliko so oddaljene, da so, pretvorjene v žlahtno lažnivost okrasja, na moč mikavne in še so toliko blizu, da ni zmaličena njihova tvarna bit.

Tako sem se sredi poletnega popoldne z raztreskanega Laneža zazrl v ožarjeno ponaramo kokrskih Grintavcev. Le-ta se nemara samo s tega mesta razkriva v celoti: podolgem, navznoter in navpik. Začne se z Velikim vrhom, izza katerega kuka livada Zgornjega kraja pri Jezeru s svojimi bleščečimi dvorci sredi jesenovih alej. Profil panorame se od tamkaj potegne čez Plesme v smeli lok zahodnega grebena Kočne, se visoko vzpne in brž prevali v škrbino Kokrskega sedla, vibrira v slemenu Kalške gore in Kalškega grebena, odkoder se

prav po malem spušču proti kopam Velikega Zvoha ter Krvavca, odetim v zelene planje ter čvrsto podprtim s podboji prepadnih Turnov. Stene in praski gorske rajde padajo v gosto zarasli nižji pobočni svet, ki so ga bili hudourniki močno razbrazdali, nekdanji ledeniki pa raztrojili z globačama Suhega dola ter Roblekovega kota. Strmina začne tukaj odnehavati; pobočne dnine, hrbti in pomoli se raztegnejo preden se prekucnejo v zadnjo strmal proti Kokri. Po teh zložnejših brežinah, policah in koglih nad dolinskim dnom so jase, sredi katerih se med drevesnim zelenilom svetlikajo domovi kmetij. Vsaka izmed teh je bila dolgo takorekoč svet za sebe. Po njih so gospodarila pokolenja Zavratnikov, Povšnarjev, Brežnikov, Suhadolnikov, Koglarjev, Neškarjev, Lovrinov, Roblekov in Pustotnikov. Prenekateri teh domačij so danes že opešale. Zavratnikova je bila v soseski prva na vrsti: ugonobile so jo fužine, ki so oznanile novo dobo. Ljudj so se začeli pomikati niže doli k cesti, kjer so bile priložnosti za kupčijo.

V razdrtem severnem pobočju Cijanovce se je lovil šum Kožne. Globoko spodaj, v Koritu, so zamolklo doneli udarci debel, ki so jih spuščali po drči. Dolina Kokre je zadaj za Starcem tonila v prozorni modrini sence. Modri prameni so črtili brazde v gorskem pročelju, po katerem se je pletla sijajna sled doživetij...

Pri mogočni, širokodelbelni in krošnjati bukvi pot zavije in se vzpne v zadnji breg pred planjavo. Izpod labornih čeri priteka na dan neznamen izvir, čigar voda se lovi v odsluženem svinjskem kotlu, ki dobro nadomešča leseno korito. Nikjer ni slajše vode, kakor je ta; seveda samo zato, ker se do semkaj oprtan človek ravno prav užeja.

Nekaj korakov dalje je Pustota. To ime so vzdeli najspodnejšemu koncu planjave, na katerem stoji senik in ga obkroža gosto leščevje. Svoj čas je bilo tukaj še leseno znamenje, vse krivo in preraslo z mahom; zdaj, ko je že dotrajalo, je edino zakrnela tepka opravičilo imena kraju. Pot, ki od spodaj pripelje na jaso, zapira lesa.

Nekega jutra sem, potem ko sem bil noč prebil v seniku, pričvrstil na tisto leso kos papirja.

»Če prideš, Čmrlj, se dobiva v bajti.«

Ta kos papirja me je izdal zato, ker ni prišel v prave roke. Ves dan sem se mudil v steni Kočne. Proti večeru sem razočaran obsedel pred bajto in se naslednjega dne spustil po jarku naravnost v dno.

Spomladi, ko se je že zrnce cedil v sončni pripeki in je spodaj brstela bukev, sem se vračal z zahodnega grebena. Na gladkih vesinah Pod kljuko sem spotoma prožil plazove. Sedal sem na snežne valjarje in lovil po njih ravnovesje vse, dokler mi tega ni pregnalo bobnenje v Velikem grabnu, po katerem je zropotala dobršna gmota snega in skalovja.

Ustavil sem se pri Roku spodaj na domačiji. Postlal mi je kar v hiši, kajti noči so v tem času še mrzle. Sloki fant z nekoliko zasanjanim pogledom in ohlapnim, bledim obličjem si je dal opraviti še z večerjo, ko sem se zleknil po slami.

»Čuj, ti imaš punco, kajne?«

V loncu je cmaril gorski pelin, da je dišalo po prostoru. Oči so se otožno in zvedavo upirale vame.

»Zame se pa nobena ženska ne zmeni. Ne veš, kaj se to pravi. Sam zlodej se je obregnil obme in mi izpiškal drob. Drugo pomlad pojdem ter si jo poiščem v dolini. Neznansko se mučim vselej, kadar se zelenje poganja čez goro.«

A fantu nikoli ni bilo sojeno, da bi utešil koprnenje. Odšel je v dolino in tam umrl, ker je grenkoba gorskega pelina obtičala v njem.

*

Zatrep Suhega dola je prava Kočna. Ko se na gozdni poti nad kmetijo začne razmikati drevje, se oko upre v skalovje Dolškega plaza. Redke smreke in macesni vztrajajo v tej razgaljeni strmali; smaragdni okras na izbrušenem, sinje barvanem kamnu. Brž nato se pot zgubi na trati. S te jase se razkrije še preostali obod polkrožne globeli. V smeri proti Kokrskemu sedlu jo zapira navpična stena Taške. Zdi se, ko da je gigant z dobro merjenim lučajem porinil ogromno zagvozdo med trupa Grintavca ter Kalškega Grebena, čigar ostenje se pne na južni strani.

Na trati je samotno kot v vseh pravih zagorskih dlinah.

Na južnem okrajku je danes razvalina drvarske bajte. Svoje dni je še stala pokonci, nekoliko vegasto poveznjena pod smrekove koše. V škarnikih pa je že tistikrat gnezдила trohnoba in zel je poganjala izmed strešnih skodel na beli dan tako, da je bila vsa reč videti nekam pavlihovsko groteskna. Nekajkrat sem si v tej bajti poiskal zatočišče.

Onega dne soncu nisem dal prednosti in sem se dokaj pred njim vzdignil s trdega ležišča ter krenil po celem prek zamahovljenih grobelj v gozdu navzgor proti melem. Preteklo popoldne sem se razgledoval po ostenju Kalškega Grebena in napravil načrt za današnjo plezarijo.

V spodnjem delu nakazujejo ustroj gmote poševno nagnjeni sloji. Eden izmed njih je toliko pomaknjen navzven, da tvori izrazito gredo, ki drži iznad melišča precej visoko do raza. Raz in greda sta ob stičišču prekinjena ter strmoglavljata v rdeči prepadi; kakor da bi ju odbil prej omenjeni gigant z enim zamahom svoje ostrobrušene plenkače.

Ob zori sem bil pri vstopu na gredo. Po njej se nisem zamujal, čeprav je tu in tam dosti strma ter izlizana. Gnalo me je k zgornjemu kraju, na mesto, koder si od spodaj nisem znal iztuhtati prehoda.

Dosti izbire na tem kraju res ni. Če hočeš naprej in kvišku je treba malo-dane zabingljati nad tisto rdečo spako ter s premišljenim, precej telesnih in duševnih moči terjajočim plezanjem doseči udobnejši položaj v razu. Tako sem storil tudi sam.

Zagvozden v čedni zagati sem globoko zajemal sapo in sem šele tedaj opazil, da me je sonce na svoji poti že precej prehitelo. A ljubo sonce ni bilo videti tako spehano, kakor je bila uboga človeška reva, ki je zdajle ždela med dvema skalama v Kalškem Grebenu in hlastala po zraku, ko da je to največja slaščica pod nebom; bodro me je oplazilo s svojimi žarki ter me kmalu zopet spravilo k moči in na noge. Po dobro razčlenjenem svetu sem poslej hitro napredoval.

Bil sem vesel, dvakrat vesel, ko sem obstal vrh gore.

Prvič zato, ker sem opravil lepo turo.

Drugič zato, ker sem premagal strašilo. Ponoči me je namreč doli v koči zbudil skovik iz trdega spanja. Na pol omotičen sem se pretegnil po pogradu

in pomislil: Tale ptič oznanja zlo. Kaj hočete! Leže se človek teže upira omami sanjarije. Tako sem dopustil, da mi je na vsem lepem praznoverje hušknilo v glavo.

*

Poldne je odzvonilo v Kokri, a vrh Kalškega Grebena se nihče izmed nas štirih ni ganil s kopne in razgrete skale, ki je molela iznad snega. Po smučeh se je odcejala snežnica in drobna črna pika se je počasi pomikala po Grintavčevi strehi proti vrhuncu.

»Tale snežna bolha je pa spala ob nepravem času.«

»Ne boj se, ne bo ga pomedlo, sneg je že osrenjen do dna in zgaženo je tudi.«

Navidezna zaskrbljenost je samo prikrivala zavist. Suhi dol je bil v kopnem in s tega zasneženega ter ožarjenega stolpa se je zdela pogreznina odmaknjena v neznansko globino. Toda v takem dnevu bi bil vsakdo rad še bliže nebu. Tolažilo nas je, da smo smeli tičati na mestu »zato, ker bo zmrzal popoldne ogladila zrnec.«

Drič je bil podoben vožnji v kočiji. Vozilo je sicer staromodno, toda ugaja, kajti vozač in voženi v enaki meri priznavata slast ko v sproščencem guganju drsi telo. Saj sem v drči naletel celo na sled zadnjice, ki se je končala z odtisi parkljev. Vsem živim bitjem goratega sveta je samovoljni drič prijeten!

Čez Koren ni zagnalo samo in se je bilo treba nekoliko potruditi. A onstran grebena je šlo zopet vija-vaja nizdol.

Kokrski Grintavci sestojijo iz dveh delov: visokega in razkrhanega severnega ter nižjega in zobljenega južnega dela. V prvem je večina zemlje strmo napete, grinte neusmiljeno teže k dnu, zakotja so stisnjena in očnice so za dlan velike. V drugem se živina pase še po vršnih hrbtih, kopah in skrajnikih.

Tudi početje ljudi, sproščeno v takšni naravni sredini, mora imeti dvoični značaj. Na severu jih biva itak malo in še manj jih tjakaj zahaja. Srečanje je ondod dogodek, nove človeške stvaritve so redkost prav tako kot masleni kruh. Zato pa je v prostranstvu gozdov in praskov izplen duha oplajajočih radosti neizmeren. Prav tukaj je stari doktor Frischauf odkrival Grintavce. Čeprav je šla njegova hipoteka po zlu, je s svojim dejanjem za vse večne čase zavaroval plačilo hvaležnosti, katerega smo dolžni pionirji, ki je združeval v sebi srčnost, poštenje in ljubezen.

Južni del je priljudnejši, bolj na sončno stran nagnjen in ni tolikanj razdrt. Svet je nasproti prvemu voljan in tečen ko maselnik. Ljudje na njem so se opomogli, kot ve povedati Ambrožarjev Nace; kajže so prerasle v grunte in kruh je zdaj na mizi namesto nekdanjega soka. Sem gori zahajajo ljudje iz doline v trumah ter prinašajo s seboj »fiksne«, ki jih, izpraznjene, odmetavajo ob šečeh, da si Nacetovi bosopeti vnuki odirajo kožo ob njih. Gneča je zlasti pozimi, ko se jih nagnete po bajtah na Jezerski in Križki planini; pa še v Domu marsikdaj zmanjka prostora. Tod se tudi marsikaj obnavlja, gradi in snuje, a očnice so kržljave.

V Koritu je zamrlo donenje debel, ki so jih špuščali po drči. Treba bo sestopiti.

(Napisano za obletnico planinske organizacije v Kranju. Blizu tega kraja so mi rojenice odstrle gorsko panoramo. Ves uročen sem se zagledal vanjo.)

Gorske živali pozimi

DR. A. POLENC

Odkar so nam zlasti smučiči odprle pot v gorski svet tudi pozimi, so nam bliže ne le lepote naših gora, temveč tudi težave in nevarnosti, s katerimi se morajo boriti vsi tisti živalski gorski prebivalci, ki prebijejo zimo v svoji zasneženi, mrzli, skalnati domovini. Izredno dolge, skoraj polarno mrzle zime s strupenimi snežnimi viharji, z nevarnimi plazovi, so izredno težka preizkušnja za gorsko živalstvo. Že zima v nižinah ni prijateljica življenja, kaj šele gorska zima, saj ji ni skoraj ne konca ne kraja.

Nas bodo zanimala v teh nekaj vrsticah le tiste živali, ki prebijejo zimo v gorah tam, kjer ni več gozda, kjer raste tu in tam le še kak viharnik, ruševje, pritlikave vrbe, kjer se razprostirajo poleti planinske trate, melišča in goli skalni grebeni. Tod raste šele pravo gorsko cvetje in tod je tudi domovina pravih gorskih živali. Sredi sončnega poletja je v teh gorskih področjih tudi živalim lepo, ugodno, pozimi pa je tod najhuje.

Ko proučujemo podnebne razmere, ki vladajo v gorah, vidimo, da so v marsičem podobne onim v obtečajnih predelih, v daljnih severnih tundrah, ali tistim, ki so vladale pred desetisočletji v ledeni dobi tudi pri nas v nižinah. In za razumevanje današnjih gorskih živali je prav to dejstvo izredno važno.

Naše gore kot tudi vse Alpe in obsežna arktična področja, ki jih je v ledeni dobi pokrival led in sneg, so dobila svoje prebivalce šele potem, ko se je led umaknil do današnje ločnice večnega snega in v skrajna obtečajna področja. Med živalmi kot tudi med rastlinami, ki so živlele v nezaledenelih tundrskih in stepskih področjih, srečamo mamuta, dlakavega nosoroga, severnega jelena, moškatno govedo, polarno lisico, polarnega zajca, rosomaha, postružnika ali leminga, svizca, belko, kozoroga, gamse, med rastlinami pa polc pravih arktičnih mahov, lišajev še pritlikave vrbe, breze, veleso. V teh izvenledniških območjih so tedaj vladale podobne podnebne razmere, kot jih imajo danes severne tundre in visokogorska področja. Živali kot rastline so se v več kot 100 000 let trajajoči zadnji zaledenitvi povsem prilagodile mrazu tedanjih dolgih, dolgih hudih zim. Ko pa se je začel led pod vse toplejšim podnebjem umikati vse više v gore in na skrajni sever, tedaj so se za njim pomikale tudi rastline in živali. Ene, ki so imele rajši ravnine kot severni jeleni, polarne lisice in postružniki, so šle na daljni sever, druge — gams, kozorog, snežna krtica, svizec so šli rajši v gore; tako so ta dotlej z ledom pokrita področja začela dobivati svoje prve naseljence. Tretja skupina s polarnim zajcem in belko pa se je umikala na daljni sever in v Alpe; danes ju najdemo v prav malo spremenjenih oblikah tako v severnih tundrah kot v območju alpskih vrhov.

Gams, kozorog, planinski zajec, snežna krtica, belka so torej mraza navajeni, ga imajo takorekoč radi, zato ni čuda, da se tudi v najhujši zimi ne umaknejo iz svoje bele domovine; le za hrano se ob najhujšem umaknejo za kratek čas v bližnje gorske gozdove.

K tem, bi lahko rekli, ledenodobnim živalim pa so se v zadnjem času, odkar je človek začel občutno posegati v naravo, začele naseljevati nekatere živali kot orel, krogar, dalje srnc, jelenci, ki so se umaknile v nekaterih avstrijskih in švicarskih gorah do 2000, lisice pa celo do 3000 metrov.

Pa pogledjmo najprej kozoroga in gamsa; prvi živi pri nas umetno naseljen na Karavankah (nekoč je bil kozorog razširjen preko vseh Alp, v preteklem

stoletju pa bi skoraj izumrl, če bi ga pravi čas ne zaščitili), gams pa domuje v nemajhnih čredah v naših gorah. Ko pobeli sneg gorske vrhove, tedaj so plazovi za oba ta dva gorska prebivalca najhujši sovražnik, ki grozi njunim čredam. Po podatkih, ki jih imamo iz Švice, kjer žive kozorogi že od vsega početka, pa zahtevajo plazovi kljub temu le malo smrtnih žrtev. Kot večina divjadi tako tudi kozorogi zelo hitro zaznajo vremenske spremembe in se podajo pod varne skalne previse. Ko divja snežni metež, počakajo na varnem, da mine nevarnost plazov. Tudi za gamse vemo, da so silno previdni. »Že dva dni in dve noči,« poroča Švicar B. Schocher »je tičala štirinajstglava čreda gamsov pod previsom. Z vsch strani so grozili plazovi, ki bi se vsak trenutek lahko sprožili. Tretji dan pa je začel star gams previdno, korak za korakom preiskovati izhod in se silno oprezno oziral navzgor. Toda v trenutku se je kot pero zagnal nazaj pod previs, v naslednjem hipu pa so zgrmele ogromne snežne mase preko njih.«

Druga dva sovražnika vseh pa tudi teh dveh največjih gorskih prebivalcev sta mraz in lakota, toda tudi proti njima sta oborožena: obadva se na zimo zredita in obadva dobita novo zelo toplo obleko — dolgo in gosto dlako. Poleg tega pa v hrani nista nikakor izbirčna — suhe bilke, lišaji, mahovi jima teknejo. Četudi je vse naokrog pokrito z debelo snežno odejo, pridejo do hrane. S sprednjimi nogami si gamsi ure in ure kopljejo, da pridejo do zelenja. Toda gamsi se v najhujšem le umaknejo v gozdove, kozorogi pa zlepa ne zapuste svojih skal. V strmih švicarskih gorah prebijejo kozorogi zimo v višinah 2300 do 3200 m brez vsakršne človeške pomoči! V teh višinah pade živo srebro skoraj tako nizko kot na tečajih in vendar prestanejo te čudovito odporne in vzdržljive gorske koze ta hudi letni čas zelo dobro.

Sicer pa gams in kozorog sredi zime celo svatujeta. Gams v novembru in decembru, kozorog pa celo v januarju. Kot da ni nikake nevarnosti, kljub viharjem, snegu in ledu se samci bore med seboj in pode za samicami. Res, pravi gorski prebivalci, katerim pomeni zima najlepše v življenju, ljubezen.

Še više kot ta dva velika gorska prebivalca gre najmanjši toplokrvni visokogorski prebivalec snežna krtica. V Montblanski skupini so jo našli celo v višini 4700 m; tudi v naših gorah prebiva ta drobni glodalec in lahko preživi zimo kar pod snegom. Debela snežna odeja varuje snežno krtico pred snežnimi viharji in pred mrazom, ko riže med snegom in zemljo ter išče vsakovrstno rastlinsko hrano. V kratkem gorskem poletju ima kar dvakrat tudi po sedem mladičev; taka plodnost pa je pravzaprav njeno edino orožje v borbi s trdo visokogorsko zimo.

Prav tako dobro kot gams in kozorog sta prilagojena na trdote gorske zime planinski zajec in belka, gorska jerebica. Ta dva sta še posebej zanimiva zato, ker ne dobita na zimo le toplejše, temveč tudi belo obleko. Planinski zajec ima le končke uhljev temne, belka pa repna peresa, oba se čudovito skrijeta v belem okolju in uideta ostrim očem svojega velikega sovražnika planinskega orla. Obadva imata pozimi prste prerasle z gosto in dolgo dlako oz. perjem, tako da se jima ne udara pregloboko niti ne v sveže zapadlem snegu. Sicer pa se v hudem snežnem metežu pustita kar zamesti in se potem počasi skopljeta na prosto.

Tudi skalni jereb ali kotorna preživi zimo kot pravi gorski prebivalec v gorah in se v nuji umakne, nekoliko niže, do gozda vendar spet ne zaradi mraza, temveč zaradi hrane.

V gorskih pečinah gnezde planinski orli, krokarji, v planinskem svetu je doma ruševac, komatar, skalni plezalec, planinska pevka, planinski ščinkavec,

toda večini teh pličev omogočajo urne peruti, da se takorekoč mimogrede umaknejo v nižine oziroma si poiščejo hrane izven gorskega območja.

Naj se zadržimo za hip še pri manj znanih, pravzaprav neznatnih živalih, ki pa tudi prebijejo zimo v gorah in se v tem letnem času počutijo najbolje. Med te sodi drobna črna le nekaj milimetrov velika ledeniška bolha. Pravzaprav je to svojska brezkrila žuželka, pražuželka, ki preživi večino življenja na ledu in snegu. Droben prah, tudi cvetni prah, ki ga veter zanese iz nižin, iz bližnjih gozdov, je njihova hrana. Ponoči, ob meglenem vremenu sicer omrzne, otrdi kje med snegom, toda ko posije sonce, spet živahno skače. Ni čuda, da so te in podobne pražuželke doma ne le v gorah, temveč tudi v arktičnih področjih. Pri nas so jih našli tudi na vrhu Triglava.

Celo nekateri polži imajo rajši zimo kot poletje. To so polži steklenke s prelepimi prosojnimi zelenimi ali rumenkastimi lupinicami. Šele ko nastopi hladna jesen in zima, prilazejo na površje. Našli so jih na Malem Triglavu, Kredarici, kako so lazili ob snežiščih.

Mogoče bomo našli v gorah tudi kakega pajka, ki se je navadil na zimo, saj poznamo v dolini predstavnike iz te živalske skupine, ki tudi pod snežno odejo lazijo okoli in celo svatujejo.

Kot vidimo že iz teh skromnih podatkov, skalni grebeni naših gora tudi v dolgi, dolgi zimi niso povsem mrtvi. Nekaj živali se je navadilo na za nas skoraj nevzdržne življenjske pogoje tako, da brez njih ne morejo živeti. Celo v najhujših zimah ne zapuste gorskih vrhov, čeprav so vsem na široko odprta vrata v toplejša nižinska področja.

Nastop GRS v Garmischu

CIRIL PRAČEK

Letošnji kongres IKAR (Internacionalne Kommission für alpine Rettungswesen) v Garmisch Partenkirchenu je bil povezan z različnimi predavanji, z razstavo vseh različnih pripomočkov za reševanje v gorah in s praktično demonstracijo reševanja na terenu v obliki tekmovanja. Predavanje in razstava sta bila v dolini, tekmovanje se je odvijalo na samem najvišjem nemškem vrhu, na ledenikih Zugspitze. Jugoslavijo je zastopala močna ekipa petih moštev, treh zdravnikov in dveh funkcionarjev.

Moštva so bila: Štefe — Salberger (Tržič), Jeglič — Hrovatin (Ljubljana), Zupan — Pintar (Ljubljana), Lavtižar — Vengust (Ljubljana), Praček — Koblar (Jesenice).

Moštvo naših reševalcev je potovalo v dveh skupinah; prva skupina z avtomobili preko Malnita, Badgasteina, Innsbrucka, Mittenwalda v Ga-Pa; druga skupina z vlakom čez Salzburg, München v Ga-Pa. Druga skupina si je mimogrede v treh urah postanka ogledala München. Glavni vtis: Ima poznano bolezen velikih mest sedanjega časa, silen promet. »To ljudstvo ne bo živelo«, je omenil eden naših, »vsi bodo končali v bencinskem smradu«.

V Garmischu so bila skoraj vsa moštva nastanjena v velikem in modernem hotelu »Neu-Werdenfels«, ki je blizu glavnega kolodvora in blizu kolodvora ozkotirne proge na Zugspitze. Ta železnica, dolga 18 km, je bila zgrajena že pred več kakor 30 leti in je bila zamišljena zelo perspektivno. Lahko bi rekli, da so graditelji že takrat računali s porastom zanimanja za najvišjo goro v Nemčiji. Isto bi lahko trdili za hotel Schneefernerhaus na Zugspitze. Ogromen hotel je še vedno kos zahtevam velikega prometa. Železnica se vzpne ca. 2000 viš. metrov na dolžini 18 km. Toda ta vzpon se odigra v glavnem zadnjih osem km, ko se vklopi vlak na zobati pogon. Vlak, ki sestoji iz dveh kompozicij po dva vagona, vozi vsako uro iz Garmischa proti vrhu. Po potrebi lahko vključijo še več vlakov, tako da je kapaciteta izredna. Poleg vsega traja čas vožnje samo eno uro do višine 2600 m. Vožnja s to visokogorsko železnico je seveda nadvse slikovita in udobna. Zadnji del gre skozi 4440 m dolgi predor do

hotela. Kolodvor ciljne postaje je ves v skali. Tudi hotel se nahaja večinoma v skali. S kolodvora prideš naravnost v hotel in to zopet pa tunelu v živi skali. Železnica je vsekakor v veliki čast graditeljem, vožnja in naprave zapuste nepozaben vtis.

Veličasten je pogled s hotela na ledeniška smučišča Zugspitze. V soboto, nedeljo in ponedeljek (9., 10. in 11. IV. 1960) smo se povzpeli z železnico na smučišča. V dolini je bilo že vse zeleno, v višini še vedno prava zima. Vse pobočje najlepših smučišč je prepreženo z žičnicami. Same hitre in enostavne vlečnice. Našteli smo sedem takih naprav. Tri najbolj enostavne so tik druga poleg druge, po osem m narazen. Na čez 200 m dolgi položni strmini je spodaj vlečni motor in kolo, zgoraj kolo. Na tej relaciji teče preko obeh koles ca 7 mm močna jeklena žica, v katero je zataknjenih v razdalji po ca 2 m šest 40 cm dolgih in 3 cm debelih količkov. Za vsak količek se prime po en smučar in naprava steče z veliko hitrostjo navzgor. Pred zgornjim kolesom se ustavi, takrat je istočasno že zopet spodaj druga polovica žice s količki. Pogon gre na polovico, enkrat ena stran navzgor, drugič druga, ker količki ne morejo preko koles. Istočasno delajo lahko vse tri take žičnice in ker tečejo zelo hitro (ca. 15 do 18 km/h), vržejo prav hitro po 18 ljudi na vrh. Nobene vrste, nič čakanja in polno smučarjev, ki smučajo navzdol. Pri eni žičnici samo po en človek. Cene niso ravno nizke. Obenem z vožnjo z železnico navzgor lahko plačaš tudi vse žičnice z dnevno karto, ki znese 27 DM, t. j. ca 4000 din. Imeli smo te dnevne karte in prvi dan v soboto smo si ogledali temeljito vse terene in vse proge, ki so bile že postavljene. Nekoliko sta nas ovirala megla in sneženje, popoldan se je zjasnilo in tereni so se pokazali.

Organizatorji so postavili na startno mesto dva ogromna šotora, kjer je bila pripravljena vsa oprema vseh reševalnih ekip, da je ni bilo treba vlačiti s seboj. Tu je bil tudi zvočnik. Pred vsakim startom so natančno pojasnili vse pogoje in vse predpise, tako da so bile izključene vse pomote, čeprav so že iz razpisa vsi vedeli, kakšen naj bo potek tekmovanja.

Za prvi start v nedeljo 10. IV. 1960 so bile izžrebane tri naše ekipe. Jeglič in Hrovatin, Štefe in Salberger ter Koblar in Praček. Zaradi obilnice moštov (preko 40) so razdelili tekmovanje na dva dela, polovica moštov en dan, polovica naslednji dan.

Pogoji so bili izredno težki. Tekmovalci-reševalci so si oprtali s starta (od šotora) vso svojo opremo na rame in morali najprej peš prehoditi v hudo strmino ca 200 višinskih metrov in ca 600 m dalcč. Prvi dan tekmovanja je bilo dopoldan zopet zelo slabo vreme, snežilo je, razgled je ovirala gosta megla in tudi veter ni prizanašal. Ponoči je zapadlo 20 cm novega snega in tudi star sneg je bil še mehak, tako so gazili tisti, ki niso imeli kož za smuči, do kolen v mehkem snegu. Med tistimi brez kož za smuči smo bili tudi mi in smo pošteno občutili vso muko vzpona. Svoje je dodala še višina. Treba se je bilo vzdigniti na višino preko 2800 m. Tu je ležal »ponesrečenec«. Za dohod, za oskrbo in za transport z Akkia čolnom na 2,5 km dolgi progi je bilo na razpolago 80 minut. Oskrba je šla v redu. Vsak ponesrečenec je imel pri sebi kuverto z listkom poškodbe. Poškodbe so bile vsega samo tri različne: zlom noge v členku, zlom goleni in potrgane vezi v kolenu. Naše, na hitro narejene Tomosove opornice so se slabo izkazale. Do cilja so se že vsi drogovci zvlili, zaradi premehekga materiala. Proga je tekla na dveh mestih precej navzgor. Tu so si pomagali tekmovalci na vse načine. Nekateri so si odvezali smuči in peš potiskali Akkia navzgor, drugi so se mučili kar na smučeh. Na vzponih so bili nameščeni filmski in televizijski snemalci ter novinarji. Z vseh strani so se bliskali posnetki. Prvo nalogo so izvršile vse tri naše ekipe v redu. Druga naloga je bila lažja. Treba je bilo prikazati popolno improvizacijo. Na terenu se primeri nesreča, na razpolago imaš samo svojo osebno smučarsko opremo in opremo ponesrečenca. Nalogo smo rešili tako, da smo naredili s pomočjo preveze dveh cepinov na smuči sani in jih prepletli z vrvcu. Take sani drse s konicami po snegu, pete smuči so pa zataknjene v nosilno jermenje nahrbtnika. Ponesrečenec se priveže na sani in sloni na nahrbtniku. Ta naloga je bila samo prikaz, ponesrečenca ni bilo treba transportirati.

Tretja naloga je bila najtežja. Predvsem zato, ker na ta način še nikoli nismo delali. Nemci imajo takoimenovano »zwei Schiverschraubung«, specialno ogrodje za par smuči. Lahka kovinska priprava, morda vse skupaj 2 kg in iz tega se naredi trdne sani. Ponesrečenec leži na ponjavi, 20 cm nad terenom. Za ogrodje se uporabi par palic, oba reševalca dasta svoje palice za vodilne ojnice spredaj in zadaj, ali uporabita zadaj vrv in le spredaj palice. Transport je seveda mnogo težavnejši od transporta z Akkia čolnom. In prav s startnega mosta preko velike strmine je bilo najhuje. To hudo strmino je bilo treba prečkati. Tu je bilo mnogo ekip diskvalificiranih, ker so ponesrečenca prevrnile. Na vsako ekipo je prežalo najmanj 50 raznih objektivov, od televizijskih, filmskih, novinarskih do amaterskih snemalcev. Prvi

dan je bila dobra šola za tiste, ki so bili v ponedeljek na vrsti. Videli so, da je edina možnost za uspešno traverziranje hude strmine s ponesrečencem na improviziranih saneh iz smučí samo na ta način, da tisti, ki je zadaj, z vso svojo težo pritiska z rokama na konce sani, z desno roko na desno smučko in z levo roko na levo smučko. Obenem drsi v kristijaniji na levi strani, pod ponesrečencem, to se pravi levo, niže od ponesrečenca. Samo tako je bilo mogoče priti preko strmine. Dve naši ekipi sta se mučili tako, da je šel zadnji peš, brez smučí. Toda udiralo se je do pasu in delo je bilo strašno naporno. Zato so si še pred koncem strmine navezali smučí in poizkušali na boljši način. Čas, ki je bil dovoljen za imobilizacijo in prevoz ponesrečenca, obenem z ureditvijo priprave za prevoz, je bil zelo skopo odmerjen na 50 minut. Proga je bila dolga okoli 1500 m.

Naslednji dan, v ponedeljek 11. IV. 1960, je bilo najlepše sončno vreme. Temu primerno so bili pogoji lažji, čeprav se tekmovalni predpisi niso spremenili. Preostali naši dve ekipi sta imeli na osnovi izkušenj prejšnjega dne lažje delo in ni bilo časovnih težav, s katerimi so se borili tekmovalci prejšnji dan.

Na terenu je bilo obilo novosti v reševalni opremi. Nemci imajo ravno na Zugspitzplatoju reševalni čoln, ki je iz gumija in se enostavno napihne. Je zelo lahek in zelo udoben za ponesrečenca. Potem smo videli veliko raznih vrst spojnih ogrodij za ureditev smučí, v reševalne sani. Amerikanci so pokazali reševalni komplet v zelo praktični obliki. Vse nujne reševalne potrebščine imajo v torbici, ki jo nosijo pripeto v obliki pasu. Skoraj vsi narodi so pokazali razne vrste praktičnih novosti in reči je treba, da se skrb za človeka v gorah neprestano zboljšuje in razširja.

Izkazalo se je, da so tovrstne prireditve zelo koristne, ker zblížujejo reševalce posameznih narodov in prikazujejo izboljšave v opremi.

Na terenu so bili neprestano tudi vodja ekipe dr. Miha Potočnik in vsi trije zdravniki dr. Končan, dr. Vavken, dr. Četina. S praktičnimi nasveti in s povezavo z organizacijo prireditve so mnogo pripomogli k uspešnemu nastopu naših reševalcev.

C. P.

mladi pišejo

Na planine vedno žene me srce

Spomnim se nekega jutra, ko sem bil v Domu na Kofcah. Zjutraj sem zelo zgodaj vstal in odšel ven. Pogled mi je obvisel na okoliških gorah, ki so molcle v blede odsev jutra. Pobočja planin so bila še vsa zavita v temo, v dolini pa je bedela gosta megla. Vendar je bila slika kmalu drugačna. Ko se je pričelo prebujati jutro, so gore zagorele v škrlatni luči sončne zarje, povsod so gorele skale in razpoke med čermi. Pod vrhom pa, kjer so se razprostirali planinski gozdovi in pašniki, se je v tistem trenutku razlilo nešteto barv, ki so se prelivalo druga v drugo. Nekaj časa sem tako stal in bil kakor zamaknen. Po prvem navalu razburjenja sem se odločil, da bo moj prihodnji cilj Storžič.

Ko sem se vrnil domov, sem povedal svoj sklep prijatelju. Tudi on se je takoj navdušil za to. Nekega jutra sva se odpeljala s prvim jutranjim vlakom do Tržiča, nato pa sva nadaljevala pot do Doma pod Storžičem. Tja sva prišla v dobrih treh urah. Nekaj časa sva v domu počivala, potem pa sva počasi odšla proti Storžiču, ki je bil od blizu videti še lepši kot od daleč. Ko sva prišla na vrh, nisva videla drugega kot tla pod seboj, ker je bila taka gosta megla. Vendar se je proti poldnevu kmalu razjasnilo in odprl se nama je lep razgled v dolino in druge okoliške planine. Obšel me je občutek, ki se ne da popisati. Preden sva odšla, sva si za spomin vzela še nekaj planinskega cvetja.

Ta izlet mi je ostal globoko v srcu in za Storžičem je prišel na vrsto še Triglav, Stol in nekaj drugih manjših gora.

Na teh izletih so večkrat zbudili mojo pozornost tuji turisti. Ko sem jih opazoval, se mi je zdelo, da nam zavidajo vse te lepote, in vesel sem bil, da sam prebivam sredi njih.

Albin Bernard, II. a raz. Vajenske šole za razne stroke v Kranju

Umrli je Polde Majdič

V popoldanskih urah 22. marca 1960 se je razvedelo po Trbovljah, da je nenadoma umrl tov. Polde Majdič, podpredsednik Planinskega društva Trbovlje, v revirjih in širom po domovini znani planinski delavec. Nihče tega ni mogel verjeti, vendar — grenka je bila resnica. Rodil se je l. 1891 v Nemčiji slovenskemu izseljencu rudarju. Kmalu za tem se je bedna slovenska družina vrnila v domovino, ponovno preizkusit srečo za delom. V svoji zgodnji mladosti je bil za pastirja pod Lisco, kmalu potem ko je odrasel, pa je že okusil rudarsko delo v trboveljskem rudniku. S tem pa se je začela dvigati njegova strma pot: v delavskem gibanju, kulturnih društvih, delavski planinski organizaciji Prijatelj prirode in v enotni planinski organizaciji.

V kratko odmerjenih besedah je težko opisati vse njegovo ogromno delo, ki ga je opravil v razmeroma kratkem življenju. Z vstopom v knapovske vrste se je začelo zanj novo življenje, namreč boj za vsakdanji kruh, boj za preživljanje družine. Vendar je ob vsej skrbi in skromnih sredstvih skočil sem in tja na kako reber. Po prvi svetovni vojni je začel na lastno pobudo z zbiranjem skupin, ki bi bile voljne z njim zahajati v hribe. Predvsem je iskal izletnike med delavci, člani takratne Svobode. Začelo delo je rodilo bogate sadove. V kasnejših letih je imel izredno plodne slike z pokojnim dr. Henrikom Tumo, z delavsko planinsko organizacijo v Avstriji, Zagre-

bu, Sarajevu, predvsem pa s planinci iz vrst Svobod v revirjih. Na množičnem izletu Svobod in društev Prijateljev prirode iz Trbovelj, Hrastnika, Zabukovce, Liboj in Celja na Mrzlici v letu 1930, katerega glavni organizator je bil prav Polde Majdič, so potrdili uspehe enotnega dela.

Z njegovim bistvenim sodelovanjem je bila na Storovi ravni na Mrzlici postavljena in odprta 17. VII. 1932 kočja Prijateljev prirode. Z njegovim sodelovanjem pa se je začel tajati tudi led v odnosih med podruž. SPD in Prijatelji prirode. Hladni odnosi so v takratnih razmerah izvirali iz družbenih odnosov. Ker je bil cilj enega in drugega društva enak, se je mnogo mladih fantov v času krize navezalo na obe društvi. Posredovali so jim planinske izlete, hkrati pa ustvarjali zveze s člani drugih društev z istimi cilji, po vsej Sloveniji, Hrvaški in Bosni. To njihovo pripadnost planinstvu in socialistični ideji lahko ocenimo še danes, ko lahko s pogledi v preteklost ugotovimo vrednost takrat vloženega truda. Skoraj ni bilo člana planinske organizacije takratne dobe, ki bi se v kasnejših letih izneveril boju za delavske pravice in boju za osvoboditev našega naroda izpod okupatorja.

Z ustanovitvijo nove države so nastali za planinstvo tudi novi pogoji, v katerih pa ne more biti razdvojenega dela. Planinska organizacija se je s Poldetovim izrednim prizadevanjem koj po osvoboditvi l. 1945 postavila na noge in se lotila izgradnje oz. obnove pogorelega planinskega doma na Mrzlici. Že v juliju 1948 je bila odprta nova kočja na Mrzlici kot ena prvih v Sloveniji po l. 1945.

Če strnemo glavno dejavnost Poldeta Majdiča, bi le-to lahko našli v naslednjih točkah:

kot organizatoričen duh je samoiniciativno začel voditi skupine delavcev v hribe, v času po I. svetovni vojni;

sodeloval je pri organizaciji in delu delavskega planinskega društva Prijateljev prirode;

bistveno je pomagal graditi kočjo Prijateljev prirode na Mrzlici;

z njegovim sodelovanjem pri Svobodi je kot organizator prireditev, shodov, tovariških večerov, predvsem pa kot eden najpomembnejših režiserjev predvojne dobe, posredoval kulturne vrednote širokim množicam delavcev-rudarjev; s to pionirsko dejavnostjo je nadaljeval

uspešno še tudi po l. 1945, ko je začasno mrtvilo na področju odrskega ustvarjanja pomagal premagati kot režiser in organizator;

v letu 1945 je bil med vodilnimi planinci, ki so postavili zopet na noge planinsko organizacijo v Trbovljah;

bistveno je pripomogel k nagli zgraditvi oz. obnovi nove planinske koče na Mrzlici v letu 1946;

njegovo najvažnejše delo pa je bilo v organiziranju izletov malih in velikih skupin planincev in preprostih ljudi v zasavske hribe, Julijske in Savinjske Alpe ter ostala področja. Sam pa se je še povzpel na vrhove v Visokih Turah, Hrvatskem in Bosni. Njegovi najljubši izleti pa so bili na domače vrhove Kum, Planina in Mrzlica. Mrzlica je bila njegov drugi dom. Nanjo se je povzpел preko 1200 krat;

organiziral je veliko število planincev v matično društvo PD Trbovlje, izredno se je prizadeval za vključitev šolske in vaješke mladine v planinske vrste, organiziral predavanja, sestanke članstva. Mnogo je pripomogel tudi po gospodarski plati k rednemu delu gospodarskega odbora društva kakor tudi planinske postojanke.

Zadnja leta je imel na skrbi tudi Planinski Vestnik za področje v Trbovljah; kot podpredsednik društva pa je uspešno koordiniral delo s taborniško organizacijo v Trbovljah.

Za vso njegovo izredno prizadevnost, delavoljnost, sposobnost, uspešnost in skromnost je bil mnogokrat pohvaljen in odlikovan. Njegova najvažnejša priznanja pa so: srebrno in zlato odličje Glavnega odbora DPD Svobod in prosvetnih društev Slovenije, srebrni planinski znak Planinske zveze Slovenije ter zlati planinski znak Planinske zveze Jugoslavije.

Poldeta Majdiča, »bronastega Poldeta«, kot ga je šaljivo nazival vedno Ante Beg, ni več. Globoka vrzel je nastala pri njegovih dragih domačih, neizpolnjiva vrzel pa je nastala tudi v planinskih vrstah. Njegovo ime bo vedno tesno povezano z razvojem planinstva v Zasavju, kateremu je ostal zvest prav do svoje smrti. Hudo je spoznanje, da Poldeta ne bo več med nami. Mnogo zdravih, sončnih in vedrih ur je prebil v prijetnih družbah, na izletih, z mnogimi se je spoznal in navezal prijateljstvo in mnogim je pomagal, da so spoznali vrednost planinstva. Nikdar mu za to pionirsko delo ni bilo žal in vselej se je ob raznih priložnostih z radostjo spominjal v srcu in na glas svoje žene, ki mu je vsa leta skupnega življenja omogočala njegovo pestro dejavnost. Malo

je preprostih ljudi, ki bi v svojih 69 letih življenja storili tako ogromno delo, nikdar zase, pač pa za druge, za prijatelje, znance, tovariše, za vso skupnost.

Polde, drugega Ti ne moremo izreči kot: Naša resnična in iskrena zahvala. S čim Ti naj to dokažemo? Z našim večnim spominom in z nadaljevanjem Tvojega dela! Mirno počivaj pod ljubljeno Mrzlico! Slava Tebi, slava Tvojemu spominu!

Tine Lenarčič

ENAJST LET KOPRSKEGA PLANINSKEGA DRUŠTVA

Sredi aprila so se člani Planinskega društva Koper zbrali na svojem rednem letnem občnem zboru. Na skupščini so bili poleg številnih članov društva navzoči tudi predsednik Planinske zveze Slovenije tov. Fedor Košir, predsednik Okrajne turistične zveze tov. Tone Ukmar ter mladi predstavniki taborniške organizacije. Planinsko društvo Postojna in Hirska Bistrica pa sta se spomnila koprškega občnega zbora s pozdravnima brzojavkama.

Ko je bilo v Kopru pred enajstim leti ustanovljeno planinsko društvo, je bila to življenjska potreba priseljencev, ki so prišli na morje iz krajev, kjer so dotlej hodili v hribe, jih spoznavali in vzljubili. Res je, v bližini Kopra ni visokih gora, vendar to dejstvo ni motilo koprskih planincev v njihovih planinskih prizadevanjih. Koprski planinci se prav radi spominjajo svojih tovrstnih »bratov v nesreči« — Angležev. Tudi v Angliji je najvišja gora visoka komaj tisoč metrov — torej še manj kot koprski Slavnik, pa jim vendar to dejstvo ni preprečilo, da so postali najboljši alpinisti na svetu.

V času svojega enajstletnega obstoja je koprsko planinsko društvo doseglo prav lepe rezultate. Tudi delo v razdobju od zadnjega do letošnjega občnega zbora, o katerem je bilo govora v poročilu upravnega odbora in v razpravi, je pokazalo, da je koprsko planinsko društvo zelo aktivna organizacija ter pomembni činitelj v družbenem življenju okraja. Tudi v preteklem letu je društvo uživalo povsod simpatije, pa tudi znatno materialno in moralno pomoč okrajnega ljudskega odbora, raznih občinskih ljudskih odborov ter gospodarskih organizacij v okraju. Spričo tega pa postaja skoraj nerazumljivo dejstvo, da se doslej še ni našla možnost za dodelitev društvenih poslovnih prostorov v Kopru. Dokajšnje upanje

za rešitev tega problema pa daje načrt za graditev posebnega objekta za družbene organizacije, kjer bo našlo svoj prostor tudi koprsko planinsko društvo.

Društvo šteje danes 424 aktivnih članov. Večina teh članov je s področja mesta Koper, nekaj pa tudi iz Izole in Pirana. Da bi se poživilo delo med planinci v Izoli in Piranu, bosta letos v obeh obalnih mestih osnovani v okviru koprskega planinskega društva krajevni planinski sekciji. Podobna sekcija je bila v minulem letu osnovana tudi v tovarni motornih koles Tomos ter se je izkazala kot zelo aktivna. Statistični podatki so številčno še dokaj zadovoljivi. Spomniti se moramo namreč dejstva, da leži Koper ob morju in se večina ljubiteljev narave prej naveže na morje kot na planine, kajti oddaljenost od goratih predelov in pomanjkanje prometnih sredstev posebno v turistični sezoni včasih popolnoma onemogoči, da bi obiskali planine. Toda čeprav so ti podatki številčno zadovoljivi, pa daje socialni sestav članstva vendarle misliti. Člani društva so večinoma uslužbenci, zasebniki in dijaki, zelo malo pa je v društvu včlanjenih delavcev in kmetov.

Med najbolj delavne odseke koprskega planinskega društva spadata markacijski in jamarski. Markacijski odsek, ki ga vodi tovariš Vrhovec, je obnovil več poti na Slavnik, pri čemer je sodelovala tudi mladina, letos pa nameravajo obnoviti predvsem markiranje transverzale, kajti število transverzalec z vsakim letom narašča. Podjetje »Turist« v Ankaranu je tudi v preteklem letu nudilo transverzalcem, ki so tu zaključili to dolgo planinsko pot brezplačno prenočišče za dve noči. V načrtu pa je še oprema posebne planinske sobice.

Jamarski odsek, ki ga je v preteklem letu zelo uspešno vodil tov. Pavle Stefančič, je izvedel 16 raziskovalnih akcij v jamah koprskega okraja, sodeloval s hrvatskimi in črnogorskimi jamarji, prirejal predavanja o krasu ter se udeležil II. speleološkega kongresa v Splitu.

Tudi ostali odseki društva, kot izletniški, alpinistični, mladinski, propagandni in gospodarski, so bili na svojem področju dela dovolj aktivni, vendar bi bili lahko še bolj, če ne bi tako zelo primanj-

kovalo teoretično podkovanih ljudi. Največji problem pa še vedno predstavlja upravljanje Tumove kočice na Slavniku, kajti kljub vztrajnemu iskanju do danes še ni bilo mogoče najti oskrbnika, ki bi intenzivno skrbel za normalno delo v kočici.

Tumova kočica na Slavniku je odprta vse leto in obisk turistov in izletnikov stalno narašča. V letu 1959 je bilo vpisanih 5100 gostov, obisk pa je bil dejansko večji, kajti številni gostje se ne vpisujejo. Rešitev tega perečega vprašanja bo ena prvih nalog novega upravnega odbora, posebno še zato, ker Tumova kočica ni le planinska postojanka, temveč je z dograditvijo ceste postala tudi turistično-izletniška točka, zato tudi sam značaj kočice ni le planinski, temveč nujno postaja tudi gostišče. V postojankah, do koder je prodrli turizem, ga je seveda treba podpirati, vendar pa je treba vzporedno skrbeti tudi za vzgojo ljudi, ki prihajajo v planinske predele ter jih naučiti ljubiti in spoštovati naravo. V zvezi s tem je treba resno poskrbeti za zaščito planinske flore na Krasu in še posebej na Slavniku, saj je ta »istrski Triglav« med prirodoslovci zelo znamenit po svoji bujni in redki flori. Koprski planinci bodo skušali ustanoviti Gorsko stražo, ki bo v povezavi z Zavodom za spomeniško varstvo v Ljubljani skrbel za čuvanje planinske flore, spričo velikega števila neorganiziranih obiskovalcev resno ogrožene.

Med važnimi nalogami, ki so jih prevzeli koprski planinci, je tudi poglobljeno delo z mladino. V ta namen bodo navezali tesne stike s taborniško organizacijo in prirejali skupne izlete ter predavanja.

V letošnji upravni odbor so bili ponovno izvoljeni pionirji planinstva na Koprskem, tov. dr. Vovk, dr. Zega, Štraus, dr. Šalamun ter ostali. Njihova izvolitev je zanesljiv porok, da bo društvo še nadalje uspešno delovalo.

Ob zaključku občnega zbora so koprski planinci poslali še pozdravno brzojavko jugoslovanski himalajski odpravi, ki se je prav tedaj bližala k svojemu cilju ter ji v imenu koprskih planincev zaželeli srečo in uspeh.

Dušica Urbič-Kokol

PD LITIJA-ŠMARTNO. Občni zbor je pričel s skioptičnim predavanjem tov. Cirila Debeljaka »V stenah Mont Blanca« in je bilo na njem navzočih okrog 150 članov.

Prizadevanje društva je šlo predvsem za dograditev postojanke na Jančah, ki jo je 11. oktobra 1959 tudi izročilo svojemu namenu. Poudarek tej lepi in pomembni slovesnosti so dali s svojim sodelovanjem litijski pevski zbor in orkester na pihala, poleg krajevnih faktorjev pa še številni planinci, ki jih je bilo toliko, da sicer prostorna postojanka ni mogla vseh sprejeti. Slavnostna otvoritev doma je bila povezana tudi s spominsko svečanostjo 40. obletnice KPJ in SKOJ. Dom na Jančah predstavlja danes vrednost 16 000 000 din, med tem ko znaša vrednost vgrajenih del le okrog 6 000 000 din. Razlika je plod prostovoljnih prispevkov in udarniškega dela društvenih članov, ki so izvršili samo v preteklem letu 3760 prostovoljnih delovnih ur. Dom je v pretekli sezoni obiskalo 4586 vpisanih obiskovalcev, če bi pa vpoštevali še obisk domačinov, bi se pa ta številka najmanj podvojila. Dom razpolaga z 48 ležišči, medtem ko znaša kapaciteta jedilnice 100 sedežev. Prometa je imela 2 365 994 din. Ostala društvena dejavnost je bila dokaj manjša — le troje predavanj in dva skupinska izleta. Društvo bo tudi v bodoče vodil dosedanji predsednik tov. Marjan Oblak. PZS je na občnem zboru zastopal njen org. sekretar tov. Milan Zinauer.

PD VELENJE. Lepa udeležba — ca. 350 članov — na občnem zboru je zgovoren dokaz, da se članstvo zanima za društveno delo oziroma za planinstvo. Zato je bil toplo pozdravljen tudi predavatelj tov. Ciril Debeljak, ki jim je ob prijetnem tolmačenju prikazal barvne diapozitive z vzpona na Mont Blanc.

Društvo je bilo formirano pravzaprav že leta 1955, vendar je pa kmalu po svoji ustanovitvi tudi zaspalo. Proti koncu leta 1958 pa se je zbrala skupina planincev, ki se ni strinjala s tem mrtvilom. Sklicala se je za 6. XII. 1958 občni zbor, ki se ga je udeležilo razmeroma veliko število članov. Društvo je kljub slabi dediščini krepko prišlo za delo in doseglo lepe uspehe. Zbralo je okrog sebe 307 članov in s tem znatno razširilo svoje članske vrste. Obstojte pa lepe perspektive, da bo društvo vključilo še številne nove člane.

Društvo pa se je tudi organizacijsko utrdilo. Največ svojih sil pa je društvo usmerilo na dograditev lastne postojanke na Paškem Kozjaku, ki se je pričela graditi že pred leti, vendar pa je gradnja v letu 1957 popolnoma zastala. Postavljeni so bili le zunanji zidovi, v pritličju pa je bila urejena zasilna jedilnica in kuhinja, medtem ko prenočišče ni bilo. S svojo jekleno voljo, marljivostjo in iznajdljivostjo je društvu uspelo, da je od zunaj ometalo celo stavbo, prizidalo verando in klet, v I. nadstropju, kjer so bili le zunanji zidovi, je uredilo 6 sob s stranišči, umivalnico in shrambo, v podstrešju pa 4 sobe, preuredilo že obstoječo gostinsko sobo in kuhinjo, v vseh prostorih uredilo električno instalacijo, v sobah I. nadstropja pa tudi centralno ogrevanje, zgradilo dva podporna zidova, dve ograji, na novo opremilo v pritličju malo in večjo sobo ter verando, zasilno opremilo 4 sobe z 10 posteljami in nabavilo kuhinjsko posodo, steklenino in jedilni pribor za 60 oseb.

Prostori so torej imeli električno instalacijo, medtem ko so o sami elektriki tedaj le sanjali. Zopet je bil potreben skrajni napor. Po dolgih pregovarjanjih in res odločni vztrajnosti društva, predvsem pa predsednika nadzornega odbora tov. Jamnikarja, je že 30. XII. 1959 zagorela v domu električna luč. S finančno in materialno pomočjo številnih dobrotnikov, vključno okoliških kmetov ter s članskim prostovoljnim delom — v celoti je bilo v preteklem letu izvršenih 13 500 prostovoljnih delovnih ur v vrednosti 1 012 500 din — je društvu uspelo dom v glavnem dograditi. Urejen je prijeten planinski dom, ki lahko naenkrat sprejme do 90 planincev. Investicije v letu 1959 so znašale 6 355 300 din. V tem znesku je 1 235 000 din lastnih sredstev. Društvo pa potrebuje še okrog 3 000 000 din, da bo lahko dom popolnoma dogradilo in opremilo sobe s 56 ležišči. V ostalih dejavnostih se je društvo slabše odrezalo, kar je tudi popolnoma razumljivo, ko je vendar pretežni del svojih sil usmerilo na gospodarsko področje. Prepričani smo, da bomo na prihodnjem občnem zboru kaj več slišali tudi o uspehih na ostalih delovnih področjih, predvsem na mladinskem.

V imenu PZS je zbor pozdravila tov. ing. Andreja Štebi.

PD JAVORNIK - KOROŠKA BELA. Društvo je tudi v preteklem letu povišalo število članstva in šelelo ob zaključku leta 825 članov, od tega 254 mladincev in pionirjev. Mladinci so bili zelo delavni in so pomagali, kjerkoli je bilo potrebno. Udeleževali so se raznih tečajev in drugih prireditev, prirejali predavanja in izlete, velik pa je bil njihov delež tudi pri gradnji nove društvene postojanke v Krmi. Društveni propagandist prav tako ni miroval, saj je bil vedno zaposlen s pisanjem in risanjem plakatov ter obvestil. Poleg tega je vodil seznam prostovoljnega dela, slikaril na gradilišču v Krmi in pri tem seveda delal tudi s krampom in lopato. Ni pa mu uspelo zvišati število naročnikov na Planinski Vestnik, nasprotno, to število je celo nekoliko padlo in znaša komaj 6,8% celokupnega števila članstva. Društvenih izletov ni bilo, zato pa več udarniškega dela. Društvo ima tudi mladinsko knjižnico z dokajšnjim fondom knjižnih del, škoda le, da nima za to primernih prostorov. Markacisti so se z velikim elanom lotili svojega dela in začeli takoj spomladi z obnovo in markiranjem poti. Leto 1959 je bilo za društvo sploh leto polno dela, skrbi in reševanja težkih situacij. Zelo aktiven je bil gospodarski odsek, ki je imel polne roke dela z graditvijo nove Kovinarske kočice v Krmi. Postojanka je bila zgrajena v pičlih 4 mesecih in dne 5. julija 1959 že sprejela svoje prve obiskovalce. S tem se je društvo vsekakor lepo oddolžilo 40. obletnici KPJ in SKOJ ter 90. letnici železarne Jesenice. Gradbeni material so v glavnem dobili iz porušene javorniške graščine, ki jim ga je za minimalno odškodnino odstopila jeseniška železarna. Društvo se je že takoj od vsega početka gradnje dobro zavedalo, da bo kočica premajhna, ni si pa moglo pomagati, ker za gradnjo večje postojanke ni bilo na razpolago potrebnih finančnih sredstev. Zato jo bodo povečali postopoma, kakor bodo pač dotekala finančna sredstva. Zgradili bodo tudi vodovod, ki je sedaj le zasilen. Društvo pa je tudi že pripravilo načrte za adaptacijo Staničeve kočice pod Triglavom, za kar bo treba okrog 20 milijonov dinarjev. Ta sredstva so si že nekako zagotovili. Adaptacija bo etapna in bo trajala 3 leta. Če pa bo le mogoče, bodo obnovili tudi Dom Pristavo na Javorniškem rovtu. Pri gradnji postojanke v Krmi so člani opravili 5380 ur prostovoljnega dela. Po vpisni knjigi je Staničeva kočica obiskalo 2512 in Kovinarsko kočico v Krmi 3787 planincev. Dom Pristava ne registrira obiskov. Vse postojanke so aktivno zaključile poslovno

letu. Društvo se resno bavi tudi z mislijo, da bi zgradilo žičnico iz Krme pod Rjavino, z višinsko razliko 1010 m.

Za novega predsednika je bil izvoljen tov. Vinko Mirtič. Občnega zbora se je med drugimi udeležil tudi podpredsednik PZS in načelnik njene Gospodarske komisije tov. Mirko Fetih, ki je društvu čestital k doseženim uspehom ter mu dal nekaj napotkov za njegovo nadaljnje delo.

PD RADLJE OB DRAVI. Društvo ima težke delovne pogoje, saj deluje na področju, kjer tvori glavino kmecčko prebivalstvo, navezano na kmetijo in dela takorekoč od zore do mraka. Zelo nizek odstotek prebivalstva je delavcev, še manjši pa delovne inteligence. Za društvo nastaja zato velik problem, kako vključiti v svoje vrste čim več delovnega ljudstva. Priznati moramo, da je društvo pravilno usmerilo svoje delo in posvetilo vse svoje sile predvsem mladini. Društvo šteje 132 članov in sicer 50 starejših članov, 52 mladincev in 30 pionirjev. Samo preteklo leto je na novo vključilo 27 članov. V društvu toraj prevladuje mladina, ki beleži tudi lepe uspehe. Sestaja se na rednih sestankih, prireja izlete in sodeluje pri vseh prireditvah. V sodelovanju s ZKS, SZDL in drugimi društvenimi organizacijami so mnogo pripomogli k uspešni izvedbi proslav in akademij v počastitev 40. obletnice ZKJ in SKOJ. Mladinci se tudi redno udeležujejo sestankov Koordinacijskega odbora mladinskih odsekov mežiško-dravske doline in tečajev za mladinske vodnike, ki jih prireja ta koordinacijski odbor. Tako ima mladinski odsek že vrsto usposobljenih mladinskih vodnikov, ki bodo začelo delo lahko z uspehom nadaljevali. Svoje skupine imajo mladinci tudi še na Remšniku, Brezovcu in v Vuhredu. Za tako lepo organizirano delo mladine gre zasluga predvsem načelniku mladinskega odseka tov. Anici Žnidaršičevi, ki je za svoje uspešno delo prejela na občnem zboru javno pohvalo. Skupinskih izletov za starejše člane ni bilo, pač pa so posamezni člani obiskovali okoliške vrhove. Društvo se resno bavi v mislijo, da bi si pridobilo kako planinsko postojanko, ker sodi, da bi uspešneje delovalo, če bi imelo gospodarsko bazo. Kaže, da se bo odločilo za drvarsko bajto na Pohorju, last Gozdarskega obrata v Radljah. Uspešno leto 1959 bo vsekakor društvu vzpodbuda tudi za delo v letu 1960. Društvo se mora bolj utrditi in vključiti v svoje vrste še več zavednih planincev.

Na občnem zboru je bilo navzočih 65 članov — v pretežni večini mladina. Ob

otvoritvi občnega zbora je zbor pozdravila skupina cicibančkov in pionirjev, ki je zapela pesem »Lepo nam je lepo Pohorje zeleno«, nato pa izročila delovnemu predsedniku šopek planinskega cvetja. Zbor je pozdravil tudi član Koordinacijskega odbora MO za Mežiško in dravsko dolino, ki je podaril mladinskemu odseku spominsko plaketo. PZS je poslala pozdravno brzojavko.

PD RIMSKE TOPLICE. Društvo je delalo še dokaj aktivno in je svoje probleme sproti reševalo. Dela je bilo mnogo in s tem v zvezi tudi mnogo skrbi. Te pa so si porazdelili tako, da je vsak član UO opravil svojo nalogo. Struktura članstva se je v preteklem letu nekoliko spremenila. Poraslo je število mladincev, nazadovalo pa število starejšega članstva. Društvo šteje 24 pionirjev, 25 mladincev in 82 članov, skupaj 131 članov. Med letom so organizirali predavanje, spremljano z bavnimi diapozitivi, vrteli so planinske filme, organizirali več skupinskih izletov, 1. maj pa so praznovali na Kopitniku. Žal da je slabo vreme preprečilo množično udeležbo. Število obiskovalcev Kopitnika stalno narašča. Iz zapiskov v spominski knjigi je razbrati, da so obiskovalci Kopitnika in predvsem razgleda s skal zelo navdušeni nad še premalo znano lepoto tega dela slovenske zemlje. Svojo navdušenost nad to lepoto izražajo s kratkimi in pristréniimi zapiski v spominski knjigi. Med svoje privržence šteje društvo tudi številne pripadnike JLA, ki so na klimatskem zdravljenju v Rimskih Toplicah. Mladinski odsek je izvedel dva večja izleta in sicer tridnevnega v Kamniške Alpe ter v Završnico. Dva društvena člana sta od PZS tudi prejela spominsko značko za prehojeno transverzalo in sicer mladinski vodja tov. Franci Perše ter Zlatko Imperl. Društvo jima je priredilo ob izročitvi značk skromno in pristréno svečanost. Tudi propaganda je bila dokaj aktivna, obveščanje se je vršilo na najšodobnejši način — preko kino reklame. Reklamna omarica je prav tako odlično vršila svojo nalogo. Propagandni material se je sproti menjal, med njim tudi zapiski in fotografski posnetki posameznih članov z njihovih potovanj. Z združenimi močmi so premostili tudi težave na gospodarskem področju, tako da je končni obračun pokazal celo majhno aktivo. Investicij niso vršili, ker niso imeli za to finančnih sredstev, postavili pa so nekaj miz in klopi. Za to so prejeli les od Tovarne lesne galanterije. Isti kolektiv jim je popravil tudi nekaj stolov, ki jih je društvu podarilo Prosvetno

društvo. Za svojo postojanko na Kopitniku so nabavili primerno peč, da bodo odslej lahko prenočevali v topli sobi. V postojanki imajo vedno še samo 4 postelje, kar pa še od daleč ne zadošča potrebam. Društvo se je zato odločilo, da bo pri PZS zaprosilo za brezobrestno posojilo, ki bi ga uporabili za obnovu postojanke. Poskrbeli bodo tudi za priključek na električno omrežje, ki je oddaljeno komaj 350 m od keče.

Zbor je pozdravil v imenu PZS njen org. sekretar tov. Milan Zinauer.

PD LUČE OB SAVINJI. Društvo je v preteklem letu zopet nekoliko dvignilo število članstva in je ob zaključku poslovnega leta vključevalo v celoti 176 članov, od tega 115 odraslih, 14 mladincev in 47 pionirjev. To predstavlja skoraj 10% ondotnega števila prebivalstva. Največje težave ima društvo z vključevanjem kmečkega prebivalstva v planinske vrste, ki za to ne kaže razumevanja čes, da itak živi v osrčju planin in vsak dan uživa sveži planinski zrak. Doslej so uspeli vključiti v svoje vrste le 19 kmetov. Mladinski odsek ima voljo do dela in je tudi izvedel nekaj izletov, poleg tega pa še poslal enega mladincev v seminar za vodje mladinskih odsekov. Kaj več si zaradi nezadostnih finančnih sredstev niso mogli privoščiti. Markacijski odsek je obnovil in izpopolnil markacije na poti Luče—Loka ter obnovil markacije na poti Loka—Durce. Obnovil je tudi del poti Luče—Dol—Korošica, na novo pa je markiral pot Cirkonca—Loka. Manjše dopolnitve je izvršil še na področju Raduhe. Dalje je uredil staro pot preko Igle oziroma za Iglo in markiral pot od Trbiške zijalke do Erjavčeve jame. Nadelal in popravil je tudi pot na Trbiško zijalko preko bregov na kozjo brv in k Igli. Pri vseh teh delih so z velikim navdušenjem sodelovali društveni mladinci in pionirji. Društvo je izvedlo tudi dvojje zelo uspešnih predavanj z barvnimi diapozitivi. Kljub neugodnim vremenskim razmeram je njihova postojanka na Loki uspešno zaključila poslovno leto. Prometa je imela 765 641 din, čistega dobička pa 25 070 din. Obisk postojanke je bil večji od prejšnjega leta, padla pa je poraba alkoholnih pijač. Zvišal se je tudi dohodek od prenočnin. V zvezi s tem so na občnem zboru tudi ugotovili, da so nekatere cene v njihovi postojanki znatno zaostajale za ekonomskimi cenami. To bodo letos vsekakor popravili. Računajo, da bi se z boljšo propagando promet kože vsekakor povečal, ker je sedaj zgrajena cesta na Rastke. S tem se je postojanka zelo pri-

bližala prometnim sredstvom. Z avtom je sedaj mogoče priti iz doline Savinje (500 m) prav pod postojanko na Vodol, od koder drži prečna pot preko Javorja na Loko (1500 m), poldrugo uro pešhoje. Še ugodneje pa bi bilo, če bi se združili cesti s Koroške in Štajerske, saj sta obe skoraj pod vrhom Bele pečl.

V diskusiji, ki je sledila poročilom društvenih funkcionarjev, so obravnavali vse aktualne probleme in med drugim sklenili, da bodo pri Igli zgradili bufet za okrepčilo izletnikov in pok. Fortunatu Herletu na njegovi hiši vzdali s spominjsko ploščo. Na tej plošči naj bi bila tudi imena vseh ostalih pionirjev planinstva tega predela.

Občni zbor je v imenu PZS pozdravil član GO PZS tov. Tine Orel iz Celja.

PD KRANJSKA GORA. Iz skopih podatkov zapisnika občnega zbora tega društva razberemo, da se je vršil občni zbor društva dne 13. 3. 1960 ob udeležbi 42 članov. Društveni predsednik tovariš Tarman je podal obširno analizo dosedanjega dela društva in dal bodočemu odboru smernice za še uspešnejše delo. Zlasti je apeliral na smotrnejše delo gospodarjev postojank, ki v preteklem letu ni bilo povsem zadovoljivo. O društvenem gospodarstvu je poročal tov. Robič, ki je navedel, da se je v društvu dobro gospodarilo in da je bilo v celoti aktivno, razen koč v Krnici, ki je bila zaradi svoje lege med vsemi kočami najslabše obiskana. V vseh svojih postojankah je društvo ustvarilo 130 000 din dobička. Mladinski odsek šteje 96 članov oziroma članic, ki so bili v svojem delu zelo aktivni. Posebej je bilo poudarjeno, da je vzgoja bodočega planinskega kadra na pravi poti. Ugotovljeno je bilo tudi, da je pri organizaciji mladinskega odseka v veliki meri sodeloval tamkajšnji učiteljski kolektiv.

Za društvenega predsednika je bil ponovno izvoljen tov. Andrej Tarman. PZS je zastopal tov. Milan Zinauer.

PD GOZD MARTULJK. Občni zbor se je vršil dne 12. 3. 1960. Poročilo o društvenem delu je podal blagajnik, ki je poročal o številu in gibanju članstva v preteklem letu, o izvedenih dveh skupinskih izletih na Mangart in v Logarsko dolino ter o sankajskih tekmah, ki so zadovoljivo potekale. Dosti več društvo ni moglo narediti, ker so vse te akcije zvezane z razmeroma visokimi finančnimi izdatki, s katerimi pa društvo ni razpo-

lagalo. Zbor je v glavnem izvolil dose-danji upravni in nadzorni odbor s tov. Antonom Omanom star. na čelu. Društvu je v imenu PZS čestital tov. Milan Zi-nauer.

L. R.

ZBOR PD OKRAJA CELJE

Ko so se lansko leto konec maja sestali predstavniki planinskih društev iz okraja Celje na Menini planini, je bil sprejet sklep, da bo prihodnje posvetovanje na Raduhi. V soboto popoldne, dne 16. 4. 1960 so se zbrali v prijazni koči na Loki pod Raduho udeleženci tega sestanka. Conference so se udeležili predstavniki planinskih društev iz Luč, Solčave, Gornjega grada, Šoštanja, Rimskih Toplic in Celja.

Po pozdravu predsednika Planinskega društva Luče in uvodnih besedah prof. Orla Tineta, ki je opravičil izostanek Planinske zveze Slovenije ter predsednika Okrajnega sveta za telesno vzgojo prof. Juga Karla, so podali posamezni predstavniki poročilo o delovanju svojih društev. Bilo je obravnavanih veliko problemov, v glavnem so bile nakazane finančne težave, s katerimi se borijo zlasti manjša društva.

Tako namerava PD Luče pri Igli postaviti okrepčevalnico. PD Solčava se bavi z mislijo postaviti Planinski dom v Logarskem Kotu.

Šoštanjaska podružnica mora nujno povečati Andrejev dom, ker je ta postal premajhen posebno ob sobotah in nedeljah.

Dom na Menini, ki ga upravlja PD Gornji grad, je v glavnem dograjen, nabaviti pa bo treba še manjkajoči inventar, predvsem posteljnino in odeje.

PD Celje razpravlja o vprašanju mladega kadra ter ugotavlja, da bo treba v bodoče posvetiti več pažnje mladinskim vodičem. Planinstvo mora iti korak naprej. Mislimo moramo na to, da še bolj približamo planine množicam.

PD Rimske Toplice se je organizacijsko utrdilo. Markacija zasavske transverzale je končana in bo ta zanimiva transverzala v kratkem stekla. Po poročilih se je razvila živahna diskusija pozno v noč. Na podlagi tega so bili sprejeti gotovi sklepi, ki bodo učvrstili našo organizacijo in koordinirali delo na tem področju.

Na koncu je bilo še ugotovljeno, da bo treba za bodoče posvetovanje, ki bo verjetno na Rogli na Pohorju, zainteresirati vsa društva, posebno pa še oblastne forume, družbene organe ter sindikat.

B. Greblaher

BULLETIN OF THE NATIONAL SPELEOLOGICAL SOCIETY (poročilo nacionalnega jamarskega društva — januar 1959, Alexandria, Virginia, USA). Izhaja dvakrat na leto. Poleg tega izdaja društvo mesečno novice in ob priložnosti objave. Uvodoma opozarja revija, da je bilo društvo ustanovljeno 1940, da je organizacija, ki ji ni za profit, temveč da služi zbiranju, ohranitvi in širjenju informacij o favni in naravnih lepotah vseh jam. Članstvo ima širom po Združenih državah in mnogo tudi v drugih deželah.

Izmed člankov opisuje eden speleologijo v Avstraliji, ki poudarja, da je večina jam v južnem delu. Avstralsko jamarstvo je organizirano v enajstih družbah, ki so povezane z avstralsko jamarsko zvezo (Australian Speleological Federation). Drugi poroča o raziskavanjih jame Case na alleghenski fronti, a vse to je tako daleč od nas, da komaj more koga od nas zanimati. Članek T. R. Shawa z naslovom V spomin pa je vendarle zanimiv tudi za nas. Tam pravi avtor uvodoma naslednje: Mnogi športi so okuženi z iskanjem rekordov. V splošnem tiči to v njihovi resnični naravi in je sestavni del njihovega bitja. V primerih s tem je planinstvo in jamarstvo drugačno. Ampak, če pride do rekorda tudi tukaj, se ga polasti tisk in publika, polna domišljije. Človek, ki je raziskal jamo globlje kakor kdo pred njim, je gotovo in upravičeno ponosen na svoj uspeh, vendar ga ni gnalo na prvem mestu prizadevanje, da prekosi prejšnji rekord. Mi raziskujemo iz veselja in v zadoščenje nam je, če odkrijemo nova dna in nova dejstva. — Mutatis mutandis naj bi veljalo to tudi za planinstvo.

V glavnem pa se članek peča z vprašanjem, katere jame na svetu so najgloblje, katere so najdaljše in kakšna je zgodovina njihovih odkritij in raziskav. Do danes najgloblja znana jama je v Gouffre Berger pri Grenoblu v Franciji s 3680 č, štirinajst evropskih jam je globokih nad 1400 č. Najdaljša je jama Hölloch v Švici (37.6 milj). Ko našteva jame z globino med 3680 in 1463 č., seveda ne more mimo naših jam. Naša tozadevna literatura mu kajpak ni znana in se zato opira na italijansko. Tako najdemo v tem seznamu z globino 1700 č. Abisso di Barco ali Jashaun (?) in z globino 1477 č. Abisso di Varco ali Zankajna jama (?). Zgodovine naših jam seveda ne

navaja in se pri vseh sklicuje le na angleško, francosko in italijansko literaturo. Tudi nemška mu ni dostopna.

Ko obravnava jame po njih dolžini, seveda ne more preko naše Postojne. Tako-le pravi: »Druga evropska jama, znana po svoji dolžini, je Postojna v Jugoslaviji (prej znana kot Adelsberg in potem Postumia), ki ima med sezono poštini urad in železnico. Splošno se govori, da obsega 14 milj naravnega predora, vendar Serko in Ivan štejeta to kot pretirano. Navajata 12.3 milje kot celotno dolžino. Vendar to vsebuje tudi 4880 m Malograjske jame, ki nima prehodne zveze z glavno jamo. Bolj drži za Postojno 9,3 milje.«

Piščevi podatki so po seznamu na koncu članka glede naših jam posneti po Rassegna Speleologica Italiana in po Serko A. & Ivan M.: The Cave of Postojna, 1953. Dr. Pr.

SIERRA CLUB BULLETIN — San Francisco, Calif, oktober 1959. Glavno vsebino tega zbornika tvori letos opis Bleščečih gora, kot imenuje avtor istoimenskega članka gorovje v zvezni državi Oregon. Po opisu gorovja Oregon Cascade, kjer je najvišji vrh Mt. Hood (3421 m) z Mt. Washingtonom, Mt. Jeffersonom in Tremi sestrami (Three Sisters), vlada tam še nedotaknjena divjina. Ta naj bi se za trajno ohranila v obliki narodnega parka. V ilustracijo tega članka je priloženih 21 fotografij, ki so tehnično odlično reproducirane, drugače pa manj vredne od podobnih iz prejšnjih letnikov. Tudi letos so opremljene s kratkim besedilom nekako po vzorcu Kugyjevih slik iz Julijskih Alp.

V zvezi s tem se v drugem članku z obširnimi statističnimi materialom dokazuje gospodarska rentabilnost narodnih parkov zaradi velikega obiska turistov, dalje zgodovina in pomen gozdnih požarov in končno članek, ki sega daleč na sever Evrope; Potovanje po arktični Laponski. Avtorica živi v Sevettjärviu, gozdarski naselbini na severovzhodnem delu Finske, kakih dvajset milj od norveške meje in kakih petdeset od ruske. Vsebina članka ne ustreza popolnoma naslovu, ker vsebuje v glavnem opis življenja Laponcev. — Opisuje njih obleko, ki je znana itak že širom po svetu, pripominja, da se oblačijo, če so ob domačem ognju, po evropsko, zunaj pa po svo-

jih starih načinih, katere tudi Evropejci radi sprejmejo, če se morajo dolgo muditi na mrazu. Severni jelen je poleg smučí edino prometno sredstvo v zimi v globokem snegu. Smučí pa se zelo razlikuje od naših, ker so napravljene za globok sneg in dolgo pot po nehribovitem svetu. Dolge so tudi nad deset čevljev (3 m) in široke do štiri in pol inča (11.5 cm) pri višini Laponca povprečnih 1.5 m. Pritrjene so na noge z jelenjimi jermeni, tako da je peta povsem prosta in je konec čevljevega rilca, obrnjenega nekoliko navzgor, dobro povezan z njimi.

Za tujca so laponska vrata večno odprta in povsem tuj človek si lahko postelje na jelenjih kožah na tleh brez plačila. Lahko si skuha svojo hrano ob gostiteljevem ognju ali si morda kupi od gostiteljeve žene jelenjo krompirjevo juho.

Pokvarljiva hrana se prinaša z letali, ki pristajajo na površinah zamrzlih jezer. Telefonske zveze ni, brezžična pa samo v sili preko gozdarske službe. Avtomobilskih cest tam ni. Pošta prihaja s finsko švedske obmejne ceste z avtomobilom za sneg — z oranžnim monstrom, ki ima smučí pod svojim rilcem in traktorsko ozadje. Pot si mora delati sam skozi divjino, ima prostora za osem do devet potnikov in pošto. Teoretično naj bi vozil trikrat na teden, pa se zgodi, da pride šele na tri tedne. V pozni pomladi je namreč tako, da sneg kopni, led pa še ni zapustil jezer in plava v debelih kosih na vodi. Tedaj se odložijo jelenje sani, snežni avto gre v garažo, letala ne morejo pristati, čolni ne pluti, smučke so neuporabljive in vse poseđa okrog in čaka prvega pomladnega poštnega čolna.

Dr. Pr.

alpinistične novice

Lanska plezalna sezona je bila zelo razgibana. Številni vzponi v težkih stenah doma in nekaj tudi v tujini so plod živahnega dela alpinističnih odsekov ob razmeroma ugodnih vremenskih pogojih.

SEVERNA STENA AILEFROIDE — prvenstvena smer Antea Mahkote (AO Ljubljana matica) v navezi z avstrijskim partnerjem Wolfgangom Stefanom je nedvomno najpomembnejši vzpon naših plezalcev v ledu. Smer sta izpeljala 22. julija 1959 direktno preko ledenega odlooma. Naklonina ledu in tehnika plezanja preko ledenih previsov je žela priznanje tudi mednarodne alpinistične javnosti.

ZAHODNA STENA PETIT DRU, znana »six sup« iz leta 1952, je imela lani v gosteh kar dve slovenski navezi. Prva naveza Aleš Kunaver in Mikec Drašler (oba AO Ljubljana matica) je po preplezanju zapadne stene sestopila po severni zaradi slabih vremenskih razmer. Druga naveza Ante Mahkota in ing. Nadja Fajdiga (oba AO Ljubljana matica) je obenem izvršila prvo žensko ponovitev te stene.

JUŽNO STENO LA MEIJE, direktno smer Allain-Leininger, je plezal Ante Mahkota (AO Ljubljana matica) z Wolfgangom Stefanom 26. julija 1959. Za 900

metrov visoko steno (V, VI) sta potrebovala 10 ur. Sestopila sta po grebenu la Meije v 5 urah.

RDEČA ZAJEDA V RAKOVI ŠPICI, lep problem v Julijcih, je imela 4. in 5. julija 1959 uspešen obisk. Smer sta uspela izpeljati Ante Mahkota in Ljubo Juvan (oba AO Ljubljana matica) z bivakom nekaj nad sredino stene.

SEVERNO STENO TRIGLAVA v zapadnem delu sta v prvenstvenem vzponu preplezala 22. julija 1959 Jože Hudeček in Ljubo Juvan (oba AO Ljubljana matica). Smer poteka po zajedi med Šavelj-Zupančičevo varianto Jugovega stebra na levi in Tržaško (Blažina-Kunaver) na desni.

ZAJEDO V STENARJEVEM TRIKOTU je lani poleti v prvenstvenem vzponu preplezal Matija Deržaj s tovariši. Smer ima več olajševalnih polic, po katerih so se plezalci umaknili iz stene in tako postopoma preplezali celotno smer.

SEVERNO STENO VELIKE MOJSTROVKE sta v novi smeri preplezala 2. avgusta 1959 Jože Hudeček in Ljubo Juvan (oba AO Ljubljana matica).

SEVERNO STENO JALOVCA desno od smeri Jesih-Čop-Potočnik sta v novi

smeri plezala 9. avgusta 1959 Jože Hudeček in Ljubo Juvan (oba AO Ljubljana matica). Smer izstopa iz krušljive vršne stene naravnost na vrh Jalovca.

POMEMBNEJŠI VZPON JE JALOVEC doživel 10. in 11. septembra 1959. Dularjevo zajedo v severni steni sta preplezala Lojze Golob (AO Celje) in Ljubo Juvan (AO Ljubljana matica). Slabih 300 metrov stene je od plezalcev zahtevalo precej truda in klinov.

V **SEVERNI STENI ZADNJE MOJSTROVKE** sta opravila prvenstveni vzpon Lojze Golob (AO Celje) in Ljubo Juvan (AO Ljubljana matica) 4. septembra 1959. Smer drži levo ob srednjem steburu med »S-om« (Dular-Šara) na levi in »L-om« (Župančičeva smer nad Svatnicami).

RAZ DEDCA je imel lani ženski obisk. Barbka Lipovšek (AO Univerza) in Drago Zagorc (AO Ravne) sta izvedla 6. ponovitev.

DEBELJAKOVO VARIANTO V TRAVNIKU sta že 7. junija lani plezala Milan Valant (AO Jesenice) in Ljubo Juvan (AO Ljubljana matica). To je šele tretja ponovitev smeri. Stena je bila še zelo mokra.

ZAJEDA ŠIT je lani doživela četrto ponovitev. Septembra sta smer preplezala

z bivakom Lojze Golob (AO Celje) in Ljubo Juvan (AO Ljubljana matica). Po dolžini težav (V⁺) Šite daleč prekašajo vse ostale naše smeri. Najtežjemu mestu (VI⁺) pa se da umakniti na levo preko (V) in na desno preko (VI).

ASCHENBRENERJEVA SMER v Travniku je imela številen obisk mladih plezalcev. Steno so lani plezali Pavle Jurič in Andrej Aplenc (oba AO Univerza), Lojze Steblaj (AO Litostroj) in Lojze Golob (AO Celje) zaradi dežja z bivakom, Jože Hudeček in Tone Sazonov (oba AO Ljubljana matica), Stane Veninšek (AO Celje) in Drago Zagorc (AO Ravne) z bivakom, ker sta pozno vstopila. Že v oktobru sta plezala Boris Kambič (AO Univerza) in Davor Ribarovič (AO Velebit Split). Smer ima sedaj že blizu trideset ponovitev in skoraj vse kline.

SMER DOLAR-AVČIN v severni steni Šit je bila lani v oktobru prvič ponovljena. Plezala sta Boris Kambič (AO Univerza) in Davor Ribarovič (AO Velebit Split).

NEKAJ TEŽJIH STEN se je lani ubranilo poizkusom dobrih navez. Centralni steber Šit, Sfinga v Triglavski in severna stena Križevnika nad Robanovim kotom so še nadalje odprti problemi v naših stenah.

Lj

razgled po svetu

EKSTREMIZEM je poglavje v alpinizmu, ki ga vedno znova načenjamo in mu nikdar ne pridemo na kraj. Dr. Hans Hanke je v reviji »Der Bergsteiger«, odprl anketo o tem. K debati je prispeval Hasse, avtor direktissime v Cini in spominske Buhlu v Rotwandu, misel, da je samo tisti upravičen ponoviti ekstremne smeri, ki mu zadostujejo od prvih plezalcev prepuščeni že zabiti klini. »Če kaka naveza potrebuje več klinov kakor prva, potem to pomeni, da prvi navezi ni kos.« Razume se, da je to pri klicarjih klasičnih karakteristik spet izzvalo očitke, češ da je to ošabnost, gladiatorstvo itd. Max Oechslin imenuje Hassejevo doktrino nesmiselno, češ, kaj pa, če je prva naveza dolginska, ponavljajoča pa ji sežeta do ramena? Die graue Theorie — po

Goetheju. Podobno razmišlja tudi znani planinski publicist Karl Lukan. Alpinist ne sme biti ošaben, ampak strpen. Kam pa pridemo, če bomo pri vrednotenju gorskih doživetij ozkosrčni in če bomo slavili čustvene orgije samo ob uspehih, ki smo jih dosegli po svojih močeh in merilih. V vsakem človeku je nekaj uživatelja in borca. V hribih vsaj bodimo, kar smo, v hribih vsaj uživajmo vsak po svoje. Če treba ducat klinov več ali manj! Švicar M. Oechslin obsoja tudi nacionalistične popadke, ki so bili očitni pri korekturi Cassinove smeri v severni steni Zahodne Cline. (Začeli so jo Švicarji, nadaljevali pa Francozi in prva švicarska naveza — o tem smo že na kratko poročali.)

UIAA je sprejela med svoje člane Maroko, Lichtenstein in Bolgarijo. Na zadnji skupščini v Amsterdamu je udeležencem predaval znani Švicar dr. Wyss — Dunant o »Napredku tehnike in vzponu na Everest«.

ING. PIERRO GHIGLIONE je v 77. letu. Lani je plezal v perujskih Andih v družbi znanega R. Schatza, vendar je »zavzemal« deviške vrhove tudi sam z vodnikom Fortunatom Martinom. Stopil je na teme 5100 m visokega Šantucaya.

CAI in Touring Club bosta za 100-letnico CAI izdala knjigo o italijanskih vodnikih na Mt. Blanc. Lani je izšla knjiga o berninskih vodnikih, letos obe tajo knjigo o vodnikih na Monte Roso. Pravijo, da bo to lepa zbirka knjig. Podobno delo pripravlja naš znani planinski publicist univ. prof. Evgen Lovšin o naših vodnikih.

SARAGHAR PEAK (7349 m) je ime vrhu, ki so ga dosegli člani CAI, sami Rimljani Alletto, Castelli, Consiglio in Pinelli. Vodil jih je Fosco Maraini. Štartali so iz tabora V v višini 6600 m. Milanski sekciji pa se je posrečil vzpon na Kanjut Sar. Te je vodil ambiciozni Guido Monzino, večji del vodnike iz Valtouranchea. Na vrh je prišel Camilo Pellissier.

82 SMRTNIH NESREČ je bilo v letu 1959 do srede avgusta samo v italijanskih in avstrijskih Alpah. V italijanskih se jih je devet od teh zgodilo pri trganju očnic.

ERWIN SCHNEIDER IN FRITZ EBSTER, oba avstrijska inženirja, sta avtorja dovršenega zemljevida Everesta in njegove okolice. Univerza v Innsbrucku jima je zato podelila akademsko odlikovanje »Excellenti in litteris«.

BONATTI je lani sam preplezal 700 m visoki Gussfeldov kamin. Mnogi so to že poskušali, a je počakal na tega znamenitega italijanskega vodnika. Kamin se začnja nad ledenikom Brenva.

ALPAMAYO (6100 m) so l. 1957 zmogli Nemci po trdem boju. V višini 5950 m so pri 25° bivakirali na južnem grebenu. Lani so poskušali priti na ta vrh Amerikanci, pa so morali obrniti 30 m pod vrhom. Že l. 1948 so ga oblegali Švicarji, l. 1951 Francozi in Belgijci. Knjiga »Cordillera Blanche«, ki sta jo izdala 1952 Leininger in Koganova, trdi, da je francosko-belgijska naveza prišla na vrh.

HUGO WEBER IN ALBIN SCHELBERT, Švicarja, sta, kakor smo že poročali, popravila Cassinovo smer v severni steni Zahodne Cine. Schelbert pravi v opisu, da sta oba pridno trenirala, naredila sedem težkih vzponov drugega za drugim, poleg tega pa sta še več dni vzdržema smučala v vsakem vremenu. Korekture nista izvršila naenkrat, pač pa sta po prvem odstavku pustila v steni listek z opozorilom, da je zamisel njuna. Italijana, veвериci iz Cortine, Bellodis in Franceschi, se na to nista ozirala in sta kljub temu vstopila. Nemški prijatelji so to ekspresno sporočili obema Švicarjema. Ta sta odšla takoj na pot in zagledala obe veveriči že za dva raztežaja nad zadnjim švicarskim stojiščem. Italijana je obrnilo slabo vreme in nekaj dni nato sta Švicarja spet na startu. Opolnoči sta stopila iz koč in odšla v steno s proviantom za 10 dni. Toda tudi Italijana nista odnehala, ponovno sta vstopila in »korigirala« Cassina tako, da sta izstopila prej kot Švicarja. Zdaj je Zahodna Cina s smermi že kar bogata, pridobila pa je s to tekmo med Švicarji in cortinskimi veveričami tudi zgodbo, ki se bo še dolgo pogrevala. Švicarja pravita, da je njuna smer gotovo med najtežjimi v Dolomitih, in da je za turo potrebnih več lepih, suhih dni.

GORE SE RUŠIJO, čeprav se ni bati, da bi se zrušile. V zadnjih stoletjih so za beležili v Alpah vsaj večje podore. L. 1714 je kameniti plaz porušil 55 hiš in uničil tudi njihove prebivalce v podnožju Diablerets. L. 1806 so pod sesutinami z gora v Rossbergu pri Arth Goldau izgubile štiri vasi s 457 prebivalci. L. 1881 je zaradi podobne katastrofe izgubilo življenje 114 oseb iz vasi Elm. Erozijska dela počasi, a stanovitno, material, ki ga drobi, pa odnaša voda. Ta material povzroča tudi velike težave, s katerimi morajo računati hidroelektrarne in druge vodne naprave, saj so znanstvena opazovanja dognala, da se naplavine vsako leto povečajo pri vsaki reki, rečici in potoku za tisoče in tisoče m³.

DHAULAGIRI (8222 m) je zdaj poleg Gosainthana (8013 m), ki stoji v Tibetu, najvišji osemtisočak, na katerega teme še ni stopila človeška noga. Vse ekspedicije so doživele doslej neuspeh. Izkazalo se je, da je smer preko »Hruške« po sev. zah. grebenu neprehodna, zato so se Avstrijci l. 1959 odločili za severovzhodno stran gore ter prodrli do 7800 m. Letos bodo šli po njej Švicarji pod vodstvom Maxa Eiselina. Bazno taborišče bodo po-

stavili v višini 4700. Na višini 5100 m bodo imeli depot za material, ki ga bodo dnevno rabili na taborišču v višini 5600 m. Mesto depota je ogroženo od plazov, zato tu ne bo šotorov za moštvo. Dve skupini šerp bosta dnevno na delu med 4700 m in 5100 ter med 5100 in 5600. Tabor na NO Dhaulagiri Col bo švicarska višinska baza. Na tem zboru se razprostira širo snežišče, več km². Vse to je razporedil Eiselin na ogledni odpravi v l. 1959.

Največja težava se tu pričinja v višini 6500 m, 700 m visoka ledena stena. Pod njo bo taborišče III, preko stene pa bodo napeljali fiksne vrvi. Na 7200 m bo tabor IV, na 7600 m tabor V, odkoder bi bilo do vrha še 600 m.

Pomembna težava na Dhaulagiriju je njegovo posebno vreme. Gora se vzdiguje osamljeno in visoko nad okoliškimi vrhovi (iz 400 km oddaljenega Everesta se dobro vidi, zato okoli njegovih grebenov vrše orkani posebne moči. Šotori v višinah morajo biti solidnejši, da vzdrže sunke vetra. Avstrijecem je veter šotorska krila raztrgal in aluminijasta ogrodja zvil. Zato so se morali zateči k bivakiranju v iglujih oz. v ledenih jamah. Kisikovi aparati so sicer potrebni, vendar jih je treba uporabljati zmerno, ker je možna naravna aklimatizacija, pospešuje pa jo tudi vitamin B-12, s tvorbo rdečih krvnih teles. Italijani so na Gašerbrumu IV shajali brez kisikovih aparatov in so pri tem v višini 7500 m zmagovali plezarije IV in V. stopnje.

Švicarji bodo finansirali ekspedicijo tudi s himalajsko pošto. Kdor bo vplačal 5 šv. frankov na poštni čekovni konto ekspedicije (Luzern VII 12 600 ali Ženeva I 356) bo dobil iz baznega taborišča razglednico s podpisni moštva in šerp. Razglednice bodo frankirane z nepalskimi znamkami in s posebnim žigom.

DŽANGI — TAU v Kavkazu so po severnem grebenu l. 1935 preplezali Avstrijci, l. 1959 pa Francozi Feigelson, Habran in vodnik Pierre Julien. Čistega plezanja trinajst ur, bivak v viharju.

ŠKARA je kavkaški vrh, ki sta ga l. 1930 dejala podse Avstrijca W. Müller in H. Tomaschek. 21. do 23. julija 1959 so kot šesta naveza prišli na vrh Francozi Girod, Puiseux in Ravier. 20 m čistega plezanja, dva bivaka pri vzponu, eden pri sestopu po vzhodnem grebenu.

EYII-TAU po južnem grebenu so l. 1959 premagali Poljaki, za njimi pa ruske naveze. Pravijo, da je to najtežja plezalna tura v suhi skali na Kavkazu,

mного V in VI. Konec avgusta 1959 so kot tretja naveza prišli na Dych-tau Francozi Berardini, Billet, Feigelson, Girod, Habran, P. Julien, Puiseux, Ravier, Salson in Soubis.

MIČIRGI-TAU je l. 1953 prva preplezala ruska naveza po južnem grebenu. 21. do 22. julija 1959 so to smer ponovili Francozi Berardini, Billet in Salson, z dvema bivakoma.

KOITAN-TAU po severnem grebenu je prvi preplezal Merkl l. 1929, bavarska naveza, 28. julija 1959 so njegovo smer ponovili Francozi z več bivaki v zelo mučnih razmerah.

AIGUILLE DU DRU, jugozahodni Bonattijev steber, je do l. 1958 preplezalo šestero navez. L. 1959 so bile v njem štiri naveze: Avstrijca Hadreiten in Hansport, Švicar Vaucher in Francoz Caudelier (spremljala ju je kamera s tele-objektivom), dalje britanska naveza in še švicarska Cretton-Darbellay.

ZAHODNA STENA PETIT DRUJA je, tako pravijo, v l. 1959 postala modna. Doslej je bilo v njej 12 navez. L. 1959 so bili v tej ekstremni težki smeri tudi Jugoslovani, med njimi prva ženska ing. Nadja Fajdiga. Ante Mahkota in Aleš Kunaver s svojim mladim soplezalcem so s tem opravili za slovenski in jugoslovanski alpinizem tisto, na kar smo čakali deset let. Mimo njihovega dejanja niso več mogli francoski kronisti.

Poleg naših so l. 1959 plezali Petit Dru še Angleža Metcalfe in Smith, Belgijca J. Duchesne (49 let star, ves čas na čelu naveze) in Focquet, Francoza Kohlman in Mazéaud, Avstrijci Schönthaler in Stephan, Axt in Blach, Švicar Vaucher in Avstrijec Raditschnig. Slednja dva sta steno preplezala v enem dnevu v 13 urah.

MATTERHORN je imel 25. in 26. aprila 1959 v gosteh poljsko navezo. S. Biel in J. Nostovski, nam že znana poljska plezalca, sta kot prva pozimi preplezala vzhodno steno te najlepše alpske gore. Severno steno pa sta kot štirinajsta naveza julija 1959 preplezala Avstrijca H. Raditschnig in H. Zach v 9 urah. Šestnajsti gost je bil v tej smeri Dunajčan D. Marchart, 19 let star. Sredi avgusta je steno sam preplezal v petih urah. Isti je bil v tej smeri kot trinajsta naveza l. 1958 s svojim prijateljem Starkerjem.

EIGER so l. 1959 oblegale švicarske naveze. 14., 15. in 16. vzpon je torej pripadal njim (Albrecht, Derungs, Stiegler, Grünlechner, Diener in Forrer). Znano

ime med temi je le Peter Diener. Lauperjeva smer pa je 1. 1959 zapisala svojo osmo in deveto ponovitev. V prvi so bili Švicarji (Allmen, Diener, Ferrer in Hurlemann), v zadnji pa Avstrijca Kubik in Marchart.

GRANDES JORASSES so 1. 1959 v Point Walkerju zapisale 19. ponovitev. Med drugimi so bili v Walkerju tudi Poljaki, to je treba posebej poudariti. Naveza S. Biel in L. Utraki je dobila tu vstopnico na najvišji nivo svetovnega alpinizma 21.—22. julija. Point Walker sta preplezala še Nemca Mobs in Schliesler, Angleža Clark in Smith ter Inness in Whillans, poleg tega pa še dve avstrijski navezi.

GRAND CAPUCIN je v poletju 1959 privabil v svojo znamenito vzhodno steno številne naveze. Med drugimi jo je sam preplezal Gino Buscaini z dvema bivakoma. Zaradi snežne vihrje je bil prisiljen bivakirati tik pod vrhom. Solo vzpon na Aiguille du Midi po severni steni v smeri Frendo je 23. sept. 1959 opravil kandidat za vodnika R. Guillaume, že doslej znano ime. Isti je s Pavardom potegnil prvenstveno smer v sev. vzh. steni Aiguille du Peigne.

AIGUILLES DES GRANDS CHARMOZ sta 5. sept. 1959 opremila z novo smerjo v zahodnem pobočju med severozahodnim grebenom in smerjo Lenoir in Leroux. Nova smer je zelo težavna in ekspanzirana, morebiti najlepša smer v Chamoniških Aiguilles. Plezalca sta rabila 30 klinov, bila sta v steni 14 ur.

JARDIN DU ROY (Vercors) ima od 31. maja 1959 v sev. vzh. stebri ekstremno smer, 400 m visoko. Plezali so jo George Livano z ženo, Lepage, Vaucher. Ekstremno smer so v Pointe 3613 nasproti Mt. Blanc du Tacul speljali tudi Andre Contamine, Labrunie in Nohlschlag 30. avg. 1959. Za 300 m stenc so porabili 50 klinov.

GYAN SINGH je ime direktorju Himalajskega inštituta v Darjeelingu. Lani je študiral v Franciji opremo himalajskih ekspedicij zato, ker se v l. 1960 pripravlja indijska odprava na Everest. Polkovnik Gyan Singh je bil tri tedne tudi slušatelj Državne šole za smučanje in alpinistiko v Chamonixu.

VIII. FESTIVAL v Trentu je bil lani oktobra. Prvo nagrado mesta Trenta je dobil znani Francoz Marcel Ichac za film Les Etoiles du Midi. Francija je sploh odnesla največje priznanje.

MEDNARODNI ZBOR ALPINISTOV je priredila FFM (Fédération Française de la Montagne) s podporo Visokega komisarja za mladino in šport (Maurice Herzog). 26 najboljših alpinistov se je zbralo v Chamonixu. Prišli so Angleži, Nemci, Avstrijci, Kanadčani, Španci, Amerikanci, Holandci, Indijci, Iraci, Japonci, Norvežani, Poljaki in Jugoslovani. Po zboru so alpinistične naveze opravile mnoge pomembne vzpone. Med dobre alpiniste so francoska poročila prišela tudi Jugoslovane, ki so plezali južno steno Aig. du Géant.

JANNU, 1959, francosko himalajsko podjetje št. 1 v zadnjem času, popisuje v jesenski številki »La Montagne et Alpinisme« Jean Franco. Pripoveduje, da pozna Jannu po fotografiji že kakih 20 let iz dela znamenitega himalajskega fotografa Vitoria Selle. Po turah v Alpah, po prvih uspehih v Himalaji sta prišla vzpona na Kangčendzengo in Makalu, ki sta z obraza Himalaje strgala pajčolan skrivnosti in za dalj časa določili material, opremo, aklimatizacijsko metodo, uporabo kisika in tehniko vzpona, ki v normalnih razmerah omogoča stopiti na najvišje gore. Po teh dveh vzponih so si alpinisti tudi v Himalaji morali zastaviti nova vprašanja.

In tako je moral priti na vrsto Jannu.

Srečal se je z njim v Darjeelingu na povratku z Makaluja. Ko so tu Francozi in Angleži napijali z whiskyjem vsem goram na svetu, so se spomnili tudi Jannuja. In nemogoče se je spremenilo v načrt. Pri izdelavi načrta je bilo mnogo neznanck: Ali dosedanji material zadošča, bodo šerpe tudi tem težavam kos, v takem svetu? Kako postaviti šotore? Katero pot ubrati? Vsako od teh vprašanj je rodilo nova vprašanja.

Zlata doba Himalaje je že potekla, prišlo je do prehoda v akrobatiko tudi tu. Hartog in Magnone prideta na Tour de Mustagh, Terray na Čakraraju, Jean Couzy na Cerro Torre, Rakapoši se je vdal.

L. 1957 gredo na delo ogledniki. V Kalkuti jih cariniki pridrže 17 dni, zato pridejo prepozno v bližino tega največjega granitnega masiva na svetu. Ogle dajo si ga z vzhoda, severa in se utabore na ledeniku Yamatari v vzhodju jugozahodne strani. Strmina ledu in skale strašna, v ozebnikih stalno grmenje padajočega ledu, struktura grebenov odbijajoča. Toda tu SW strani so Magnone, Bouvier in Leroux otipali mehko mesto gore in prišli do višine 5000 m. Tu so se

začele izredne težave, ki so presenetile tudi Magnona.

Aprila 1959 so se znašli v bazi. Mesec dni so potovali iz Francije do tu, v višini 4450 m, pet makalujevcev: Lionel Terray, prišel je naravnost iz And Pierre Leroux, vsestransko sposoben, dober posebno za delo z nosači, Jean Bouvier, ki se ne ustraši nobenega problema; Guido Magnone, neizčrpen v svojih načrtih in izvedbah. Poleg teh mladi René Desmaison, Robert Paragot, Maurice Lenoir. Zraven še znanstvenika Freulon in Dreux ter zdravnik J. Lartizien. Dalje 15 šerp, nekateri stari znanci francoskih himalajcev: Wongdi, Kindjock, Mingme Tsering, Pa Neo, Gyalzen Mitchlu, Da Noo, Lakpa Cook in Lakpa Tsering II. Tensing jim je poslal dva mladeniča Sona Gurmi in Da Norbu.

13. aprila so začeli otipavati okolico ledenika Yamatari. 15. aprila so doživeli orjaški ledeni in snežni plaz, ki je v nekaj sekundah premeril višino dva tisoč metrov, bil je 1000 m širok in je nagrmadil cele gore plaznic. Kaj takega še nikdo ni videl. K sreči ta dan niso bili na ogledih na ledeniku Trône, v katerega se je plaz zrušil. Spričo dogodka so se zvečer odločili, da jugozahodna stran ne pride v poštev.

Medtem sta po radiu sporočila Terray in Desmaison, ki sta raziskovala južno stran, da je z vrha Pic de la Decouverte videti Jannu dosegljiv, ne sicer lahko, a kaže, da bo šlo. Ker ni bilo druge izbire, se je Franco odločil, da vse sile usmeri v to stran.

18. aprila so tu postavili že tabor III v višini 5900 m, nekaka nova višja baza za veliki vzpon.

Vreme se je držalo srednje dobro. Lepa jutra, proti opoldnevu oblaki, popoldne je često snežilo, višinski veter. Tako vreme je imela ekspedicija ves čas. Do tabora IV v višini 6400 m pod Tête du Butoir so morali premagati že zelo resne težave, napeti so morali mnogo fiksnih vrvi v terenu, ki sliči na pobočje Nant Blanc. Potrebovali so nič manj kot 8 dni za 400 m višine, delali so v vsakem vremenu, en dan v polmetrskem svežem snegu. Plezati so morali granit IV. stopnje, dva ozebnika, visoka 60 m sta imela 60° naklonine. Imenovali so ju po Terray in Lerouxu. Premagati so morali tudi več previsov. Šerpe so se s svojim skrivnostnim smehljajem podajali v te stvari in se jih hitro privadili.

29. aprila se je baza v glavnem preselila kar na tabor III. 30. aprila je močno snežilo, 1. maja pa se je zvedrilo in sklenili so preiskati svet od tabora IV la

Dentelle in le Trône. Pričakovali so lahek teren, zadeli pa na podobne težave kakor spodaj med taboroma III in IV. 5. maja sta Lenoir in Paragot dosegla Tête de la Dentelle (ca. 6700 m). Za 120 m višine sta rabila 6 ur. Naveze šerp so se ponovno dobro obnesle in so medtem 6. maja spravile na tabor IV. 250 kg prateža ter s tem omogočile nadaljevanje podjetja. Izkušnje iz Makaluja niso kaj prida koristile. Tu je velevala gora, ne človek. 6. maja so bili prepričani, da stoje pred »jurišem«, toda čakala so jih velika presenečenja.

Razdelili so se v dve skupini po štiri, da bi ekspedicija v dveh partijah dosegla vrh. To je lepo zaradi homogenosti in prijateljskiva v moštvu, vendar se je Francu zdelo, da razdelitev v dve skupini ni najboljša za na tak vrh, pri katerem bi bilo treba računati z večjo rezervno. Bili so vsi v dobri formi, posebno Leroux, Desmaison pa je že več dni tožil zaradi bolečin v grlu. 10. maja so v višini 6900 m postavili tabor V. Prva ekipa je med tem prodirala spet na greben, vendar se je morala vrniti, kajti stena, ki je ščitila ta pristop na greben, ima naklonino 70°, 300 m visokega, strmega ledu in strmih pečin. Terray, Bouvier, Desmaison in Leroux, so dali od sebe vse, prispeli do višine 7300 m in obrnili. 11. maja je poskusila isto pot druga skupina pod Francovim vodstvom, opremljena s kisikom, razen Wongdija. Čeprav je prva ekipa položila fiksne vrvi, niso prišli dalj od nje. Lenoir in Wongdi sta obrnila, ostali so trije, da poskusijo zadnjo šanso. Izkopali so v strmi vesini prostor za šotor in preživeli v višini 7300 edinstven večer. Tedaj je Franco začutil bolečine v očeh, snežno slepoto. Preživel je hudo noč, zjutraj ostal v šotoru. Vreme je bilo tako, da sta se ostala dva kmalu odločila. Treba se je umakniti takoj ali pa sestopa sploh ne bo. Magnone, Paragot in Franco so si stisnili roke. Franco je bil popolnoma slep. Čutili so se poraženi. Treba bi bilo več taborov, jurišni tabor za 4 osebe, rezervne naveze, več materiala in živeža, več kisika. Preživeli so v višini 7300 m še eno noč.

Naslednji dan je Franco sestopal kot slepec, skoraj ves čas z zaprtimi očmi. Če jih je odprl, ni ločil skale od snega. Ko so prišli v tabor V, jih je sprejel L. Terray. Bil je za tretji poskus. Vendar Franco ni privolil. Premalo je bilo kisika in razdelitev mož po taborih taka, da bi jurišna naveza ne imela blizu prave podpore.

Nekaj dni kasneje so na bazi zbrali ves material. Le 200 m fiksnih vrvi je ostalo v gori in 150 klinov, Jannu je torej

ostal povezan, opasan. Tabor VI so pustili na mestu kot pričó.

Franco nato pripoveduje, kako so zaključili to veliko podjetje: ples lam, muzika in popivanje šerp. Tudi sahibi so pili čaj. Franco ga nima rad, tisti čaj takrat pa se mu je zdel še posebej grenak. Kako tudi ne!

MARCEL ICHAC je gotovo eden od prvakov planinskega filma, verjetno prvi med najboljšimi. Ob njegovem zadnjem svetovnem uspehu, ob filmu »Les étoiles du Midi« je izjavil naslednje: Film sem izdelati velik film, ki se ves godi v gorah. Boljši film, kot je ameriški s svojo šablono. Nemci pred vojno veliki specialisti za planinski film, so odpovedali. To se je pokazalo tudi ob francosko-nemški koprodukciji filma »La grande crevasse«. Če gledamo s komercialnega stališča, moramo računati s tem, da stane dober film 50 do 100 milijonov frankov. Da se amortizira, ga mora iti gledat 2 do 3 milijone domačih ali tujih gledalcev. Zato ni mogoče izdelati filma, ki bi bil popolnoma pogodu nekaj tisočem plezalcev. Saj ti ne morejo za ogled plačati po nekaj stotisoč frankov.

Zato je treba zadovoljiti široko publiko tako, da pri tem ne razočaraš poznavalcev in strokovnjakov. Torej ne ostati pri dokumentarnosti, ampak vplesti tudi zgodbo, resnično, solidno, ganljivo, človeško... Čemu vlačiti v gore špionažo ali tekmo za ljubezen, saj je dovolj resničnih zgodb, ki so mikavne: baterija, ki pade z vrha stene v vnožje in pri tem ne ugasne (Kaspar Mosser v severni steni Matterhorna), kamen, ki ga sproži vodnik in ki preseka vrh (G. Herzog in Terray v zah. steni de Blaitière) in tako dalje. Tudi govornica skuša posnemati plezalski žargon. Če treba, se dialog lahko improvizira.

30 ali 40 oseb, ki jih potrebujem pri filmu, sem izbral med plezalci in planinci, kajti laže je bilo te v nekaj dneh narediti igralce, kakor iz igralcev narediti planince in alpiniste. Vsi sodelujoči so nosili material, opremo, saj ga je bilo čez 500 kg. Prvo vlogo je igral Terray, ki je prevzel tudi tehniško vodstvo. Z njim je Ichac naredil delovni načrt za vsak dan. Terray je za nastanek tega filma izredno zaslužen. Poleg Terraya sta sodelovala še René Desmaison in Michel Vaucher. Med drugimi so nastopili tudi trije poklicni igralci. Močno se je izkazal Gérard Herzog, dober plezalec in dober igralec, ki je v glavnem avtor scenarija. Odlična operaterja sta bila Georges Strouvé (znan iz ekspedicije na Fitz Roy) in René Vernadet.

Film sestoji iz petih epizod, alpinistična doživetja pa povezujejo prvenstvene vzpone izpred 16 let (Tour Ronde) z vzhodno steno Grand Capucina. Za Grand Capucin sem se odločil, ko sem bral Couzyjev opis te stene in ko sem z raznih strani ogledoval to edinstveno goro. To plezanje so snemali od 9. do 19. julija in od 18. do 31. avgusta 1958. Na vrhu so bili štirikrat po tej ali oni smeri, vedno brez bivaka. Spodnji del stene je bilo treba petkrat plezati, 43 mož je opravilo 835 delovnih ur za dveurno predstavo. V filmu traja vzpon 30 minut. Vse scene so bile posnete na mestu, razen dveh izjem. To se je zgodilo prvič v zgodovini planinskega filma. Čeprav je film namenjen široki publikli, smo se izogibali skušnjavi, da bi posegli po lahkih efektihi: plazovih, krikih groze, krvavih rokah, spačenih obrazih. Da bi bil film čim bolj avtentičen, smo močne scene snemali ponoči, vse v višini 3600 m v resničnem mrazu.

Pri snemanju se je ponesrečil René Desmaison. Padel je 45 m globoko, se opraskal in potolkel po vsem telesu, zlomil pa si ni ničesar. Evakuiral ga je helikopter, ležal je v bolnici štiri tedne, nato pa ponovno začel sodelovati pri filmu.

PLEZALSKI FILM s plezalskim fenomenom Lotharjem Brandlerjem bo izdelal tudi Wolfgang Gorter. Lani je v Cortini d'Ampezzo snemala za planinski film tudi neka angleška filmska družba. Upajmo torej, da iz širokega in pestrega filmskega repertoarja ne bo zbrisal film s planinsko-alpinistično vsebino, saj je že pred vojno napredoval do visoke stopnje in so ga ljudje gledali tako radi kakor, na priliko, westernke. Lothar Brandler je 18. junija 1959 ponovil v jugovzhodni steni kot sedemnajsti Pilastro di Rozes.

NE IZČRPAVAJ svojih moči v gorah preveč, izčrpan, utrujen človek se utegne preje ponesrečiti in teže se ubrani smrti. Zato je v planinski preventivi zelo važno, da poznamo znamenja izčrpanosti: bolečine v mečih in golenih, zbadanje, težko dihanje, splošna utrujenost in brezčutnost, srce močno bije. Če je v zraku premalo kisika, pride hitreje do izčrpanosti, posebno, ker je v velikih višinah treba računati še z mrazom, sončarico, gorsko boleznijo, premočenostjo in drugimi preskušnjami. V takem primeru velja takoj sestopiti v nižje kraje, kjer je kisika dovolj. Topla, sladka pijača in hrana je prva pomoč. Med »brašno v sili« spadajo predvsem ogljikovi hidrati: sladkor, čo-

kolada, keksi, suhe slive, rozine in orehi. Do mesa, slanine, jajc in sardin onemogli nima nobenega teka.

PRETRES MOŽGANOV često nastopi v gorah, če ti pade kamen na glavo, če zdrsneš in nesrečno padeš. Če pretres ni hud, ne pride do omedlevice, če pa je količkaj hud, pride do hipne omedlevice ali tudi dolgotrajne. Omedlelemu gre na bruhanje, pulz ima sprva slab in hiter, kasneje močan in počasen. Ko se ponesrečenec zave, toži, da ga boli glava. Ne spominja se nesreče. Prva pomoč: Omedlelega ne položi nikdar na hrbet! Stotine omedlelih se je že zadušilo zaradi bljuvanja ali zaradi pljučnice, ker so ostanki jedi zaradi tega zašli v dihalne kanale. Hladne obkladke na glavo, obleko odpeti. Nobene pijače ali jedi, tudi če se zave, nobenega okrepčila za srce ali krvni obtok, nobenega umetnega dihanja! Le čimprej v dolino, k zdravniku, v bolnišnico. Večja nevarnost, smrtna nevarnost grozi ponesrečencu, če ponovno omedli zaradi zbiranja krvi pod trdo možgansko opno. V tem primeru pomaga samo operacijska miza.

Podobna znamenja naznanjajo tudi, da je prebita ali počena, utrla lobanja. Ponesrečen krvavi iz nosa, ust ali ušes. Včasih se prikaže tudi možganska sokrvica. Prva pomoč je enaka kakor pri pretresu. Krvavenja iz ust in ušes ne ustavljati, tudi ne brisati, kvečjemu obvezati glavo s sterilnim zavojem.

RANA NA OČESU lahko ogroža tudi neranjeno oko. Zato zaveži s sterilno obvezo obe očesi, ranjeno in zdravo, ponesrečenca pa takoj transportiraj v bolnišnico. Nikoli uporabljati »desinfekcijskih« sredstev, sublimat, lizol, karbolno kislino!

HRBTENICA je lahko zadeta, poškodovana, pretisnjena, zvinjena, spahnjena, če plezalec odleti, če smučar težko pade, če planinca pobere plaz. Taka poškodba se pozna potem, če se ponesrečenec težko zravna ali se težko drži pokoncu, če ga boli vretence pri obrtkavanju, če se nagne naprej ali obrne v stran. Če pa ponesrečencu odpovedo še noge in ne more držati urina in stolice, tedaj je to znamenje, da je načet hrbtni mozeg. Ponesrečenca je treba toplo obleči, položiti na hrbet na ne premehko, toda toplo in suho podlago, pod kolena podložiti svitek, daj mu tableto zoper bolečine in ga čimprej transportiraj v bolnišnico.

POŠKODBE PRSNEGA KOŠA IN ZLOM REBER povzročajo bolečine, če ponesrečenec globoko diha, kašlja ali kihne. Pri zlomu reber ponesrečenca sili h kašlju, če je rebro ranilo pljučno žilo, ponesrečenec kašlja penečo se kri ali pa vedno teže diha. Ponesrečencu je treba dati takoj tablete zoper bolečine. Če ni premrzlo in če šok ni prehud, odpni obleko in ponesrečenca zavij s posebnim pasom na spodnjem delu prsnega koša. Če je mrzlo ali če je šok le prehud, zavij pas kar čez obleko. Če si pas prav ovil, bodo bolečine ponehale in ponesrečenec bo sam počasi prišel do zdravnika. Če je ponesrečenec starejši, naj globoko diha, da ne bi prišlo do vnetja pljuč. Če je prsni koš močno pretisnjen, je šok zelo hud, ponesrečenec zelo oslabi, diha stokačoče, ustnice posine. Če se omedli, mu daj piti tople pijače, toplo ga obleci in pokrij in preskrbi transport v bolnišnico. Znamenja notranje krvavitve so: izredna bledica, posinele ustnice, nos in ušesa bela in mrzla, zenice povečane, upadel obraz, pulz zastaja, dihanje zmerom bolj površno.

PRI POŠKODBAH TREBUHA je treba biti zelo previden. Tak ponesrečenec je videti zelo resno bolan, bled, težko šokiran, pulz ima šibak in zelo hiter, dihanje površno, trebuh napet, če ga pritisnemo, boli. Če so notranji organi ranjeni (želodec, črevo, jetra, ledvica, vranica), ponesrečenec vedno bolj blede, bruha in omedleva. Nikar nobenih pomirjevalnih in olajševalnih sredstev, niti pijače niti jedi, čimprej v bolnico.

MÜRREN je kraj v Berner Oberlandu, znan po tem, ker so se tu pričele znamenite tekme Arlberg — Kandahar. Lani so ugotovili, da obisk letoviščarjev in zimoviščarjev upada iz leta v leto in napotili to na rovaš dejstvu, ker je Mürren doslej postregel turistom samo s kratko gorsko železnico in smučarsko vlačilko. Privatni podjetniki so se zdaj odločili, da bodo speljali veliko žičnico na 2971 m visoki Schilthorn, severozahodno od Mürrena. Žičnica se bo začela v Stechelbergu v višini 910 m. Stala bo 8 milijonov šv. frankov in bo začela obratovati že pozimi 1961/62.

NOVE TEŽAVE za himalajske ekspedicije je povzročila odredba nepalske vlade, da ekspedicije ne bodo same najemale šerp, marveč da bo za to skrbela nepalska vlada. Švicarski alpinistični krogi so že energično protestirali, šerpa Sirdar Tensing Norkay pa je bil v avdi-

enci pri nepalskem kralju zato, da bi ga pregovoril za stari način pogajanja s šerpami.

MOUNT LA PÉROUSE (3100 m), gora na Alaski, ima jugovzhodno steno visoko 2300 m. Spada v pogorje Fairweather. Stena je okovana v sneg in led. Junija 1959 jo je preplezal Avstrijec iz Admonta L. Scheiblehner z Rihardom Krizmanom in to v dveh nočeh. To je na Alaski možno in celo pametno, ker podnevi je stena nevarna zaradi ledu, ki se lomi. Povprečna naklonina stene 60°—70°. Z vrha ništa sestopila, ker sta se bala ozeb-nikov, po katerih stalno grme ledeni plav-zovi. Rešitev se je kmalu našla. Naročila sta namreč že pred turo helikopter. Ker pa je na vrhu komaj 10 m² prostora, je čudni ptič zelo nerodno pristal, toliko da ni s posadko vred zgrmel v prepad.

NADINE SIMANDEL je mlada belgij-ska plezalka, ki je lani posegla po takih plezalskih lovorikah, kakor naša ing. Nadja Fajdiga in morda še Sonja Li-vanos, žena Georges Livanosa, znanega francoskega plezalca (Cima Su Alto). Z Belgijcem Claude Barbierom in Franco-zom Jeanom Alzétto je v enem dnevu preplezala jugovzhodno steno Pilastru di Rozes v Tofani. Tudi spominsko smer Jeanu Couzyju v Zahodni Cini je plezala lani z istima dvema tovarišema. Barbier se je o tej smeri zelo pohvalno izrazil, češ da je »nedvomno najtežja v Dolom-itih«. Torej spet ena najtežjih! Previs je visok 250 m, vendar je plezalskih metrov 350, ker je treba iskati ugodna mesta za kline. Smer sta naredila René Desmaison in Pierre Mazéaud.

VPONKA »ASMU 3400« iz l. 1959 je daleč preseгла zahtevke UIAA (1440 do 2000 kg). Nova vponka zdrži 3400 kg, torej bi se nanjo lahko obesilo in vanjo skočilo 45 povprečno težkih mož. Stane komaj 3,90 mark, tehta pa 130 gramov, torej majhna cena, majhna teža in velika zdržljivost. Vponko je poslala v svet znana športna hiša Schuster v Münchenu. To je dvanajsti karabiner, ki se ponuja plezalcem.

RADIJSKO ZVEZO z dolino bo vpe-ljal ÖAV z vsemi najvišje ležečimi planinskimi kočami zaradi boljše reševalne službe. V Švici in Franciji se je ta teh-nična izboljšava GRS zelo obnesla. Avstrijski AV bo to stalo razmeroma majhno vsoto kakih 200 000 šilingov, vendar je država še ni dala na razpolago, čeprav AV-u priznava velik delež v doprinosu deviz iz turizma.

NEMŠKA EKSPEDICIJA V KARA-KORUMU pod vodstvom dr. J. Schnei-derja je naskakovala 7300 m visoki Diran, vendar je zaradi snežne vihre morala zatrobiti k umiku 300 m pod vrhom.

DEMAVEND (5670 m) spada med lah-ko pristopne vrhove najvišjih visokih gorstev na svetu, vendar se vzponi nanj še notirajo. Baje so že l. 860 n. ere nanj stopili davni gorniki, v moderni alpini-stični kroniki pa se omenja kot prvi pri-stopnik Taylor Thomas. Sredi aprila leta 1959 so trije Nemci iz Kemptene s VW odrinili po suhem do Afganistana in Pa-kistana, nato pa šli v Perzijo in v dveh dneh stopili na teme Demavenda, naj-višjega vrha v pogorju Elbrus. Z avtom, serijskim VW, so se povzpeli do višine 2400 m.

NOVO VRSTO VRVI predlaga zdaj zelo znani mladi Dieter Hasse, ker so naprodaj vedno tanjše vrvi zaradi bolj-šega materiala. Te pa se pri padcu pre-več zategnejo, zažro in stisnejo plezalca, da se ne more več sam reševati, na pri-liko, iz razpok s Prusikovimi zankami, oziroma, jim hitreje poidejo moči zaradi bolečin, ki jih povzročata zategnjena, za-drgnjena in zažrta vrv. Če je vrv pre-mera 14—16 mm, je manj verjetnosti, da bi do teh bolečin prišlo, oziroma, bodo nastopile kasneje. Plezalec bo dalj časa zdržal, oziroma se bo dalj časa lahko sam reševal. Hasse predlaga ojačene vrvi na obeh koncih in v sredi do klasične debeline 16 mm v dolžini vsaj 1½ m. Vrv naj bi se seveda polagoma debelila, ne brez prehoda. Zastopnik producentov Benk pa meni, da bi ta Hassejeva vrv precej več stala in da je treba računati z zahtevami in vrednostmi, kakršne je dala komisija za preizkušnjo vrvi pri UIAA. Ta komisija s Hassejevimi izva-janji ni računala, tudi ne pri 80 m vrvi.

NAŠ PETIT DRU l. 1959 je odmeval tudi v inozemskih alpinističnih biltenih in revijah. Res ni majhna stvar, da smo po tolikih letih pričakovanja doživeli kar tri naše naveze v tej mednarodni pri-znani ekstremni smeri. V l. 1959 so do-živele razmeroma »množični« obisk tudi druge znane smeri v Mont Blancu: Brenva, (Oggionijeva poč), Grand Capu-cin, Point Walker v Grandes Jorasses.

19 **SVEDROVCEV** sta porabila po-navljalca Baldauf in Wagner v Martin-swaldu v Karwendlu. Ekstremna smer je nova, prva sta jo zmogla Trojer in Spit-zenstätter in sta za seboj pospravila vse kline. Ocenjena je seveda s VI⁺.

DIREKCIJA ZA LJUDSKO REPUBLIKO SLOVENIJO V LJUBLJANI

*Predajte se športu
in užitkom, ki vam
jih nudi lepa
priroda!
Na opreznost nikar
ne pozabite –
riziko pa predajte
zavarovanju!
Zoper nezgode,
za primer smrti
in doživetja
zavaruje:*

Državni zavarovalni zavod

TELEFON: 39-121

ZASTOPNIKI V VSEH VEČJIH KRAJIH

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

Telefon št. 24

Železniška postaja: ZIDANI MOST

● PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov

specialne papirje

surovi heliografski

in foto papir

paus papir

kartografski

specialni risalni »Radeče«

papirje za filtre itd.

● IZDELUJE:

vse vrste kartic

za luknjanje v standardni velikosti
in tisku

Po želji izdeluje kartice

v posebnem tisku

v rdeči, modri ali sivi barvi

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Tovarna avtomobilov Maribor

PROIZVAJA:

Kamione »TAM«-4500, 4, 5 tone

Specialna vozila: PREKUCNIK

»TAM-4500 K«, GASILSKA VOZILA,
VOZILA ZA ODVOZ FEKALIJ,
ZA ODVOZ SMETI, KAMIONE
HLADILNIKE

Avtobus »A-3000«, 32 sedežev

Novo vozilo: KAMION »TAM-2000«, 2 toni

Kamione »PIONIR PI-561«, 3 tone

Avtobuse »PIONIR PB-56«, 25 sedežev

VSE INFORMACIJE v tovarni, v prodajalnah ter pri trgovski
mreži

TOVARNA AVTOMOBILOV
MARIBOR

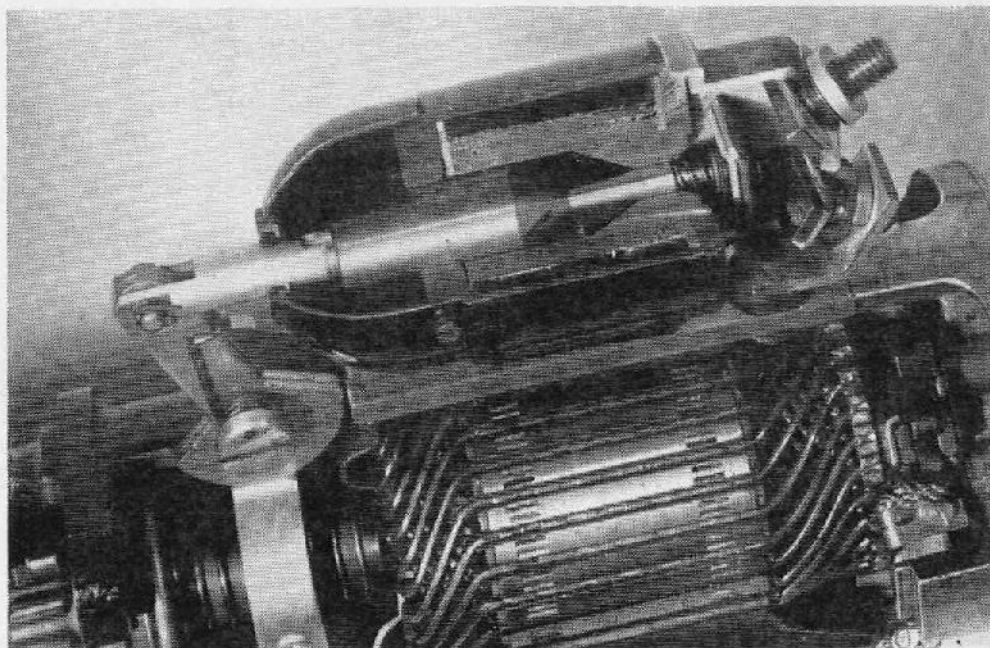

Tovarna barv in lakov — Medvode

- dobavlja najboljša premazna sredstva za vse panoge industrije
- Nudi široko izbiro lakov in emajlov za potrebe mornarice, industrije voznega parka (kolesa, motorje, avtomobile, kamione trolejbuse itd.) hidroenergetskih naprav železnic, finomehanike in lesne industrije, kemične industrije glede na specialne premaze, odporne proti najrazličnejšim vplivom kemikalij in visoke temperature itd.
- Proizvodnja vseh sredstev bazira na izboru najboljših klasičnih materialov in najsodobnejših surovin
- Izvrstne antikorozivne zaščite, vzdržljivi, odporni in trdni filmi, ki uvrščajo »Color« v vrsto najsodobnejših proizvajalcev barv in lakov

Zahtevajte prospekte, vzorce in pojasnila

**VELIKOSERIJSKA PROIZVODNJA
AVTOELEKTRIČNE OPREME
ZA MOTORJE IN MOTORNA VOZILA:**

Dinamo
Regulator
Zaganjalnik
Vžigalna tuljava
Magnetni (vztrajni vžigalnik)

Te izdelke izdelujemo v raznih napetostih in jakostih za vse vrste vozil jugoslovanske proizvodnje

Zahtevajte ponudbe in prospekte!

»ISKRA«

Tovarna elektrotehničnih in finomehaničnih izdelkov, KRANJ

Telefon: 231, 331

Telegram: Iskra Kranj

Telex: 03-197

Železarna

Jesenice

PROIZVAJA CEVI:

vodovodne

plinske

parovodne

konstrukcijske

pohištvene

pancirne

v dimenzijah 1/8 »—3«

spojke za cevi

loki za cevi

ZAHTEVAJTE KATALOG PROIZVODOV ŽELEZARNE JESENICE